

591949179

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

09.65508 HØ

HØKERFORENINGEN I KØBENHAVN

STIFTET 1817

Ved

125-AARS JUBILÆET

30 • 6 • 1942

RHB

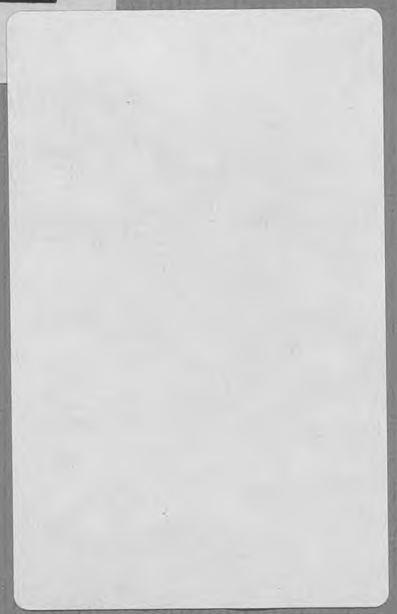
09.65508

09.65508

Hø

Ex 1

HØKERFORENINGEN
I KØBENHAVN
STIFTET 1817

Ved 125-Aars Jubilæet 30·6·1942

HØKERFORENINGEN I KØBENHAVN

STIFTET 1817

VED 125-AARS JUBILÆET 30 · 6 · 1942

Redigeret af

EJLER ALKJÆR

LEKTOR, CAND. MERC.

Med Bidrag af

JENS VIBÆK

OVERLÆRER

CAND. MAG.

ERIK MEJLBO

LABORATORIEFORSTANDER

DYRLÆGE

BERNT WASS

LANDSRETSSAGFØRER

HØKERFORENINGENS JUR. KONSULENT

Udgivet af

HØKERFORENINGEN I KØBENHAVN
KØBENHAVN 1942

09.6506

hp 50

a

12988

FORORD

Høkerforeningen i København har med Glæde benyttet sit 125-Aars Jubilæum som en Anledning til at faa ikke alene Foreningens, men hele Høkerstandens Udvikling sagkyndigt behandlet. Det har dog ikke været Hensigten at skabe en samlet Fremstilling af Udviklingen i Høkerforeningens hele 125-aarige Virketid. Ved 100-Aars Jubilæet i 1917 udsendtes nemlig et Festskrift, forfattet af Foreningens daværende Formand, Landstingsmand *C. V. Bunch*.

Festskriftet er opbygget saaledes, at det først rummer et af Overlærer, cand. mag. *Jens Vibæk* udarbejdet historisk Afsnit. Hensigten med dette Afsnit er en dobbelt, nemlig dels at drage spredte Træk frem af Høkernes Vilkaar i den Tid, der gaar forud for Høkercorporationens Oprettelse (i 1817) og dels paa visse Punkter at supplere Landstingsmand Bunchs Fremstilling, der i overvejende Grad er bygget paa Studiet af Corporationens Protokoller. Overlærer Vibæk har i Centraladministrationens Arkiver fundet en Række Akter vedrørende Myndighedernes Syn paa og Stilling til Høkerne. Dette Materiale har Bunch ikke kendt; og paa adskillige Omraader er det et vigtigt Supplement, idet det netop viser Samfundets Syn paa Høkerne, medens Protokollerne ganske naturligt især beskæftiger sig med Høkernes Syn paa Samfundet. Det er vor Opfattelse, at disse nye historiske Oplysninger er af stor Værdi og yderligere understreger, at faa andre danske Erhverv kan opvise en Fremgang i social og økonomisk Henseende som den, Høkerne har arbejdet sig frem til.

I Hovedafsnittet har Lektor, cand. merc. *Ejler Alkjær* behandlet selve Foreningens Arbejde og Udvikling i de 25 Aar, der er forløbet siden 100-Aars Jubilæet i 1917. Kildematerialet har hertil været

særdeles omfattende, og Forfatteren takker alle de mange baade indenfor og udenfor Høkerforeningens Kreds, som har stillet Oplysninger til Raadighed. Saaledes har Foreningens Æresmedlem, Viktualiehandler *L. Rasmussen* udarbejdet udførlige Oversigter over Handelsudvalgets Virksomhed under sidste Krig. Hovedafsnittets sidste Kapitel »Høkerbranchen i markedsøkonomisk Belysning« forekommer os at være af særlig Interesse. Forfatteren er Det statistiske Departement taknemmelig for Bistand ved Fremskaffelsen af specificerede talmæssige Oplysninger vedrørende Høkerbranchen.

Høkerforeningens juridiske Konsulent, Landsretssagfører *Bernt Wass* har i det følgende Afsnit »Høkeren og Loven« behandlet et vigtigt juridisk Spørgsmaal, som Høkerforeningen har arbejdet med i de senere Aar, og hvis Løsning man endnu ser hen til. Endelig har Lederen af Sundhedskommissionens Laboratorium, Dyr læge *Erik Mejlbo* skrevet om »Trikiner og Trikinontrol«, et vigtigt sundhedsmæssigt Felt, hvor der netop i de sidste 25 Aar har fundet en betydningsfuld Udvikling Sted. Sluttelig bringes en Oversigt over Høkerforeningens Legatstiftere, som ved deres Legater og Gaver gennem Aarene har skabt det økonomiske Grundlag for den omfattende filantropiske Virksomhed, som er en vigtig Gren af Høkerforeningens Arbejde.

Høkerforeningen i København bringer en hjertelig Tak til dem, der har muliggjort Festskriftets Udsendelse, til Forfatterne for deres Bidrag og ikke mindst til Festskriftets Redaktør, Lektor *Ejler Alkjær*, paa Grundlag af hvis Erfaring i Behandlingen af Detailhandelens Udvikling og Problemer nærværende Festskrift er opbygget.

København, i Juni 1942.

HØKERFORENINGEN I KØBENHAVN

F. Mouvielle,

Formand.

INDHOLD

TRÆK AF HØKERNES HISTORIE I ÆLDRE TID

AF OVERLÆRER, CAND. MAG. JENS VIBÆK 9

HØKERFORENINGEN I KØBENHAVN 1917-1942

AF LEKTOR, CAND. MERC. EJLER ALKJÆR 39

HØKEREN OG LOVEN

AF LANDSRETSSAGFØRER BERNT WASS 125

TRIKINER OG TRIKINKONTROL

AF LABORATORIEFORSTANDER, DYRLÆGE ERIK MEJLBO 133

HØKERFORENINGENS LEGATSTIFTERE 143

EN HØKER I HØKERFORENINGENS STIFTELSESAAR

Netop i det Aar, da Høkerforeningen i København blev stiftet — 1817 — udsendte Kobberstikker G. L. Lahde en Serie Raderinger: „Klædedragter i København“, hvoriblandt den ovenfor gengivne Spækhøker findes.

TRÆK AF
HØKERNES HISTORIE
I ÆLDRE TID

af

JENS VIBÆK

OVERLÆRER, CAND. MAG.

I.

HØKERNES KAAR INDTIL 1817

Kernen i det middelalderlige Bysamfund var *Torvet*, hvor Om-sætningen mellem By og Land fandt Sted, og hvor enhver Vare, der ude fra Landet bragtes til Salg, skulde sælges; thi paa Landet var al Handel forbudt. Paa Torvet opkøbte Byens Købmænd Bøndernes Produkter til Eksport. Det var deres Privilegium. Ingen udenlandsk Købmand maatte købe paa Torvet, men kun hos Stadens Handlende. Paa denne Maade sikrede den middelalderlige Stats Erhvervspolitik den danske Købstadsborger en fast Plads i Landets Udenrigshandel, idet enhver Vare maatte passere Købmanden i Købstaden paa Vejen baade til Forbrugeren, naar det drejede sig om Import, og paa Vejen fra Landet til den fremmede Købmand, naar det drejede sig om Eksport.

Men Torvet havde en anden Funktion, der efterhaanden træder stærkere frem. Det er ogsaa Stedet, hvor Byens Indvaanere uden Hensyn til deres Erhverv køber de daglige Fornødenheder af Torvebønderne.

Efterhaanden som der mod Middelalderens Slutning opstaar større Byer, d. v. s. Byer med over 5000 Indbyggere, opstaar der i disse en Underklasse, der i det 16. Aarhundrede bliver ret talrig. Denne Underklasse udgøres af Smaahaandværkere, hvervede Soldater, Arbejdere, Matroser og andre Smaafolk, der levede i yderst smaa Kaar. De havde derfor ikke Raad til at handle paa Torvet, idet Torvekøb forudsatte, at man var i Stand til at købe i visse Minimumskvanta, der dog var for store for de fattige. Der skyder sig derfor en Klasse af Mellemhandlere ind. Denne Klasse er *Høkerne*, som paa Torvet køber Smaafolks daglige Fornødenheder i de Kvanta, hvori de faas, for saa senere at udhøkre dem skillingsvis. Det vil derfor være klart,

at Torvehandelens Kaar spiller en afgørende Rolle for Høkerne fra den allerførste Tid. Det vil endvidere fremgaa, at Høkernes Kundekreds er Fattigfolk; og det var Høkerne ogsaa selv, som vi senere skal faa at se. Enhver, der var blot et lille Trin oppe over Proletarstadiet, købte selv sine Varer paa Torvet. Det var i Virkeligheden Skellet mellem de jævne Borgere og Underklassen.

Den Plads, Høkerne paa denne Maade havde fundet i de større Byer, og saaledes ogsaa i København, formodentlig allerede ved Middelalderens Slutning, beholdt de uden væsentlige Ændringer, saalænge Middelalderens Næringsvang opretholdtes; ja, Perioden fra 1817 til 1857 rummede i Virkeligheden en retslig Tilbagegang i Adgangen til at drive Høkerhandel.

Det er først med Indførelsen af Næringsfriheden i 1857, at den moderne Udvikling af Høkernes Stilling indledes. Først i dette Aar forsvandt Middelalderens Aand fra det danske Næringsvæsen. Det var den Begivenhed, der maatte ske, for at den københavnske Detailhandlerstands Pariakaste kunde begynde sin Kamp for Ligeberettigelse med Detailhandlerstandens andre Grene, en Kamp, der i det store og hele var kronet med Sejr før Aarhundredskiftet, da Høkerne med Ære tog deres Plads ved Siden af de andre Detailhandlere i den nye Fællesrepræsentation.

Erhvervslivet i den middelalderlige By var organiseret i *Laug*, saavel for Haandværkets som for Handelens Vedkommende, ja endnu videre, ogsaa Transporterhvervet var laugsbundet, saaledes Pramændene for slet ikke at tale om de almindelige Vognmænd. Disse *Laug* var sluttede, d. v. s. der herskede Adgangsbegrænsning, hvorved Konkurrence udelukkedes; og det var for saa vidt ogsaa Meningen. Øvrigheden fastsatte Takster for Arbejde og Priskuranter for Handelen, saaledes at den enkeltes Handlefrihed var yderst begrænset. Det er derfor naturligt at undersøge, om ikke ogsaa Høkerne skulde have haft et *Laug*. Og det havde de. Den 12. December 1572 bekræfter »Borgemester og raadmand och kongens fogit udi Kiøbenhafn« *Smørstikkernes Laugsartikler* eller »Skraa«, som det kaldtes. Efter Gennemlæsningen af den vilde man tro, at det drejede sig om Folk, der kun handlede med Smør en detail, for det fastslaaes udtrykkeligt som Laugets Hovedrettighed, at »ingen maa sælge Smør i Skaalepund, uden han er udi Lauget«. En saa specialiseret Branche vilde man jo paa Forhaand tro var umulig i en By, der

talte mellem 20 og 25 Tusind Indbyggere. Det har dog heller ikke været Tilfældet, hvilket fremgaar af en Tilføjelse til Skraaen, der indledes saaledes: »end findis disse fire støcher (Paragraffer) udi en anden gammell smørstechernis skraa«. Her faas altsaa med det samme den interessante Oplysning, at dette Laug gaar endnu længere tilbage; hvor langt vides ikke, men det er ikke usandsynligt, at det gaar tilbage til Middelalderen. I en af de nævnte fire Paragraffer hedder det: »smør, flesk, ister, smaa vegt lius och all edende vare, som *høchere* tilhør, och ingen maa bruge uden de, som ere i samme laug och haffuer soren deris Borgerskab (har aflagt Borgereden)«. Dette er den første Gang, Ordet Høker nævnes i en københavnsk Kilde; og det giver os Anledning til at tro, at Ordet er af langt ældre Dato end 1572, eftersom det jo er en Gentagelse af, hvad der har staaet i en gammel Skraa. Den Maade, hvorpaa Ordet er nævnt her, kunde endvidere tyde paa, at det er et gammelt Ord, som man har forladt for det, som man aabenbart har fundet finere, nemlig »Smørstikker«. Den lille, for Høkernes Historie ganske vigtige, Paragraf rummer endnu en Ting af Interesse. Den indeholder nemlig Listen over de Varer, som i den følgende Tid er de centrale i Høkernes Handel, ja for Flæskets Vedkommende endnu er det den Dag i Dag.

I de middelalderlige Byer gjorde der sig en stærk *Erhvervs-koncentration* gældende. Udøvere af det samme Fag slog sig ned i samme Nabolag. Københavnske Gadenavne i Dag er levende Vidnesbyrd derom, saaledes boede Skinderne (Garverne) i Skindergade, medens Skomagerne havde deres Boder i Skoubogade (Skoboderne). Ogsaa blandt Høkerne har der været en saadan Erhvervs-koncentration i ældre Tid. De havde deres Boder samlet paa eet Sted. I Stadens Jordebog af $\frac{1}{5}$ 1620 hedder det: »End haver Byen 15 Høkerboder fra Graabrødretorv i Sønder til den hvælvede Udgang ved det gamle Fisketorv paa Øster Side ud med Strædet«. Ser man paa et samtidigt Kort, vil man se, at der er Tale om Niels Hemmingsensgade, som forbinder Graabrødretorv med det gamle Fisketorv, der var den Del af Vimmelskaflet, som løber fra Niels Hemmingsensgade forbi Helliggejst Kirkegaard op til Valkendorffsgades Udmunding i Strøget. Disse Høkerboder var ikke velsete af de andre Handlende, idet Høkerne ved deres ret ubestemte Handelsberettigelse nemt kunde virke generende. Som Motiv for Salget af en Kommunen tilhørende Grund i 1593 anføres saaledes, at der har været »hockersche« Boder paa

den, som Borgerskabet har beklaget sig over, fordi de gjorde Afbræk i deres Næring. Jordebogen af 1620 giver os de første Navne paa Personer, der bor i disse Høkerboder, og af hvilke to uden Tvivl efter deres Tilnavn maa antages at være Høkere, nemlig »Jens Kallunsmand« og »Else Kallunsquinde«.

Det er nævnt, at Høkerne købte deres Varer paa Torvet, d. v. s. Gammeltorv, hvor Valbyboerne og andre af Omegnens Bønder falholdt deres Varer. Der var imidlertid visse Indskrænkninger i Høkernes Ret til at handle paa Torvet. De maatte nemlig først begynde deres Opkøb efter Klokkeren 10, hvilken Bestemmelse endnu var i Kraft indtil 1856. Formaålet med denne Indskrænkning var, at Byens Borgere først skulde have Lov at forsyne sig, hvorefter Høkerne kunde kaste sig over Resterne. Denne Bestemmelse, der gaar helt tilbage til Middelalderen, gav til Stadighed Anledning til Konflikt, idet Høkerne ofte saa deres Snit til at omgaa den, ligesom de prøvede paa at faa Tag i Bønderne, inden disse var naaet til Torvet. Det er det, man kalder Forprang eller Forkøb, og herfra stammer Udtrykket »at komme en i Forkøbet«. Ogsaa dette var strengt forbudt, thi Meningen med Torvehandelen er jo, at man paa eet Sted samler alt Udbud og al Efterspørgsel for paa denne Maade at faa den rigtige Prisdannelse frem. Et Eksempel paa Myndighedernes Indskriden overfor dette Uvæsen har vi i et Tingsvidne*) paa Københavns Byting fra Mandag den 10. Juli Aar 1609. Det hedder heri, at »Høkere og Hugersker (Sælgekoner) og udenfor Portene boendes skulde være fortænkt efter gammel Sædvane intet at købe her paa Torvet til Forprang igen at udhøkre, enten Smør, Lam, Gæs, Høns, Æg, Gryn eller andet, førend Klokkeren er slagen 10 om Dagen«; overtrædes Bestemmelsen, skal de »bøde deres Falsmaal for Ulydighed«, d. v. s. deres Varer skal konfiskeres. Forbudet hjalp som sædvanligt intet, hvorfor man maatte indskærpe det igen i 1613, og her nævnes blandt Varene ogsaa Flæsk og Svin.

Aarsagen til, at Flæsk fra ældgammel Tid har været den centrale Høker vare, maa søges i det Forhold, at Slagterne i Almindelighed ikke gav sig af med at slagte Svin. Svinelagtningen besørgedes af Bønderne, og Svinene førtes i parteret Stand til Torvet og falbødes her. Ogsaa det Forhold, at Flæsk er en meget mere ensartet Vare end

*) Betyder her en mundtlig Bekendtgørelse fra Byøvrigheden, der af Kæmmeren oplæses paa Københavns Byting.

Kød og derfor lettere kunde udstykkes i smaa Partier, har sikkert bidraget hertil.

Blandt de mange Kriseforanstaltninger, som den svenske Belejring af København 1658—60 gav Anledning til, er der ogsaa een, der retter sig mod Høkerne. Disse var naturligvis kommet i en fortvilet Situation, idet Torvehandelen jo maatte indstilles paa Grund af Belejringen. Den eneste Tilførsel, der derfor kunde blive Tale om, besørgedes ad Søvejen, og Forordningen, der er dateret 9. Oktober 1659, beretter om, hvorledes Høkerne bestormer Skipperne paa Rheden og Toldboden, der ankommer med Varer »udi denne besværlige Krigstid«, og videre anklages Høkerne for at »udprange« de her købte Varer »til stor Dyrche (i dyre Domme) andre Indvaanere her udi Staden til stor Skade og Nachdel«, hvilket i alvorlige Vendinger forbydes dem. Denne tilsyneladende samfundsfjendske Handlemaade er dog for saa vidt undskyldelig, som Høkerne altsaa ved Torvehandelens Indstilling var berøvet deres Levebrød.

Torveforholdene gav stadig Anledning til Uro og Besværligheder. I det kgl. Biblioteks Haandskriftsamling findes et Manuskript forfattet af en københavnsk Præst, *Magister Anders Hjørring*. Det indeholder en Række Optegnelser fra Aaret 1668. Da det fremgaar, at Magisteren havde en vis Sympati med Høkernes vanskelige Stilling, kan det have sin Interesse at fremdrage det her. Blandt Aarets Begivenheder nævnes, at »udi dette Aar . . . blev den røde Fane med et hvidt Kors udi paa alle Torve, hos alle Porte og ved Stranden hver Torvedag opsat. Saa længe den var opsat, maatte ikke Høkere eller Høkersker købe med Bonden, men alene Borgere og Indvaanere til deres eget Huses Fornødenhed. Denne Fane skulde staa fra Morgen til 10 slet, siden blev den nedtaget«, hvorefter der var frit Slag for Høkerne. Hjørring er ingen Ven af denne Skik, som han ikke synes passer for Danmark — (den er nemlig, oplyser han, indført fra Tyskland), thi her i Landet er der »Guds Velsignelse til Overflod«, saa at begge Parter, Borgere og Høkere, saamænd godt kunde handle paa samme Tid. I øvrigt kan Bestemmelsen let omgaas, idet Bonden og Høkeren, der har staaet i Handelsforbindelse med hinanden i lang Tid, jo bare stikker Hovederne sammen, saa at Bonden holder saa høj en Pris paa sine Varer indtil Klokken 10, at de ikke er solgt, inden Høkeren viser sig paa Skuepladsen. Sine Høkersympatier lufter han videre i følgende Vendinger: »Saa er her og mange godt Folk i

København, som heller vil unde en fattig Borger og Borgerske (altsaa Høkere og Høkersker) et Par Skilling at købe dem noget til Bedste, end de selv vil have Umage at oppasse paa Torvet eller sinke deres Folk og Tyende dermed, synderlig at Høns etc. ere ikke saa dyre i København som i de store tyske Stæder«. Sine Betragtninger afslutter han med et Par ironiske kommunalpolitiske Bemærkninger. Nu tror man, at man har gavnet Byen saa meget ved at ansætte et Par Folk, som man skal lønne og »solde« for at passe Fanerne, som om nogen har opnaaet bedre Køb derved.

I 1684 udkom en ny Torveordning, som oven i Købet blev trykt. Heri fastslaas Branchedelingen mellem de københavnske Torve. De Torve, som blev Høkernes Hovedtorve ved denne Forordning, er Gammel- og Nytorv samt Vestertorv, d. e. Pladsen indenfor Vesterport ved Udmundingen af det nuværende Vestergade i Raadhuspladsen. Det er de egentlige Bondetorve, hvor Bønderne maa forhandle alle deres Produkter. Saltet Fisk samt Fjerkræ maatte endvidere sælges paa Vandkunsten. Det gamle Høkertorv, nemlig Graabrødretorv, beholder af Høkervarer kun Saltfisk samt Amagervarer, mens det ellers tages i Besiddelse af Hue- og Pjaltekoner samt Pottemagere. Amagertorv reserveredes Amagerbønderne for alle deres Varer.

Fra Slutningen af det syttende Aarhundrede begynder vi at kunne skimte Konturerne af den Næringslovgivning, som med faa Forandringer blev ved at bestaa, indtil Næringsfriheden indførtes i 1857. Man begyndte paa en Maade i Midten ved at oprette de saakaldte Kræmmerlaug, der repræsenterede Detailhandlerstandens Overklasse, medens Yderfløjenes — Storkøbmændenes og Høkernes — Forhold først senere fandt deres Form. Det blev Oprettelsen af Hørkræmmerlauget, der gav Anledning til, at man ogsaa fik reguleret Høkerstandens Kaar. Det fastsloges nemlig i *Hørkræmmernes Laugsartikler* af ¹⁰/₁₀ 1722, at Høkernes Handelsberettigelse skulde omfatte de selv samme Ting som Hørkræmmernes med den afgørende Forskel, at Høkerne kun maatte sælge disse Varer i de mindst mulige Mængder, kort sagt udhøkre dem skillingsvis. Alligevel havde det en stor Betydning for Standen, at den nu havde faaet sin egen afgrænsede Handelsberettigelse, der omfattede saa forskellige Varer som saltet Kød og Fisk, Tørv, Brænde, Sand og deslige Grovvarer til den daglige Husholdning. Her havde man da et Holdepunkt, fra hvilket man kunde forsøge sine smaa Fremstød med større eller mindre Held.

Det var en naturlig Følge af denne Ordning, at Hørkræmmerne var den Klasse Handlende, man nemmest kunde rage uklar med. Allerede i 1723 kom det til en Strid, hvis endelige Udgang vi dog ikke kender. I et kgl. Brev til Københavns Magistrat paalægges det denne at indgive en Betænkning angaaende Sagen, der drejer sig om, at nogle Høkere har klaget over, at Hørkræmmerne formener dem deres Ret til at udsælge Humle i Pundevis, saltet Sild i Fjerdinger og Salt i Skæpper og smaa Maal. Det paalægges Magistraten at undersøge Parternes skriftlige Erklæringer, »ja endog, om det skulde eragtes fornøden, med nogle af de sagtmodigste af hvert Parti selv taler«.

Ogsaa fra anden Side lurede farlige Konkurrenter paa Høkernes beskedne Næringsret, nemlig Torvebønder, Skippere og Sælgekoner. I denne Sag tog Regeringen bestemt Høkernes Parti ved en Raadstueplakat af 2. Oktober 1741, der var Resultatet af et kgl. Reskript til Magistraten af 1739. Heri fastslaas den moralske Ret, som ligger i, at Høkerne i Modsætning til de ovenfor nævnte Konkurrenter har Borgerskab og betaler Næringssskat, hvorfor de har Krav paa Regeringens Beskyttelse. Det indskærpes derefter Valbyboerne bl. a., at de paa Torvet ikke maa udhøkre Flæsk i mindre Kvantiteter end hele og halve Sider, »men ingenlunde i Pundetel, saa og Smør udi hele eller halve Ottinger, og det i uoverskaarne Træer, samt Mel, Gryn og Ærter ej i mindre Maal end udi halve Skæppevis, Stadens Høkere til Præjudice«. Lignende Regler indskærpedes Skipperne i Havnen, der udsolgte Levnedsmidler, hvilket vi endnu har et Minde om i Pæreskudernes Handel om Efteraaret. Militærets Kvinder, der bødede paa Mændenes knappe Sold ved at arbejde som Sælgekoner, faar indskærpet, at de vel maa falholde Fisk, Frugt og Østers, men paa ingen Maade gaa Høkerne i Bedene ved at sælge deres Artikler hverken paa Gaden eller ved Omløben i Husene. Høkerne selv, der naturligvis maatte hilse en Forordning af denne Art med Glæde, faar dog ogsaa et Par formanende Ord med paa Vejen, der forøvrigt ganske fortræffeligt karakteriserer Høkernes Milieu. Efter at det er indskærpet dem at holde et godt Forraad af sunde Husholdningsvarer, hedder det videre »saa og at sælge samme i saa smaa Kvantiteter (indtil skillingsvis inklusive), som maatte forlanges, og det for billige Priser, paa det de, som behøver at købe samme, særdeles (især) fattige Folk, ej skulde have Aarsag sig over Høkerne at besvære«.

Hermed havde Høkerne nu faaet fastslaet deres Rettigheder til

begge Sider, dels overfor Hørkræmmerne og dels overfor dem, der solgte deres Varer paa Torv eller fra Skib, eller som gav sig af med egentlig Gadehandel. De havde nu faaet deres faste Stæde i Tilværelsen, som de ganske vist uophørligt maatte forsvare overfor deres mange Fjender, men de havde opnaaet at have Øvrigheden i Ryggen, naar de holdt sig inden for deres af Loven afstukne Grænser, hvad de naturligvis ikke gjorde. Det var der nemlig ingen, der formaaede inden for den Spændetrøje, som det gamle Laugsvæsen var. Det havde sine Fordele derved, at det garanterede sin Indehaver en vis Handelsret, men til Gengæld lammede det ethvert Initiativ. Ogsaa socialt havde Høkerne fundet deres Milieu, og det var beskedent nok. Selv Smaaafolk levede de af at forsyne andre Smaaafolk med det nødtørftigste til den beskedneste daglige Husholdning. Finder man end i det daværende København nu og da Høkere som Ejere af Smaahuse, saa er det dog almindeligst, at de som »Kældermænd« har indlogeret sig hos andre Borgere. Hovedstammen i dem udgøres uden Tvivl af Bønderkarle, der er indvandret som Arbejds mænd og Soldater, og som, naar Alderen nærmer sig, søger over til Høkeriet som et lettere Erhverv. Vi har dog ogsaa Eksempler paa, at de hvervede Soldater endnu, mens de gjorde Tjeneste, begyndte paa lidt Høkerhandel, og det samme var Tilfældet med Flaadens Folk. I Mandtallet efter den store Brand i 1728 findes saaledes en Lejer i et Hus, der betegnes: »Johan Madsson, Fodguarde og Høker«.

Bortset fra det daglige Kævl mellem de forskellige Handlende i København ligger Næringsspørgsmaalet nu stille i en lang Aarrække. Det er først i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, at der atter røres ved denne Lovgivning.

II.

FORUDSÆTNINGERNE FOR HØKERCORPORATIONENS OPRETTELSE

I det af *C. V. Bunch* udarbejdede Festskrift i Anledning af Høkercorporationens Hundredeaarsdag den 30. Juni 1917 findes optrykt et Andragende fra Høkernes Formænd om Tilladelse til Oprettelse af en »*Forsamling af Høkere*«, d. v. s. en Forening. Det fremgaar af Skildringen, at Forfatteren mener, at Initiativet hertil er udgaaet fra Høkernes egen Kreds. Dette er imidlertid kun delvis rigtigt. Selve Høkercorporationen er nemlig Øvrighedens Værk, som det her skal godtgøres. Høkernes egen Indsats bestod i, at de fik gjort denne Corporation til en rigtig, levende Forening, der varetog Standens faglige Interesser.

I den glimrende Handelsperiodes Gullaschtid og den derpaa følgende Krigsperiode fra 1807—14 havde der gjort sig visse opløsende Tendenser gældende inden for Næringsforholdene i København. Det er en gammelkendt Sætning, at jo færre Varer der findes, des flere Handlende opstaar der. Man ønskede under disse Omstændigheder fra Regeringens Side at foregribe Begivenhedernes Gang ved at skabe en ny revideret Næringslov, der kunde træde i Kraft, naar normale Handelsforhold indtraf. Man nedsatte derfor i 1812 en kgl. Kommission lidet anende, at inden Kommissionen havde fuldført sit Værk, saaledes at det kunde udkomme som Lov, skulde der hengaa samfulde fem Aar, saa at Krigen forlængst var forbi. Denne Kommission, der efter sit Kommissorium skulde foreslaa, hvorledes Grænserne for de forskellige Slags Handelsberettigelse bedst kunde fastsættes, bestod af to Embedsmænd fra Ministerierne, to Kommunalembudsmand og to Grosserere. Det er klart, at Detailhandlerne ikke følte sig videre trygge herved, og de forskellige Handelslaug henvendte sig da ogsaa til Regeringen med Anmodning om at blive repræsenterede i Kom-

missionen, hvad der imidlertid ikke lykkedes dem. Man paalagde dog Kommissionen at forhandle med dem hver for sig, hvad der ogsaa skete. Derimod var der ingen, som faldt paa at tænke paa de Detailhandlere, der som Høkere ingen Organisation havde. Og de paa deres Side vovede ikke som de fine Handelslaug at henvende sig med Krav til Regeringen. Dertil var Standsforskellen for stor og de smaa for ydmyge. Der var ikke andet for end roligt at afvente, hvad de høje Herrer i deres uransagelige Visdom maatte finde for godt at diktere som Eksistensbetingelser for de mindre Næringsdrivende.

Det har sin Interesse at følge denne Sags Behandling paa dens Vej fra Kommissionsbetænkning til Lov, fordi vi derigennem faar et Udtryk for, hvorledes man fra oven saa paa Høkerne og deres Mission i Samfundet.

I sin Oversigt over de forskellige Næringsgrene gør Kommissionen Antallet af de smaa Næringsdrivende saaledes op: »Høkere, Værtshusholdere, Øltappere, Theskænkere, Billardholdere og Marketendere udgøre et Antal af ikke mindre end 1127 Personer, og da Handlende af disse Klasser i Almindelighed ere gifte, kan man fuldkommen antage, at over 1100 Familier leve ved disse Næringsveje«. Det finder Kommissionen ganske forargeligt, thi »disse Næringsveje udkræve ingen Aandsdannelse og ingen Kundskaber, som skulde erhverves ved Anbringelse dertil fra Ungdommen. Det er derfor saa meget mere beklageligt at erfare, at det som oftest ere Mennesker i deres kraftfuldeste Alder, som gribe til en saadan Levevej, der sætter dem i saa godt som aldeles Uvirksomhed«. Selv om denne saarende Dom her trykkes for første Gang og saaledes ikke kendtes af Datidens Høkere, er det klart, at en Indstilling af denne Art hos Overklassen over for deres Levevej naturligvis var dem bekendt. Den er typisk for Datidens kategoriske Domme over Underklassens Levevis. Motivet, der ligger bagved, er dette: Underklassens Medlemmer er skabt til haardt legemligt Arbejde. Det er deres Arbejdskraft, der er Baggrunden for Statens Velstand, derfor skal den ikke ødes i, hvad man ansaa for et Liv i Uvirksomhed bag en Døsk ved et Arbejde, som enhver paa Grund af Alder eller legemlig Skavank uduelig Person lige saa godt kunde udføre. Det kan saaledes ikke undre, at Kommissionen efter Korrespondance med Magistraten kom til det Resultat, at Antallet af disse Næringsdrivende burde indskrænkes. Kommissionen indstillede derfor i sin Betænkning, »at ingen maatte meddeles Borgerskab

eller Tilladelse til at drive Næringsvej som Høker etc., som ikke havde en Alder af i det mindste 40 Aar«. Denne Aldersgrænse var efter Datidens Forhold langt højere, end den vilde forekomme os. Kommissionen bruger ligefrem herom Udtrykket: »aldrende Mænd«. Med andre Ord: naar man var blevet gammel og ikke duede mere, saa kunde man egne sig fortræffeligt til at blive Høker. Men ikke nok hermed. Man afventede i dette Spørgsmaal ikke engang Sagens Udgang. Den blev ordnet ganske underhaanden og i stor Hast. Allerede den 26. April 1816, et helt Aar før selve Loven udkom, udgik der et kgl. Reskript til Magistraten, hvori fastsloges, at der i Fremtiden ikke maatte meddeles Borgerskab paa disse Næringsveje, medmindre den paagældende var fyldt 45 Aar eller ogsaa paa Grund af Sygdom eller andet Uheld, som han ikke selv havde foranlediget, var sat ud af Stand til at ernære sig ved »den Profession eller anden *gavnlig* Haandtering, hvortil han i Ungdommen har været oplært«. Meningen var, som det rent ud hedder i Indledningen til dette Reskript: »at forebygge, at arbejdsdygtige Mennesker forlade gavnligere Sysler for at drive hine Næringsveje«. Her er saa sandt intet at tage Fejl af. Det er det rene Fattigforsørgelsessynspunkt, man anlægger.

Kommissionsbetænkningen gik fra Kommissionen til Kommercekollegiet (Handelsministeriet); men her fandt Høkerne et varmhjertet Forsvar, ligesom Kollegiets Bemærkninger til Betænkningen rummer mange ganske moderne Synspunkter, som er værd at lægge Mærke til, selv om de ikke førtes ud i Livet paa Grund af Danske Kancellis Modstand.

Kommercekollegiet pointerede, at man aldeles ikke kunde gaa med til, at Høkerne skulde henregnes blandt de Næringsdrivende, der skulde være 40 Aar for at opnaa Borgerskab. Hensigten med denne Bestemmelse var, som det vil erindres, dobbelt, dels skulde Tallet paa disse Næringsdrivende bringes ned ved den højere Aldersgrænse, og dels vilde man forhindre, at Folk, der duede til andet, ernærede sig ved disse Leveveje. Kommercekollegiet argumenterede for Høkernes Vedkommende kraftigt herimod. Paastanden om, at Antallet af Høkere skulde være for stort, kunde man aldeles ikke anerkende. »Naar København har 324 Høkere, saavidt dette betyder Detailhandlere med gemenlige Fødevarer, da synes dette Antal for en Stad, der indeholder henved et Snes Tusind Familier ej endda saa meget overdrevet, da det i Gennemsnit giver over 60 Familier

hver at forsyne«. Hvad Aldersgrænsen angik, fandt man, at den vilde komme til at stride mod sin Hensigt. Forbeholdes den Folk, som er blevet 40 Aar gamle uden at have udrettet noget her i Livet før den Tid, risikerer man netop, at Høkerne bliver en Stand af »uuelige, ja slette Subjekter«. Holder man paa den anden Side saadanne Folk fra Høkeriet, som er arbejdsløse, før de er 40, ja saa opnaar man blot, at de bliver Mennesker, »hvis Uvirksomhed, Liderlighed og Trang gør dem til Hobe til slette Borgere, der befordre, vel og forføre til slette Sæder og slet Husholdning blandt den lavere Almueklasse«.

Det er i det hele Kommercekollegiet meget imod, at Høkerne saaledes slaas i Hartkorn med de andre smaa Næringsveje. Det forekommer tværtimod Kollegiet, at Høkerne »kvalificere sig til nøjere at tages i Betragtning«.

Det første Forhold, som man kunde ønske at faa ændret, var Høernes meget omdiskuterede Ret til at udskænke Øl og Brændevin til »staaende Gæster«. Det antoges almindeligt, at Høkerne, som havde Lov at forhandle disse Drikkevarer, ogsaa havde Lov at udskænke dem i smaa Partier til deres Kunder, under den udtrykkelige Forudsætning, at Kunderne ikke satte sig til Borgeleje. »Siddende Gæster« var Værtshusholderes og Øltapperses Privilegium. Høkerne havde altsaa, om man maa udtrykke sig i moderne Sprog, Lov til at drive Øl- og Snapsebar. Og i denne Egenskab var Høkerbutikerne stærkt søgt, navnlig af arbejdsklædte Personer, som paa Vej til eller fra Arbejdspladsen, ja vel ogsaa lejlighedsvis i Arbejdstiden, følte Trang til en hurtig Hjertestyrkning, som man uden videre Dikedarer kunde indtage hos Høkeren i Kælderen. Dette Forhold ønskede Kommercekollegiet ophævet, ikke, som vi skal se, for at skade Høkerne i deres beskedne Næring, men tværtimod som det første Led i den Hævelse af Standen, som man i Kollegiet ønskede gennemført. Det er i det hele urigtigt, synes man, at andre Næringer skal blandes med Skænkestuen, der som Næringsvej maa betegnes som den »mindst agtbare, fordi den er fra Svir, Tids-, Velfærds- og Sundheds Ødslen næsten uadskillelig«. Høkerhandelen i en saa stor Stad som København er en vigtig og nødvendig Handel, der, naar den drives, som den bør og skal, ogsaa burde anses for agtværdig. Den bør ikke underkastes den Nedværdigelse, som ligger i hele Skænkestuebegrebet.

Det er ogsaa en Misforstaaelse, at hvem som helst kan drive Høkerhandel, hævder Kollegiet videre. »Ved Høker eller Viktualiehandelen er det vel saa vigtigt som ved nogen anden Handelsgren, at den drives af Mennesker, der forstaa den og have almindelig god saavel Købmands- som Menneskedannelse, at de have solid Varekundskab i, hvad der vedkommer deres Fag, vide, hvorfra og hvorledes de forskaffe sig de bedste Varer for de bedste Priser, forstaa at holde Regnskab og Bøger, ere i Kultur som i Sæder agtbare Folk og ej hendøse den for deres Handel vigtige Tid paa Brændevinsbeværtninger for laveste Almuemennesker i en Skænkestue eller Krokælder«. Det er jo et smukt og højt Ideal, der her holdes op som Maal for den gode Høker. Men Kollegiet lod det ikke blive ved moralske Betragtninger alene. Det fremkom med et virkeligt sensationelt Forslag. Idet man henstillede til Danske Kancelli at se bort fra Kommissionens Forslag om en 40 Aars Aldersgrænse, foreslog man lige ud, at Høkernæringen fremtidig skulde forfremmes til at være en Laugsnæring. Naar man ved Læsningen af disse Sider har forstaaet, hvorledes man i Datiden almindeligvis saa paa Høkerne, vil man ogsaa forstaa, hvor epokegørende et saadant Forslag maatte være. Hvis det var blevet gennemført, vilde Høkerne altsaa være rykket frem paa Linie med den københavnske Detailhandlerstands eksklusive Overklasse, de fem Handelslaug: Vinhandlerne, Klædekræmmerne, Urtekræmmerne, Hørkræmmerne og Isenkræmmerne. Det vilde radikalt have forandret Standens Vilkaar, idet man kun efter Læretid og Svendep prøve vilde have kunnet virke i Lauget og først efter en svær Eksamen vilde have kunnet opnaa at blive selvstændig Høker. Det tjener Medlemmerne af Kommercekollegiet til Ære, at de hævdede sig over Tidens Fordomme i deres Syn paa Høkerhandelens Mission. De er de første her i Landet, som har forstaaet, hvad det betyder for et Samfund, at Handelen med Levnedsmidler foregaar under de mest betryggende Former.

Men Samtiden var ikke moden til at forstaa Betydningen af de Tanker, der rummedes i Kommercekollegiets Bemærkninger til Kommissionsforslaget. Danske Kancelli, der skulde redigere det endelige Forslag til en Lov, kvalte Planen i forholdsvis Stilhed. Det var *Anders Sandøe Ørsted*, hvis Votum i Sagen blev afgørende, og det indeholder vedrørende Høkerne blot en Henvisning til, at Sagen for deres Vedkommende uden Tvivl vil blive afgjort hurtigere end selve den egent-

lige Næringslov, hvorfor han ikke finder Grund til at opholde sig yderligere herved. Kommercekollegiets fremsynede Plan affærdiger han saaledes: »Kommercekollegiets høje Tanker om Spækhøkerhandelens Værd og Forslag til dens Organisation som Laug med Lære- og Svendeaar, Eksamen o. s. v. vil næppe blive at tage til Følge«.

Det kom imidlertid ikke helt til at gaa saaledes. Høkernes Forhold blev faktisk behandlede i den endelige Næringslov, *Forordningen af 23. April 1817*, selv om der ikke blev truffet nogen endelig Afgørelse. I § 23 hedder det: »Hvorledes Høkerne i København skulle organiseres, saaledes at de have Formænd og bindes ved visse Regler, have Vi under Dags Dato allernaadigst reskriberet Magistraten i København det fornødne«.

Forud for dette var der gaaet en Korrespondance mellem Danske Kancelli og Københavns Magistrat. Ved Skrivelse af 27. Marts 1817 havde Kancelliet forespurgt Magistraten, hvad den mente om, at Høkerne paa samme Maade som Bryggerne blev organiseret i en Korporation. Dette besvarede Magistraten i et Brev af 2. April s. A., altsaa kun tre Uger, før Loven kom. Magistraten gaar ind paa Tanken og foreslaar, at Høkerne ligesom Bryggerne faar to Formænd, »da det befandtes, at 1 Mands egne Forretninger let kunde komme i Kollision med, hvad han som Formand har at varetage, samt at tvende Mænd i Sager af Vigtighed bedre kunde gaa hinanden til Haande med fælles Overlæg«. Hele dette Organisationsspørgsmaal kan nemt give Anledning til den forkerte Opfattelse, at Øvrigheden var interesseret i en faglig Sammenslutning til Standens Bedste. Intet kan imidlertid være mere forkert. Organisationen er en Tvang, der paalægges de Næringsdrivende fra oven med det Formaal at lette Magistratens Forhold til de Handlende ved at lade dem vælge disse Formænd, hvis Valg Magistraten oven i Købet skulde bekræfte, og som skulde forblive i Embedet, saa længe Magistraten ønskede det. Med andre Ord: Formændene, der skulde besvare Magistratens Spørgsmaal med Hensyn til deres Standsfællers Stilling, var altsaa aldeles ikke ansvarlige over for disse, idet de, som det vil ses, ikke kunde væltes. De havde kun Magistraten at staa til Ansvar, og det vilde jo være nemt for den at lægge Pres paa et Par Mænd, der kun havde deres Stilling i Kraft af dens Naade. Man foreslog dog, at samtlige Høkere i Staden skulde have Lov til at deltage i Valget af de to Formænd, hvad der jo heller ikke kunde rumme nogen større

Risiko, naar Magistraten som sagt selv skulde bekræfte Valget. »Formændenes Forretninger skulde bestaa i at holde nøjagtig Navnefortegnelse over samtlige Spækhøkere og deres Bopæl samt foranstalte det fornødne Spækhøkerne vedkommende eller meddele Oplysninger, naar saadant af Øvrigheden forlangtes«. Som det vil ses, var det en noget vag Udtalelse om Formændenes egentlige Stilling og Opgaver, ud over at de skulde tjene Magistraten som gratis Folkeregister for deres Standsfæller. Magistraten har aabenbart en Fornemmelse af, at Bestemmelserne er lige vage nok, idet det hedder senere i Brevet: »I øvrigt skønne vi ikke, at Omsorg for det offentlige eller Hensyn til en bedre Ordens Haandhævelse ved Spækhøkerne kunde gøre andre end de nævnte Bestemmelser nødvendige«. Det tilføjes, at Spørgsmaalet, om de Varer, der forhandles, er »ubedærvede«, samt om Indretningen af Høkernes Butikker er passende, ikke hører direkte under Magistraten, men derimod under »Politiets og Stadsphysici Bedømmelse og Afgørelse«.

En gammel Bestemmelse ønskede Magistraten opretholdt. Ved et Reglement af 4. Juni 1776 var der for de forskellige Handlende fastslaaet en *Forraadspligt*, hvilket i Virkeligheden svarer til, hvad vi i vore Dage forstaar ved Beredskabslager. Hver Handlende inden for de forskellige Levnedsmiddelbrancher fik at vide, hvad han skulde have paa Lager ved Vinterens Begyndelse; og dette Forraads Tilstedeværelse havde Øvrigheden Ret til at konstatere. Frygten for langvarige Isvintre, der kunde bringe Byens Forsyninger i Fare, var det ene Motiv til disse Bestemmelser. Det andet var Risikoen for, at Byen i Vinterhalvaaret skulde kunne blive udsat for en langvarig Belejring. Man havde endnu ikke glemt Svenskekrigen. For Høkernes Vedkommende havde Reglementet fastsat den enkelte Høkers Forraadspligt til at omfatte to Skippund*) Flæsk, men Kontingentet var i øvrigt senere blevet nedsat til det halve, saa længe Antallet af Høkere holdt sig over 300. Bestemmelsen bibeholdtes i Overensstemmelse med Magistratens Ønske, og den var endnu i Kraft omkring Midten af forrige Aarhundrede. Og er der egentlig talt, med de Erfaringer vi i den senere Tid har gjort, nogen Grund til at trække paa Skulderen af den?

Denne Brevveksling, der som nævnt fandt Sted i yderste Frist, udformedes saa i det ggl. Reskript, der tilstilledes Magistraten under

*) 1 Skippund = 160 kg.

samme Dato som selve Loven. Heri gaves de nærmere Regler for Valgene inden for de to Næringsgrene, der nu havde faaet en offentlig anerkendt Repræsentation, nemlig Grossererne, der havde faaet deres Komite, og Høkerne, som havde faaet deres Corporation. Nu stod Valget tilbage, og den 16. Juni 1817 læser man i »*Adresseavisen*«: »Det af Spækhøkerne her i Staden overensstemmende med allerhøjeste Reskript af $\frac{23}{4}$ gjorte Valg paa 2nde Formænd, hvorved *J. Søeborg* paa Hjørnet af Knabrostrædet og Brolæggerstrædet Nr. 81 og *Lars Christensen* i Lille Strandstræde Nr. 73 erholdte de fleste Stemmer, have vi approberet. Ved at bringe dette til alle vedkommendes Kundskab skulde vi derhos tilkendegive samtlige Spækhøkere, at de stedse med Orden og Hurtighed bør efterkomme, hvad Formændene ifølge deres Bestilling maatte forlange af dem, og at enhver Høker, naar han forandrer sin Bopæl, bør underrette bemeldte Formænd derom«.

Saa vidt er der intet at undre sig over eller beundre hos Høkerne. De har fra oven faaet paatvunget en Organisation, fordi det passer Magistraten. De har — under Magistratens Approbation — faaet Lov at vælge to Formænd og faaet at vide, at de har at adlyde deres Formænd, som de ingen Magt har over, og som de altsaa heller ikke kan skille sig af med. Deres Corporation er en ret og slet Valgforsamling, men paa ingen Maade nogen Forening, endsiges hvad vi i Dag forstaar ved en Handelsforening.

Nu vil vi slutte dette Afsnit ved at vende tilbage til vort Udgangspunkt: den af Bunch citerede Skrivelse, hvori de to Høkerformænd henvender sig til Magistraten for at faa Tilladelse til at danne en »Forsamling af Høkere« og prøve paa at se det i Lyset af de Erfaringer, vi har gjort. Dette Brev er altsaa ikke saaledes, som Bunch har opfattet det, Begyndelsen til Høkercorporationen, som han mener er opstaaet ved Høkernes eget Initiativ. Det ved vi nu, at den ikke er. Vi ved, at den er kommet fra oven, fra Magistraten. Hvorledes skal vi da forklare os denne Henvendelse til Magistraten om at maatte danne en Høkerforsamling? Her er vi ved det afgørende. Det, som de to Formænds Henvendelse tilsigter, er hverken mere eller mindre end Tilladelse til at danne en rigtig Forening til Varetægelse af Standens Interesser under Medarbejderskab af samtlige Høkere i Staden, eller om man vil, det er en Ansøgning om at maatte forandre Høkercorporationen fra en Valgforsamling til en rigtig levende

Handelsforening, der tager sig af Medlemmernes faglige og sociale Interesse. Det er denne Omdannelse af den døde Corporation, der gør Aaret 1817 mindeværdigt for Høkerne, saa at man med Taknemlighed vil mindes de Mænd, der tog Initiativet til Standens Højnelse. Der er derfor god Grund til for Høkerne at regne den 30. Juni for Stiftelsesdagen, fordi Magistraten paa denne Dag gav sin Tilladelse til Corporationens Omdannelse.

III.

HØKERNE OG NÆRINGSFRIHEDEN

Forordningen af 1817 betød en yderligere Forringelse af Høkerstandens Kaar ved sine Aldersbestemmelser. Ganske vist kunde den enkelte Høker gnide sig i Hænderne ved Tanken om, at Adgangen til Faget var blevet spærret for unge raske Mænd, men til Gengæld havde man faaet sat et Stempel paa sig som socialt mindreværdige derved, at det jo var slaaet fast, at Høkerborgerskab var en Form for Fattigforsørgelse. Det var haarde Vilkaar for de Medlemmer af Standen, som havde deres Æresfølelse i Behold. Men der er ingen Tvivl om, at Flertallet hyggede sig i de smaa Kaar uden at spekulere over det ydmygende i deres Stilling. Derimod undlod de andre Samfundsklasser ikke ved enhver Lejlighed at vise Høkerne deres Foragt. Det gjaldt ikke mindst Akademikerne, fra hvis Kreds den national-liberale Frihedsbevægelse udgik. Disse Mænd, der i 1849 fik den almindelige Valgret indført, saa med den største Foragt ned paa de Smaahandlende. De var nok frihedsvenlige, men paa ingen Maade Demokrater. I en bekendt *Ordbog over enstydige danske Ord* fra denne Tid faar man gennem Definitionerne af Begrebet Høker et ganske godt Billede af Overklassens Opfattelse af denne Stand. Saaledes hedder det: »Undertiden kan ogsaa *Handelsmand*, som et ubestemt Udtryk, betyde mindre end *Købmand*. Naar en *Spækhøker* er paa Parterret kommen i Samtale med sin Nabo, og denne spørger ham om hans Fag, vil han uden Tvivl skamme sig ved at lade Spækhøkeren komme frem; han vil paa den anden Side maaske undse sig for at kalde sig *Købmand*, da dette Ord har en engere (snævrere) Betydning, og fortæller nu, han er en *Handelsmand*«. »Det, som indbringes paa Axeltorvet, køber *Høkeren*. Da *Kræmmeren* plejer at have et kostbarere Vareoplæg end Høkeren, og denne mere sælger

skillingsvis og snarere til fattige end hin, anses Kræmmeren for at være fornemmere end Høkeren, hvorfor og de mindre Handlende, hvilke ikke høre til noget allerede oprettet Kræmmerlaug, kaldes uegentligen Høkere, om end de handle med Sand, Svovlstikker, Tørv og andre slige uspiselige Varer. Den Høker, der alene handler med Spisevarer, kaldes *Spækhøker*, thi Flæsk er det Sul, der bedst forslaar og kan udskæres i de mindste Portioner«. Og endelig »*Grosserereren* bor paa første Sal for at vedligeholde sin Kredit, *Kræmmeren* i Stuen for at skaffe sig Kunder, *Spækhøkeren* i Kælderen for at bevare sine Varer«. Hvad der giver disse smaa kulturhistoriske Oplysninger om Datidens Opfattelse af Høkeren en særlig Værdi, er, at de er forfattede af Biskop *P. E. Müller*, hvis Søn, Juristen *Otto Müller*, har udarbejdet Udkastet til Næringsloven af 1857. Det borger i nogen Grad for deres Paalidelighed.

Med Indførelsen af Næringsfriheden i 1857 underkastedes Handelsstandens Kaar en fuldstændig Revolution, idet saa godt som alle de gamle Skranker for den frie Deltagelse i det økonomiske Liv forsvandt. Selve Næringsfrihedsprincippet var allerede blevet fastslaaet ved en Løfteparagraf i Junigrundloven af 1849, og dets Betydning maales bedst derigennem, at det var en af de første Løfteparagraffer, der blev bragt ud i Livet. Det var for det nationalliberale Parti en absolut Mærkesag, hvis Løsning man skred til med Begejstring, medens den overvejende Del af de Næringsdrivende med bange Anelser saa Fremtiden i Møde, idet de frygtede, at et fuldkomment Anarki vilde følge, naar Laugsvæsenets sikre Mure blev nedrevne, saa at hvem som helst frit kunde trænge ind i hver eneste Næringsgren.

Sagen har imidlertid et langt Forpil, der gaar helt tilbage til Enevældens sidste Aar, ja, i Virkeligheden helt tilbage til Frederik den Sjettes sidste Regeringsaar 1839, da *De 32 Mænd*, Københavns daværende Borgerrepræsentation, rettede en Opfordring til Regeringen om at nedsætte en Kommission til at overveje, hvilke Forandringer der burde indføres i de københavnske Næringsforhold, saa at større Frihed kunde opnaas. Denne Opfordring besvarede Regeringen ved at nedsætte en Kommission af Magistratsmedlemmer og Medlemmer af Borgerrepræsentationen, som imidlertid var blevet oprettet samme Aar, nemlig 1840. Den Mand, der kom til at præge denne Kommissions Arbejde, var ovennævnte *Otto Müller*,

der var kendt for sin Interesse for Næringssspørgsmaal, saaledes havde han udarbejdet en Haandbog i Næringsret. Kommissionens Betænkning foreslog stort set Indførelsen af Næringsfrihed i København, hvad der jo i sig selv er bemærkelsesværdigt, som man jo stadig levede under Enevælden, der saa ofte er blevet lagt for Had for sine reaktionære Synspunkter. Forslaget fik for saa vidt en krank Skæbne, som det naaede gennem Kancelli og Stænder helt frem til Kongens Underskrift; men her stoppede Sagen, rimeligvis dels paa Grund af det tilspidsede Forhold i Hertugdømmerne og dels paa Grund af Kongens tiltagende Svaghed. Imidlertid var det i det store og hele dette Forslag, der som den Fugl Fønix genopstod i 1857 blot udvidet til at omfatte baade Næringsfrihed for Haandværkerne og Afskaffelse af Købstædernes gamle Privilegium paa Handel og visse Arter af Haandværk.

Under hele denne langvarige Sags Behandling kom ogsaa Høkerne fremtidige Stilling under Debat. Regeringen havde ønsket, at den i 1840 nedsatte kommunale Kommission skulde føre mundtlige Forhandlinger med de Næringsdrivendes Formænd for paa denne Maade at faa et Billede af, hvorledes disse saa paa Spørgsmaalet om Indførelse af større Frihed. Der blev optaget Protokol over Forhandlingerne, og denne Protokol er bevaret. Man kan ikke paastaa, at disse Samtaler gik Slag i Slag. Man begyndte i 1840 med Grosse-erne og arbejdede sig langsomt ned gennem Rangforordningen, til man i det sidste Møde den 4. April 1843 endelig naaede til Høkerne. Tonen var ikke den samme ved dette Møde, som den havde været ved de andre. Det var ellers Skik, at man opfordrede de mødende til at udtale sig frit, men her havde det nærmest Karakter af et Forhør. »Først fremtraadte Spækhøker *Gram*, 1. Formand for Høkercorporationen«. Han blev spurgt om, hvilke Artikler, han mente, Høkernes Næringsret omfattede, og det kan derfor have sin Interesse at høre, hvorledes Høkerne selv opfattede deres Stilling paa dette Tidspunkt. Efter hans Mening tilkom der Høkerne følgende Artikler: Smør, Ost, Flæsk, allehaande røgede og saltede Varer, saavel af Kød som af Fisk, indenrigs Mel og Gryn, Perlegryn undtagne, Rugbrød i Skiver og Hvedebrød, Salt, Tjære, Tran, Lys i Stykkevis, Æg, Mælk, Fløde, Svovlstikker, Tørv, Brænde og Sand, tillige Øl og Brændevin, det første dog ej i mindre Maal end halvpottevis, det andet kun i Halvpæglevis«. Hertil havde hans Kollega, den anden Formand for Hø-

kercorporationen, Spækhøker *Wibe*, kun een Ting at tilføje, da hans Tur kom, nemlig Mjød. Det vil ses, at denne tilsyneladende brogede Liste har sine bestemte Retningslinier, der i øvrigt for de fleste Varers Vedkommende falder sammen. Det er dels Varer, der, som det hedder, »tjener de første Fornødenheder«, dels Varer, der er af dansk Oprindelse. En Undtagelse danner paa dette Tidspunkt Tjære og Salt, der hører til de Varer, som Høkerne havde Lov til at forhandle detail i Henhold til Hørkræmmernes Laugsartikler. Der kan dog næppe være nogen Tvivl om, at allerede paa dette Tidspunkt var det Levnedsmidlerne, der var de dominerende hos Høkerne; de var faktisk ved at blive rigtige Spækhøkere. Men det er klart, at naar man bliver spurgt om, hvad man mener, man har Lov til at handle med, ja saa tager man det hele med. Det er jo altid rart at have lidt at slaa af paa under en eventuel Forhandling.

De to Formænd fordristede sig ogsaa til paa deres Standsfællers Vegne at fremføre nogle Ønsker for den fremtidige Lovgivning. Hvad der laa dem særligt paa Hjerte, var Spørgsmaalene om de Kvanta, i hvilke de maatte udsælge Øl og Brændevin. De var efter Høkernes Mening for store, og det maa man jo egentlig give dem Ret i. En Snaps paa en halv Pægl er en ganske voksen Dram at indtage under et kort staaende Besøg ved en Høkerdisk, særlig i Betragtning af, at det mindste Kvantum Øl, man kunde slukke efter med, var en halv Pot. Man paaberaabte sig ikke uden en vis Logik, at det var forunderligt, at Høkerne, hvis Særkende det dog ellers var, at de kun maatte handle i smaa Portioner, netop paa dette ene Punkt ikke havde faaet denne Ret beskaaret. Naar Høkerne saa gerne vilde have Ret til at udskænke i smaa Kvanta og ikke vilde nøjes med at sælge de nævnte Drikkevarer ud af Huset, hang det sikkert ogsaa sammen med, at de gav sig af med at servere Smørrebrød. D. v. s. servere er maaske et lidt vel mondænt Ord i denne Forbindelse, for det, der foregik, var naturligvis, at man skar en Skive Rugbrød, smurte den paa Disken, lagde en Skive Ost paa og langede den over til Kunden. Høkernes Smørrebrødssalg er saaledes af gammel Dato, men der er næppe mange Lighedspunkter mellem de gamle Høkerklemmer, man fik stukket i Haanden til øjeblikkelig Fortæring, og de yderst delikate Pakker med højt Smørrebrød, som en moderne Viktualiehandel kan præstere. Til Gengæld maa man jo nutildags gaa andetsteds efter Drikkevarerne.

Af Hensyn til den arbejdende Klasse, som de to Formænd paa-beraabte sig som deres Hovedkunder, ønskede man at kunne sælge brændt Kaffe og Sukker, idet disse Klasser af Befolkningen i Regelen maatte gaa til deres Arbejde, længe før de fine Urtekræmmere, som havde Eneret paa disse Varer, kom ud af Fjerene, hvorimod Høkerne selvfølgelig var indstillet paa at have meget tidligt aabent for at kunne betjene deres Hovedkunder: Arbejderne. Ogsaa Ting som grøn Sæbe ønskede man gerne inddraget under Høkernes Næringsret. Ellers lod man til at være fuldt tilfreds. Thi skønt de to Formænd ikke kunde være uvidende om, hvad der var Formaålet med Kommissionens Arbejde, saa ytrede de ikke med eet Ord noget om Næringsfriheden. Og de blev heller ikke spurgt, saaledes som Tilfældet havde været med de andre Næringsdrivende, der havde afgivet Forklaring for Kommissionen. Og endelig, hvis de var blevet spurgt, vilde de uden Tvivl som Hovedparten af de andre have vendt sig mod Tanken om Næringsfrihed med al den Konkurrence, den kunde medføre. De maatte i Kraft af deres Stilling foretrække den beskedne, men nogenlunde sikre Vinding frem for uoverskuelige Fremtidsmuligheder og Farer. At denne Opfattelse af deres Forhold er rigtig, faar vi til Overmaal bekræftet ved at finde Høkerne som Deltagere i en af de mange Protestadresser, der indsendtes mod den Næringsfrihed, som man med Rette formodede vilde blive Resultatet af Kommissionens Arbejde.

For Detailhandelens Vedkommende foreslog Kommissionen to Borgerskaber i Stedet for de talrige gamle: *et Detailhandlerborgerskab*, der praktisk talt berettigede til Handel med alt, undtagen de Levnedsmidler, som hørte under Høkerne, hvorfor der fremdeles skulde være et *Høkerborgerskab*. Men man bliver unægtelig for-
bavset, naar man ser, at Kommissionen opretholdt Aldersgrænsen, der dog foresloges nedsat til 40 Aar*). Hvorledes kunde en National-liberal som Müller forene Næringsfrihedsbegrebet med en Bestemmelse af den Art. Forklaringen ligger for saa vidt ret lige for. Müller var nok i det store en Tilhænger af Friheden og ogsaa Næringsfriheden, som man maatte være, naar man var en rettroende Liberal. Men Müller var samtidig Kommunalpolitiker. Han var blevet Medlem af Borgerrepræsentationen, og det gik ham, som det gaar saa mange. I Teorien kan de godt tilhøre den ene eller den anden Lære,

*) Den var i 1817 endelig blevet sat til 45 Aar.

men naar det kommer til deres personlige Pengepung eller til »de lokale Forhold«, som det hedder i en »Folkefiende«, ja saa faar Piben ofte en anden Lyd. Müller syntes altsaa som Kommunalmand, at Høkerborgerskabet var en fortræffelig Form for Fattigforsørgelse og Alderdomsunderstøttelse, der kunde spare Kommunen mange Penge, og derfor fik Høkerborgerskabet Lov at vandre over i det nye Lovforslag. Men i 1857 gik det ikke, selv om han gjorde Forsøget igen.

Da nu Müller var de Nationalliberales Næringslovsekspert, blev det overdraget ham at udarbejde det nye Forslag, og det laa i alt væsentligt paa Linie med det dødfødte fra Fyrerne. Bestemmelserne om Opnaelse af Høkerborgerskab staar i § 46, 2. Stk., i det ny Forslag. Aldersgrænsen er fremdeles sat til 40 Aar, medmindre man har haft andet Borgerskab før, i hvilket Tilfælde man kan faa det i 30 Aars Alderen. Hertil føjedes i Overensstemmelse med den gamle Ordning fra omkring 1817: »Dog skal Høkerhandel ogsaa kunne tilstaas en yngre i saadanne særegne Tilfælde, hvor det oplyses, at denne formedelst Sygdom eller andet Uheld, som ikke er selvforskyldt, er sat ud af Stand til at ernære sig som tidligere«.

Ved første Behandling i Folketinget udtalte navnlig *Tscherning* sig med megen Utilfredshed om Müllers Forslag, som han ikke fandt vidtgaaende nok, men opfyldt af gammeldags Hensyn til »de lokale Forhold«. Mellem første og anden Behandling underkastedes Lovforslaget en Udvalgsbehandling. I Udvalget havde adskillige af Folketingets største Navne, ikke alene dengang, men til alle Tider, deres Sæde, saaledes *Tscherning*, *I. A. Hansen* og *Monrad*. Af Mændene i anden Række kan nævnes *Müller*, der var Ordfører, *Hother Hage* og *Rimestad*. Da Betænkningen kom, stod der om § 46 kort og godt: »Andet Stykke. Udgaar«. Dermed var Aldersgrænsen og alt det, der gjorde Høkerborgerskabet til Fattigforsørgelse, med eet Slag fjernet. Og ingen ytrede senere under Forhandlingerne et eneste Ord til Forsvar af Aldersgrænsen. Dermed var det offentlige sociale Mindreværdsstempel fjernet. Høkeren var nu ligestillet med enhver anden Borger. Gammel Uret var bortvejret i en Haandevending. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at Müller under Udvalgsforhandlingerne i *Tscherning* mødte en Modstander, han ikke kunde magte, en Mand, hvis politiske Syn ikke var bundet af Dagen og Vejen, men som mere end nogen anden dansk Politiker har formaaet at se langt ud

i Fremtiden, og hvis Verden ikke var indskrænket af Københavns snævre Volde saaledes som Müllers. Som for Høkerne Paragraf saaledes fejede Tscherning den ganske Lov ren for alle Müllers Smaaligheder, der bundede i den gamle Tid, som han vel havde været med til at bekæmpe, men som han alligevel ikke havde formaaet at hæve sig over.

Som rimeligt kunde være, gav den lette Adgang til Erhvervelse af Høkerborgerskab, som den nye Næringslov indførte, Anledning til en stærk Tilstrømning af nye Høkere. Ved Folketællingen i 1855 havde Byen haft 498 Høkere, men alene fra Næringslovens Udstedelse 29. December 1857 til den 10. November næste Aar, altsaa i Løbet af 11 Maaneder, løstes der ikke mindre end 155 nye Høkerborgerskaber. Det gav naturligvis Bagslag, saa at man i 1860 er nede paa 577 Høkere ialt. Om det var de nye, der bukkede under, eller de gamle, der blev trængt ud, lader sig ikke for Øjeblikket afgøre. Højest sandsynligt var det et baade—og.

I Henhold til den nye Næringslov paahvilede det Kommunalbestyrelsen at udarbejde en Høkervedtægt, og Udkastet til en saadan udarbejdedes af Borgerrepræsentanterne Landsoverretsprokurator *Larsen* og Kaptajn, Brygger *Bjerre*. Den 8. Marts 1858 blev det forelagt for Borgerrepræsentationen til Godkendelse, som opnaaedes uden større Diskussion. Vedtægten indeholdt kun 2 Paragraffer, hvoraf § 1 handlede om Handelsberettigelsen, der omfattede de gammelkendte Artikler, medens § 2 omhandlede det prekære Udskænkningsspørgsmaal. Her fastsloges det, at de Høkere, som ikke frafaldt Udskænkning retten, for Fremtiden skulde svare en Afgift for Ret til Udskænkning af stærke Drikke, saaledes som det var bestemt i Næringslovens § 72.

Disse Bestemmelser skulde stadfæstes af Indenrigsministeriet, og her stødte de paa Modstand, idet Ministeriet ikke kunde gaa med til at anerkende de ikke-udskænkningberettigede Høkeres Ret til Brændevinhandel. Skønt Magistraten og Borgerrepræsentationen heri var principielt uenige med Indenrigsministeriet, føjede de dog dettes Ønske, hvorefter den ændrede Vedtægt bekendtgjordes ved en Raadstueplakat af 12. Juni 1858. For Fremtiden havde Høkerne derefter ikke Tilladelse til at sælge Brændevin, men derimod — underligt nok — Øl og Mjød.

For Tiden indtil 1. Januar 1862, da den nye Næringslov skulde

træde i Kraft, skulde der saa fastsættes Brændevinsafgift for de nytilkomne Høkere, medens de gamle skulde vente med at betale Skatten, til Loven traadte i Kraft. Her mente Magistraten, at man passende kunde forlange 10 Rdl. aarligt, men Borgerrepræsentationen forlangte det nedsat til 5, og herved blev det saa. Man vilde tage blidt paa de nye i deres første vanskelige Tid, siden kunde man saa hæve Taksterne, der jo havde et dobbelt Formaal, nemlig at bringe Penge i Kassen og samtidig indskrænke Antallet af smaa Udsalgssteder. Efterhaanden som de gamle Høkere, der bevarede deres Udsalgsret til Brændevin, saa længe de levede, faldt fra, ophørte ganske langsomt Høkernes Brændevinshandel, som jo havde været et af de mest omdiskuterede Punkter i deres Næringsret. Og hermed var man i Virkeligheden kommet endnu et Skridt videre i Retning af den rene Viktualiehandel.

Næringsfrihedens Indførelse ramte Laugene og Korporationerne meget haardt. Man sagde Farvel til Fortiden og deponerede Protokollerne i Arkiverne. Over for Fremtiden var man usikker. Næringsloven tillod en Omdannelse af de gamle Foreninger, men det var tydeligt, at Meningen med denne Bestemmelse kun var at sikre en forsvarlig Administration af de Pengemidler, der var knyttet til de forskellige Laug og Korporationer. For Høkernes Vedkommende fik dette ikke synderlig Betydning, da *Stiftelsen* jo var en Forening for sig uden organisk Tilknytning til Høkercorporationen. Derfor er de omdannede Foreningers Politik i de første Aar efter Næringsfrihedens Indførelse yderst famlende; og det er først efterhaanden, at der sker en Omdannelse af dem, til hvad vi forstaaer ved Handelsforeninger i moderne Forstand. For de fleste Foreningers Vedkommende, saaledes ogsaa for Høkercorporationen, betød de første Aar en decideret Tilbagegang baade i Foretagsomhed og Medlemstal. Mange af de nye Høkere savnede den Standsfølelse, som i godt og ondt havde bundet de gamle sammen under Næringstvungen. Først op i 1870erne begynder man at faa Øjnene op for Betydningen af Sammenhold ogsaa under de nye Vilkaar. Den stadig haardere Kamp for Eksistensen gør efterhaanden Organisationstanken populær. Det er ganske mærkeligt, at den Begivenhed, der skulde til for at sætte Liv i Høkercorporationen, var en Sammenslutning af denne og *Stiftelsen*, som fandt Sted i 1877, og hvorved den nye Organisation tog Navnet *Høkerforeningen*. Det Slægtled af Mænd, der traadte frem ved denne

Lejlighed, fik drevet Organisationen vidt frem. Ikke alene deres egen Organisation fik de gjort stærk, men de kom snart til at spille en fremtrædende Rolle ved Arbejdet paa at samle den københavnske Detailhandel under en Fællesorganisation. Da man den 14. November 1890 fik stiftet »*Det staaende Udvalg*« for de københavnske Detailhandlere (fra 1892: *De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation*) var Høkerforeningen blandt de 14 stiftende Foreninger. I dette Organisationsarbejde har Høkerforeningen siden da spillet en vigtig Rolle.

Enhver kan forstaa, hvilken Rolle Næringsfriheden kom til at spille for Fornylelsen af Blodet inden for den københavnske Høkerstand. Om Indehaverne af de gamle Borgerskaber ved vi, at de enten havde været 45 Aar, da de begyndte deres Forretning, eller at de havde faaet Borgerskabet, fordi de paa Grund af Sygdom eller Invaliditet ikke duede til andet. Ind i dette Fattigforsorgerhverv søger nu en Række unge, initiativrige Mænd, der drømmer om en Fremtid, hvor de gamle blot havde tænkt paa at ride deres Alderdom af under fredelige omend smaa Kaar. De nye Folk beviser, at der ikke er nogen Grænse for, hvor vidt en dygtig Spækhøker kan drive det. Og Tiderne er med dem. Københavns kolossale Vækst i disse Aaringer giver bestandig nye Muligheder. Høkernes gamle Kunde, Arbejderklassen, naar gennem sin Organisation ud over Proletarstanden og skaffer sig taalelige Livsvilkaar, saa at Kundernes stigende Levestandard muliggør en stadig Specialisering som stedse mere udpræget Viktualieforretning. Tjære, Koste, Sand og Svovlstikker forsvinder i disse Aar ganske stille, medens Forretningernes Omdannelse i Retning af det moderne Ideal skrider roligt frem. Et helt nyt Marked vinder Viktualiehandlerne sig i Overklassen, hvis gamle Foragt for Høkerne adskillige Gange er fremhævet. Udviklingen medfører nemlig, at Torvehandelen ophører for Fødevarernes Vedkommende. Flæsket kommer nu fra andre Steder end fra Valbyboerne. En anden Ting, der utvivlsomt gør sig gældende, er, at den stigende Tyendeløn forarsager, at Hjemmefremstillingen af en Række Spisevarer ophører, ligesom Kravet om friske Levnedsmidler skærpes, saa at man hellere vil købe frisk i smaa Partier end billigt i store, der let fordærves gennem en utilstrækkelig Opbevaring. Saaledes bliver i Slutningen af det forrige Aarhundrede Viktualiehandleren et fast Led i den Række Handlende, med hvilke enhver Husstand har Forbindelse. Denne Ud-

vikling er Grundlaget for Skabelsen af vore Dages højt udviklede Viktualiehandel, som Kommercekollegiet allerede i 1816 havde forudset som en Nødvendighed for en moderne Storby.

Med de gamle Høkere har vore Dages Viktualiehandel kun faa Forbindelser. Fælles er den gamle Hovedartikel, Fedevarer, ellers er der intet til fælles med Fattigforsorgsperiodens Høkere undtagen netop Høkerforeningen som Høkercorporationens Arvtager. Men dette Bindeled, som de gamle skabte, fortjener de ogsaa Tak for; thi uden den Organisationstanke, som her blev grundlagt, vilde vore Dages Viktualiehandlere ikke staa, hvor de staaar. Det er derfor med Rette, at man i Foreningens Navn med Pietet har værnet om Navnet *Høker*.

HØKERFORENINGEN
I KØBENHAVN
1917—1942

af

EJLER ALKJÆR

LEKTOR, CAND. MERC.

I.

HUNDREDAARSJUBILÆET OG DEN BRYDSOMME TID, DET FEJREDES I

Ved et Jubilæum gaar Tankerne ikke blot tilbage til selve Stiftelsesdagen, men ogsaa til de foregaaende Jubilæer. Og medens der jo kun foreligger sparsomme Oplysninger om den daværende »Høkerforsamling«s Oprettelse hin 30. Juni for 125 Aar tilbage, foreligger der fra 100-Aars Jubilæet i 1917 saa udførlige Skildringer, at det hele kan genopleves i Erindringen. Og nogle af Høkerforeningens ledende Mænd og Medlemmer behøver jo ikke engang at ty til Skildringerne heraf, men kan selv genkalde Hundredaarsfesten i deres Erindring, fordi de selv deltog.

»Aar 1917 den 30. Juni oprandt den store Festdag,« hedder det i det udførlige Referat i Høkerforeningens Forhandlingsprotokol. »Allerede tidlig paa Formiddagen kom der Gratulanter og Telegrammer baade fra Ind- og Udland, Blomster strømmede ind, og vore hyggelige Læsestuer, hvor Gæsterne modtoges, og hvor der bødtes Vin og Kage, lignede snart et helt Drivhus. . . . Klokken 1—3 var Formanden og Bestyrelsen til Stede og modtog Deputationer fra de forskellige københavnske Handelsforeninger. Fællesrepræsentationen, repræsenteret ved dens Formand, Hr. Grosserer *Galle*, overrakte en smuk, kaligraferet Adresse. . . . Fra Ordenskapitulet indløb Meddelelse om, at *Hs. Maj. Kongen* i Dagens Anledning havde hædret Foreningen ved at udnævne dens Formand, Hr. Grosserer *C. V. Bunch*, til Ridder af Dannebrog. . . . Klokken 7 Aften var alle vore Beboere i Stiftelsen indbudte til en lille festlig Sammenkomst, dels i Læsestuerne og dels i Foreningens Kontor og Bibliotek samt Inspektør *Pedersen* Lejlighed. Formanden, Næstformanden og

Inspektøren holdt Taler i de forskellige Lokaler, hvor der blev serveret Vin og Kager samt Cigarer da Klokkeren var 10, brødes der op, og alle udtalte at have haft en rigtig fornøjelig Aften.

Søndag den 1. Juli afholdtes Festmiddagen i Studenterforeningen, hvori ca. 200 Personer deltog, deriblandt Overpræsidenten, Borgmesteren for Magistratens 2. Afdeling, Formanden for De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation, Torveinspektøren, Overdyrlægen og endnu flere prominente Gæster. Formanden bød Velkommen, hvorefter de officielle Taler blev holdt, den første for Kongen, til hvem der sendtes en telegrafisk Hilsen. Fem ganske fortrinlige Sange blev sunget, og Forfatterne af disse fortjente tilfulde det store Bifald, som blev Sangene til Del. Efter Afsyngelsen af Sangene indtraf Svartelegram fra Kongen med Lykønskning og Hilsen. Dette Telegram blev oplæst, men da Dirigenten, som næsten var skjult af en vældig Stabel af Telegrammer, meddelte, at der var indkommet ialt 317 Telegrammer, frafaldt Selskabet Ønsket om at faa dem oplæst. . . . Under hele Festen herskede der den hjerteligste og muntreste Stemning, og efter at have tilbragt nogle meget fornøjelige Timer sammen, brød man op Klokkeren 11, som Loven bød.«

»Som Loven bød« — med disse Ord mindes vi om, at denne straalende Hundreedaarsfest fandt Sted under Verdenskrigen, som kastede sine tunge Slagskygger ind over det danske Samfund og dermed over Høkerbranchen, der, som Leverandør af Levnedsmidler til den danske Samfundshusholdning, i høj Grad havde maattet prøve Tidens Vanskeligheder. »Brødkort (25 Gram Hvedebrød) afleveres ved Kaffen,« hedder det i det Nummer af »Høkerforeningens Avis«, som udkom i Anledning af Jubilæet og ogsaa denne Passus minder os om, at Festen blev fejret i en Vareknapheds- og Rationeringsperiode.

Men som det fremgaar saavel af Høkerforeningens foran citerede, officielle Referat af Festen saavel som af Dagspressens Omtale, lod Høkerne for en Stund Glemselens Slør glide hen over Dagens Besværligheder, og de samledes i festligt Lag for at lade Mindet dvæle ved de 100 Aars Arbejde og Resultater og for at udtrykke de bedste Ønsker for Foreningens og Branchens Fremtid. Et Stykke af det, der dengang var Fremtid, er nu blevet Fortid. Igen passerer Høkerforeningen et rundt Tal, igen glider Blikket tilbage, og igen ses der

† Landstingsmand C. V. BUNCH, R. DM.
Formand for Høkerforeningen i København 1916—30.

fremad — ligesom ved 100-Aars Jubilæet mod en Fremtid, der forhaabentlig bliver præget af Fredens Vilkaar og Velsignelser.

Høkerne af 1917 havde mange og store Besværligheder at glemme. Paa fjerde Krigsaar hvirvlede Krigens Malstrøm, og endnu var den bitre Ende tilbage, indtil Kanonerne Verden over endelig forstummede. Da Krigen brød ud i 1914 bragtes den faglige og økonomiske Opblomstringsperiode, som Høkerbranchen i mange Aartier havde været inde i, for en Stund til Standsning. Det er i det indledende,

historiske Afsnit paavist, hvorledes Høkerstanden især i Løbet af det 19. Aarhundrede havde hævet sig op fra at være næsten mindreværdige Handlende til en Branche, der i Offentlighedens Omdømme stod Maal med Handlende af andre Kategorier. Tidens hele økonomiske Fremgang havde baaret Høkerbranchen fremad, og med Maalbevidsthed og Initiativ havde dens Udøvere formaaet at hævde sig. I Aarene fra Aarhundredskiftet indtil Verdenskrigen fortsattes denne Udvikling, men saa kom Krigen og alle dens Besværligheder. Et Held var det imidlertid, at Høkerbranchen stod saa godt udrustet til at møde de Vanskeligheder, som i stigende Antal taarnede sig op. Hvor sort det end kunde se ud, tabte Høkerne ikke Modet, men deres Vilje og Arbejdsmod staalsattes. Og ligesom tidligere Generationer havde forenet Kræfterne i Høkercorporationen, naar Horisonten saa truende ud, saaledes fylkedes man ogsaa nu under Høkerforeningen, som ikke mindst i faglig Henseende gik styrket ud af Krigsaarene.

Hovedudviklingslinjen for Høkerforeningen gennem de indtil 1917 forløbne 100 Aar var, at Høkercorporationen oprindelig var startet paa rent fagligt Grundlag. Baade under og efter sin Oprettelse saavel som ved Næringslovens Indførelse i 1857 og de nærmest følgende Aar havde Høkerforeningen løst en Række betydningsfulde, faglige Opgaver. I Tidens Løb kom Foreningen derefter til at raade over særdeles betydelige Legatmidler, saaledes at en meget omfattende filantropisk Virksomhed efterhaanden traadte i Forgrunden inden for Foreningsarbejdet. Ved Krigsudbruddet opfattedes Høkerforeningen sikkert af Offentligheden som en overvejende filantropisk Institution. Men under Verdenskrigen kom det hurtigt til at staa baade Foreningens Ledelse og Medlemskreds klart, at man netop indenfor Høkerforeningens Rammer paa hensigtsmæssig Maade kunde gennemføre det store, faglige Arbejde, som Standens Tarv nødvendigjorde. Resultatet blev en omfattende faglig Indsats til Gavn for Høkerbranchen og i videre Forstand tillige for mange andre beslægtede Brancher. Da Krigen var ovre og mere rolige Forhold indtraadte, fandt man det formaalstjenligt at opretholde og videreudvikle den faglige Side af Høkerforeningens Arbejde, samtidig med at Foreningen fortsatte og udvidede sin filantropiske Virksomhed i Overensstemmelse med de høje Idealer og ædle Traditioner, som nu gennem Aartier var blevet holdt i Hævd af Høkerfagets Udøvere.

Nu, 25 Aar efter, da Høkerforeningens faglige Virksomhed paa Grund af den nye, store Krig atter er blevet udvidet i meget betydelig Grad, er det af den største Interesse at kaste et Strejfflys ind over de Vanskeligheder og Problemer, som prægede Høkerbranchens Virke dengang, og som foraarsagede den tidligere nævnte omfattende Udvidelse af Høkerforeningens Virksomhed. Der foreligger hertil et meget omfattende Kildemateriale, idet *L. Rasmussen*, som under Verdenskrigen var Høkerforeningens Vaabendrager i det faglige Arbejde, og som valgtes til Formand for det i 1915 oprettede Handelsudvalg, i 1925 udarbejdede en »samlet og dokumenteret Fremstilling af de for Høkerstanden saa bevægede Krigsaaar«. Med Udgangspunkt i dette omfattende Kildemateriale, som er offentliggjort i »Høkerforeningens Avis«, skal vi i nogle Glimt belyse de Problemer, der taarnede sig op for Høkerne dengang — og den Indsats, som Høkerforeningen og dens Mænd ydede. Det skal først fastslaaes, at naar Høkerforeningen dengang opnaaede Gang paa Gang at kunne træde i Forbindelse med Autoriteterne og ogsaa at faa Indflydelse paa de trufne Foranstaltninger eller i hvert Fald, at Høkerstandens Stemme blev hørt, saa var dette dengang noget ret enestaaende. Under den nuværende Krig opfattes det jo som en saare naturlig Ting, at Administrationen ved snart sagt alle betydende Afgørelser søger Samraad med de heri interesserede og kompetente Organisationer. Men under Verdenskrigen var et saadant Samvirke mellem Administrationen og Erhvervsorganisationerne endnu ikke etableret, og Høkerforeningens særlige Kontakt med Myndighederne blev en af de første Sten i den Brobygning, som i Dag forbinder Administrationen og Erhvervslivet paa en for vort Samfund saa nyttig og heldbringende Maade.

Straks da Krigens Dønninger naaede Danmark, udstedtes en generel Lovbestemmelse om det Offentliges Adgang til at gennemføre Prisregulering. Denne midlertidige Lovs første Paragraf lød: »Indenrigsministeren bemyndiges til indtil videre at træffe Foranstaltninger til Regulering af Prisen paa Levnedsmidler og Varer, derunder mod fuld Erstatning at lade Staten overtage saadanne Levnedsmidler og Varer, som det er af Betydning for Samfundet at have Raadighed over.« Som det fremgaar af denne Formulering, maatte Spørgsmaalet om Befolkningens Forsyning med Levnedsmidler ganske naturligt være et af de centrale Problemer, og som en af de mest betydningsfulde Levnedsmiddelbrancher maatte Høkerbranchen derfor ganske

naturligt blive en af dem, der i særlig Grad kom til at føle Krigstidens Besværligheder.

De første Krigsmaaneder udviste en voldsom stigende Flæskeeksport baade til England og Tyskland. Med Betænkelighed maatte Høkerne følge denne Udvikling og den Prisstigning, den medførte. Ved Krigstidens Udbrud laa Flæskepriserne omkring 1 Kr. pr. kg, og de steg indtil Nytaar til ca. 1.32 Kr. For første Gang rykkede en Dyrtdid ind paa Livet af Forbrugerne — og Høkerne, hvis Erfaring var, at høje Flæskepriser kun gav ringe Fortjeneste, var med Rette betænkelige ved Udviklingen. Snart fulgte imidlertid ogsaa de første Maksimalprisbestemmelser, og det lykkedes Høkerforeningen at blive taget med paa Raad i en Række Tilfælde, naar Maksimalpriser skulde indføres eller ændres. Det var *J. G. Schjær* — selv Høker og Formand for De samvirkende Detailhandlerforeninger i Danmark — der, maaske nærmest ved et Tilfælde, fik trukket Høkerforeningen direkte ind i Forhandlingerne med Myndighederne. *J. G. Schjær* spurgte en Dag i Flæskehallen *L. Rasmussen*, om han var i Besiddelse af en Kalkulation over Afsmeltning af Fedt. Det bejaende Svar herpaa var Anledningen til, at *L. Rasmussen* sammen med *Schjær* kom til at deltage i en Forhandling i Ministeriet vedrørende Fastsættelse af Maksimalpriser paa Fedt, til hvilket Formaal det var paakrævet at forelægge en saadan Kalkulation, idet det gjaldt om at unddrage Høkernes Produktion af krydret Fedt fra at rammes af Maksimalprisen. »Med denne Kalkulation stillede jeg saa til aftalte Tid for første Gang i den røde Bygning, lidet anende, at dette første Besøg skulde give Anledning til utallige Gentagelser,« fortæller *L. Rasmussen* i sin Beretning. At dette første Møde gav et for Høkerbranchen positivt Resultat, idet særlig tilberedt Krydderfedt blev unddraget Maksimalprisen, har jo sikkert tjent til at give Høkerforeningens ledende Mænd Mod paa fortsat at lade deres Røst høre.

Hvad der forøgede Høkerforeningens faglige Slagkraft netop i Begyndelsen af Krigstiden var, at »Høkernes faglige Forening« ved en ekstraordinær Generalforsamling den 25. Februar 1915 gik op i Høkerforeningen. Tidligere var Høkerfaget blevet repræsenteret af hele to Foreninger, idet »Høkernes faglige Forening« var blevet oprettet i 90'erne af en Kreds af Høkere, som mente, at Høkerforeningen i for høj Grad koncentrerede sig om de filantropiske Opgaver og undlod at tage sig af de faglige Spørgsmaal. Men allerede fra Formands-

skiftet i 1905, da *Johs. O. Hansen* tiltraadte, begyndte Høkerforeningen at tage de faglige Opgaver op paany. I nogle Aar var der en veritabel Kappelstrid mellem de to Foreninger, men i Erkendelse af Krigstidens øgede Vanskeligheder opnaaedes der i 1915 Enighed om en Sammensmeltning, som viste sig at være til den største Gavn for hele Høkerstanden.

For paa hensigtsmæssig Maade at centralisere Høkerforeningens omfattende faglige Arbejde og ogsaa udadtil at markere dette store Virkefelt, besluttedes ved den Generalforsamling, som afholdtes i Forbindelse med Sammensmeltningen, at der skulde nedsættes et særligt Handelsudvalg, bestaaende af 5 Medlemmer. Som Formand herfor valgtes *L. Rasmussen*, hvilken Post han beklædte i ialt 15 Aar. De øvrige Medlemmer var *J. A. Norsker*, *H. Brodersen*, *J. P. Nielsen* og *Jens Olsen*.

Handelsudvalget fik hurtigt Hænderne fulde. Maksimalpriserne ændredes til Stadighed, Omgaaelser maatte forhindres, og ligeledes var det til stor Gêne for Høkerne, at Maksimalpriserne ofte medførte, at Svinene, der tilførtes Flæskehallen, blev solgt om Aftenen eller tidligt om Morgen, endnu før Høkerne kunde komme til at gøre deres Indkøb. Det Flæsk, der indsendtes af Slagterierne, gav ofte Anledning til Klage.

Hurtigt kom Høkerforeningen, repræsenteret ved Handelsudvalgets Formand, til at deltage i endnu flere Forhandlinger med de højeste Myndigheder. *L. Rasmussen* fremhæver i sin Beretning paany *J. G. Schjærs* Indsats, idet han — »der havde et velvilligt Øre hos Regeringen, havde udvirket, at Høkerforeningen, hvis Eksistens den tilsyneladende ikke anede, blev indbudt, da Forhandlingerne skulde dreje sig om Maksimalpris paa Slagteriaffald og Flæsk«. Forordningen herom medførte — som de øvrige Forordninger — et omfattende Arbejde for Handelsudvalget. I det nævnte Tilfælde var det kun Forholdet med Priserne ab Slagteri og Detailsalg, der blev reguleret, medens Mellemlandlerne (Grossisterne) stod ganske frit. Handelsudvalget maatte derfor arrangere et Møde med disse, og efter megen Parlateren blev der fastsat en Række Priser, som Grossisterne indgik paa at overholde, og endvidere aftaltes det, at de skulde op hænge trykte Priskuranter i deres Lokaler. I Sommeren 1915 afholdtes ogsaa et Medlemsmøde, hvor Flæskeproblemerne og alle de andre brændende Spørgsmaal blev drøftet.

Det var de utroligste — ofte ganske smaa — Ting, Handelsudvalget maatte beskæftige sig med. L. Rasmussen beretter saaledes, at under en Konference i Ministeriet fremtog Kontorchefen fra en Reol et smukt skeletteret Bovblad, som var indsendt fra Provinsen med Klage over, at det var forefundet i et Stykke Karbonade med Spæk. »Da vi« — slutter L. Rasmussen sin Beretning herom — »maatte udtale, at det gemenlig fandtes paa dette Sted, haaber jeg, Kontorchefen har kunnet berolige den vrede Indsender.«

Som Eksempel paa, hvad Handelsudvalget i Høkerne og Forbrugernes Interesse kunde opnaa ved sin Agtpaagivenhed og sin resolute Optræden, kan nævnes følgende: Det havde længe været paafaldende, at Grisetæer fra Slagterierne forekom meget sparsomt — saa sparsomt, at det var øjensynligt, at der maatte være andre Afsætningsmuligheder end at bringe dem i Handelen til Maksimalpris. En Undersøgelse viste, at flere Melleghandlere, i Stedet for at sælge Grisetæerne videre, afsværede dem, hvilket var en udmærket Forretning, da Eksportprisen paa Flæskesvær var saa høj, at Sværen alene indbragte mere end hele Taaen kostede til Maksimalpris. Men Resultatet var, at Befolkningen i betydelig Udstrækning gik Glip af dette billige Fødemiddel, og dette maatte nødvendigvis forhindres. Handelsudvalgets forskellige Henvendelser førte da ogsaa til, at Ministeriet den 23. September 1915 udstedte en Bekendtgørelse, hvori det forbødes at sælge Svinetæer i afsværet Stand og ligeledes at falbyde eller eksportere Svær af disse.

Da Rigsdagen i Slutningen af 1915 drøftede Mulighederne for, at Stat og Kommune kunde foretage en særlig Nedsættelse af Flæskepriserne til Ubemidlede, var Handelsudvalget opmærksom paa Faren for, at dette skulde give Anledning til, at der oprettedes kommunale Butikker til Formidling af denne Uddeling. Der indkaldtes derfor til et Medlemsmøde, der sluttede med Vedtagelse af følgende Resolution: »Saafremt der fra Statens eller Kommunens Side maatte blive truffet Foranstaltninger til Salg af Flæsk til Ubemidlede, anmoder Forsamlingen Bestyrelsen om at drage Omsorg for, at saadant Salg kommer til at foregaa gennem Høkerne. Vi er overbeviste om, at Fordelingen af Varer gennem det naturlige Organ, Handelsstanden, vil være den for alle Parter bedste og retfærdigste Maade«. Dette Spørgsmaal gav senere Anledning til endnu en Række Drøftelser,

men det lykkedes tilfulde at opnaa, at Fordelingen kom til at foregaa gennem den private Handel.

Som Eksempel paa, hvorledes man Gang paa Gang appellerede til Høkerstandens gode Købmandsskab og Fællesfølelse, skal nævnes, at man i Sommeren 1916 udsendte et Cirkulære til Medlemmerne i Anledning af, at Opkøbere af Spæk i den seneste Tid havde givet væsentlig højere Tilbud end Maksimalprisen. I Cirkulæret henvistes til, hvad Overtrædelse af Maksimalprisbestemmelserne medførte af Straf- og Bødeansvar, og derefter hed det videre: »Vi behøver ikke nærmere at paapege det uheldige i, om et større Antal Detailhandlere blev stævnet for Retten i en Sag som denne, der uvægerlig vil vække en for vor Stand pinlig Opmærksomhed og blive betragtet som et Forsøg paa at unddrage Befolkningen et Levnedsmiddel til Maksimalpris; men vi ønsker tillige at gøre opmærksom paa, at det vilde gøre vor Stilling overfor Ministeriet og Slagterierne under eventuelle nye Forhandlinger ganske uholdbar, og vi vilde være udsat for at miste selv den allermindste Indflydelse paa de Spørgsmaals Behandling, som er af afgørende Betydning for vort Erhverv. Vi formener, at Standens Interesser er af større Vigtighed end en mindre øjeblikkelig Fordel for den Enkelte«. Denne sidste Sætning er ligefrem symbolsk for den Aand, der besjælede Høkerforeningens Ledelse i disse Aar — og glædeligvis ogsaa Medlemmerne, saaledes at Høkerforeningens nylig erhvervede Position overfor Myndighederne kunde forblive fast og usvækket.

Hvad der fortsat gav Anledning til Drøftelser og Forhandlinger, var de svigtende Tilførsler af Svin til København. Situationen tilspidsedes saadan, at man den 12. September 1916 fandt det paa-krævet at afholde en ekstraordinær Generalforsamling til Drøftelse heraf. Formanden — C. V. Bunch — kunde i sin Indledning oplyse, at der samme Dag kun var indkommet 265 Grise til Forsyning af Københavns 640.000 Indbyggere. Man vedtog i den Anledning en Resolution, og der førtes efter Mødet en Række Forhandlinger med Magistraten vedrørende Handelens Former. Disse Bestræbelser kronedes ogsaa i nogen Grad med Held, idet man formaaede Prisreguleringskommissionen til at gøre sin Indflydelse gældende overfor Ministeriet, som ogsaa foretog Foranstaltninger til Forbedring af Forholdet.

I Forhold til 1915 havde 1916 givet Handelsudvalget endnu flere

og endnu større Opgaver at arbejde med, og L. Rasmussen slutter sin Beretning om dette Aar med følgende Passus: »Men Verdenskrigen rasede videre, og der var Grund til at imødesee det kommende Aar med Uro, og i den Retning skuffede det ikke. De mangehaande Vanskeligheder, vi havde været udsat for, skulde kun være Børneleg mod det, som Aaret 1917 skulde bringe os.«

For at motivere et til Ministeriet fremsendt Forslag vedrørende visse Ændringer i Maksimalprisbestemmelserne, tildrog sig følgende »Anskuelsesundervisning«, hvorom L. Rasmussen beretter: »Der havde før vist sig et heldigt Resultat af Anskuelsesundervisning, og paa Initiativ af J. G. Schjær besluttede vi igen at bringe en saadan i Anvendelse, idet vi gik ud fra, at Departementschefens (Departementschef *Schröder* i Justitsministeriet) Kendskab til Karbonade formentlig indskrænkede sig til den Kotelet, han undertiden saa paa sin Tallerken, saa at han var ganske uforstaaende overfor den meget forskellige Værdi, de enkelte Dele af Karbonaden havde, og hvorfor Fastsættelsen af en Maksimalpris maatte berede store Vanskeligheder ved Afsætningen af Endestykkerne, saafremt der ikke blev taget tilbørligt Hensyn hertil. Vi havde derfor faaet det ordnet saaledes, at til den fastsatte Tid stillede *Hans Larsen*, ansat hos *L. Q. Christensen*, hos Departementschefen, medbringende et Trug med 3 Rækker Karbonade og det nødvendige Værktøj. J. G. Schjær, der var iført hvid Trøje og do. Smæk-Forklæde og udstyret med Kniv og Strygestaal, gik derefter i Gang med at demonstrere Karbonadens Anatomi, ganske som en Professor, der holder Forelæsning for et Auditorium af Studerende, medens Departementschefen, der holdt sig i respektfuld Afstand fra de fede Sager, med Undren maatte se sin stilfulde og elegante Mødesal omdannet til Høkerbutik. J. G. Schjær udfoldede sin kendte Veltalenhed og havde for saa vidt Held med sine Anstrengelser, som Departementschefen bragtes til at vakle i sin tidligere Fastholdelse af en Maksimalpris paa 2 Kr. pr. kg og vilde gaa med til at sætte den til 2 Kr. 10 Øre« Undertiden kunde Forhandlingerne saaledes have en helt pudsig og dramatisk Karakter, men i Almindelighed var det i lange og drøje Forhandlinger, Slaget skulde slaas for Høkernes Interesser.

I Løbet af 1917 begyndte Knapheden paa næsten alle Levnedsmidler at gøre sig gældende. I Februar 1917 havde Tyskland erklæret den uindskrænkede Ubaadskrig, og Danmarks Forsyning ude-

fra vanskeliggjordes herved. Maksimalprisordninger slog nu ikke længere til. Den store Rationeringstid var inde. Den blev først følelig for Høkerne, da Mel- og Brødrationeringen gennemførtes, idet en Række Fedevareforretninger brugte et Kvantum Mel til Tilberedning af Madvarer.

Ogsaa Brændelsvanskelighederne mærkedes af Høkerfaget. Allerede i Februar 1917 havde den truende Mangel paa Brændsel medført indskrænkende Bestemmelser med Hensyn til Illumination og Reklamebelysning, og derefter fulgte Bekendtgørelser om Begrænsning af Forbruget af Lys og Brændsel i Butikker. Ogsaa Forsyningen af Brændsel til Varefremstillingen kneb det med, men Høkerforeningens Formand opnaede ved Forhandlinger med Industriraadets Kulfordelingskontor, at der blev givet Tilsagn om Tildeling af Brændsel, naar det rekvireredes gennem Foreningen. For at faa Brændsel tildelt maatte Høkerne altsaa være Medlemmer af Høkerforeningen. Af denne Grund kom der en betydelig Forøgelse af Medlemsantallet, men disse »Krigsmedlemmer«, som man kaldte dem dengang, forsvandt dog efter Krigen lige saa hurtigt som de var kommet.

Men ingen Rationering blev dog saa følelig for Høkerstanden som Flæskerationeringen. Tidlig paa Foraaret i 1917 blev L. Rasmussen som Repræsentant for Høkerforeningen indkaldt til et Møde af det nylig nedsatte Ernæringsraad. Dettets Formand, Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*, oplyste ved denne Lejlighed, at Danmark stod over for en frygtelig Mangel paa Fedtstoffer, der gav Anledning til de alvorligste Bekymringer. Kort Tid efter kom saa Flæskerationeringen. For Københavns Kommunes Vedkommende var det Magistratens 2. Afdeling, der tog Affære. Der nedsattes et Udvalg med nuværende Belysningsdirektør *Børresen* som Formand til at forberede Rationeringens Gennemførelse, og der oprettedes et »Centralkontor« med Lokaler i den daværende Flæskehal. Her maatte Høkere og Slagtere paa Tro og Love afgive Erklæringer om deres hidtidige Forbrug af Flæsk, og derefter foretoges Fordelingen af Flæsket i Overensstemmelse hermed. Imidlertid var Forsyningerne som ventet betydeligt indskrænkede, og den herskende Knaphed skabte ikke ringe Irritation hos en stor Del af Publikum. Det blev en vanskelig Tid for de Butikshandlende, som jo var ganske uskyldige i den herskende Varemangel, men som alligevel maatte tage imod alle de

Ubehageligheder, som Publikum hældte ned over deres Hoveder. Til sidst blev Stemningen saa alvorlig — skriver L. Rasmussen i sin Beretning — at man følte sig foranlediget til at afholde et offentligt Møde om Sagen. Da Bunch og jeg indfandt os i den store Sal i Grundtvigs Hus — fortsætter L. Rasmussen — fandt vi denne fyldt til Trængsel af en Forsamling, hvis Stemning var paa Kogepunktet. Efter at den senere Bryggeridirektør *Em. Svendsen* havde talt, var det Bunchs og min Tur til at tale. I en næsten livsfarlig Trængsel lykkedes det os omsider at bane os Vej op paa Talerstolen. Bunch søgte med nogle nationalt prægede Udtalelser at berolige den opskræmte Forsamling, men da jeg i al Beskedenhed viste mig paa Talerstolen, hilstes jeg med en Storm af Tilraab: »Hvor bliver Svinehovederne af?« »Hvor bliver Leveren af?« Saadan lød det fra alle Sider i Salen, og jeg havde den ingenlunde lette Opgave at gøre Rede for, at det, man ønskede, var ganske umuligt. Det lykkedes mærkværdigt nok at faa slaaet koldt Vand i Blodet paa Forsamlingen. Dette skyldtes sikkert ikke mindst, at jeg med tørre Tal kunde dokumentere, at de begærede Varer kun var til Stede i saa ringe Omfang, at hvis den Portion Varer af denne Art, som jeg fik tildelt i min Forretning skulde fordeles efter Tur blandt mine Kunder, vilde det vare ikke mindre end 22 Aar, inden Turen atter kom til den enkelte Kunde! Denne groteske Oplysning undlod ikke at gøre sin Virkning paa Forsamlingen, og Mødet sluttede under forholdsvis Stilhed.

I sin Beretning karakteriserer L. Rasmussen Forholdenes Udvikling gennem 1917 paa følgende Maade: »Befolkningens tilvante Forsyning med Levnedsmidler blev under den fortsatte og endeløse Krig, hvor saa godt som alle Tilførsler udefra var ophørt, udsat for store Vanskeligheder, og Situationen tegnede sig mere og mere alvorlig for den kommende Vinter«. Høkerforeningen maatte beskæftige sig med flere og flere Problemer, af hvilke vi her eksempelvis nævner: den paa Statens Foranledning gennemførte, men delvis mislykkede Nedsaltning af Flæsk i stor Stil, Reduktion af Foder til Hestebestanden, Forsøg paa at skaffe Høkerne Adgang til under Flæskemanglen at maatte forhandle Okse- og Kalvekød, Forholdsregler mod Husmoderforeningernes paatænkte Fællesindkøb af Kreaturer og Svin, Smørrationering, Spekulationshandelen med »teknisk Fedt«, Forhandlinger med Saltnævnet o. s. v.

Men hermed var Høkerfagets Vanskeligheder endnu ikke overvundne. Tilbage var det sidste Krigsjaar, og især voldte Fordelingen af de stærkt begrænsede Mængder Flæsk, som tilførtes Hovedstaden, store Vanskeligheder. Der udførtes med Henblik herpaa et omfattende Arbejde baade fra Handelsudvalgets og fra Bestyrelsens Side — uden at Løsningen af de hertil knyttede Handelsproblemer dog altid blev modtaget med Glæde og Sympati fra Medlemskredsens Side. Saaledes maatte der den 18. Juni 1918 paa Begæring af ca. 150 Medlemmer indkaldes til en ekstraordinær Generalforsamling, hvor hele Flæskefordelings-Problemet blev gjort til Genstand for indgaaende Drøftelse. Der var dog, som det hedder i Generalforsamlingsreferatet, »efter Forhandlingerne ikke Anledning til nogen Afstemning«, saaledes at Generalforsamlingen ikke blev noget Opgør mellem Ledelse og Medlemmer, men Luften var rensset, og der var skabt Kendskab til, hvilken Indsats, der var ydet. Den 8. August 1918 afholdtes et Medlemsmøde, hvor Spørgsmaalet om Nedsættelse af Flæskepriserne som Følge af den nye Dyrtidslov stod paa Dagsordenen — og saaledes fulgte Møder og Forhandlinger Slag i Slag i denne bevægede Tid, som jo ikke ophørte ved Krigens Slutning, men fortsattes i Form af de økonomisk saa vanskelige Efterkrigsjaar.

Vi har her kun kastet et Strejflys ind over Høkerforeningens, og især dens Handelsudvalgs, under Krigen saa store og vidtforenede Arbejdsfelt. En grundig Gennemgang af hele den Indsats, der blev gjort, vilde fylde et bindstærkt Værk for sig. Men vi tror, at de her gengivne Glimt med tilstrækkelig Tydelighed viser, hvorledes Høkerforeningen tog alle de faglige Problemer, som dengang meldte sig, i stiv Arm, og derved i højeste Grad var medvirkende til at føre Høkerstanden intakt ud af den vanskelige og bevægede Tid. Der var i Løbet af disse Aar blevet skabt Tillid til og Tro paa Høkerforeningens faglige Mission, og efter Krigen opfattedes det derfor som en naturlig Ting, at Høkerforeningen fortsatte med at løse de faglige Opgaver, som meldte sig for Standen. Samtidig hermed forsømte man imidlertid aldrig den filantropiske Virksomhed, som gennem Aartier havde været Kernen i Høkerforeningens Virke. Man fortsatte ad begge disse to Veje til Gavn og til Glæde for Høkerfagets Udøvere.

II.

DEN FAGLIGE VIRKSOMHED

Det faglige Virke har ganske naturlig medført, at Høkerforeningen gennem sine ledende Mænd meget ofte er traadt i Forbindelse baade med Autoriteterne og med andre Erhvervsorganisationers Ledelse, og de Resultater, der baade under Krigen og nu i de sidst forløbne 25 Aar er opnaaet for Høkerfaget, er derfor ogsaa begrundet i den Forstaaelse for Høkerfagets Tarv, som det er lykkedes at opnaa de paagældende Steder. Med Handelsministeriet, og nu under Krigen med talrige af de overordentlige Nævn og andre Instanser, som Krigstiden har nødvendiggjort, har Høkerforeningen til Stadighed maattet træde i Forbindelse. Som Forhandlere af Levnedsmidler, hvis Friskhed og Sundhed er af afgørende Betydning for Befolkningen, har Høkerforeningen i særlig Grad haft Samarbejde med Sundhedsautoriteterne, hvis Bestræbelser for at holde Standarden saa høj som mulig er faldet nøje sammen med Høkernes Indstilling. Høkerforeningen er — og har altid været — en ren københavnsk Forening, idet det næsten kun er i Hovedstaden, Forholdene er saa store, at denne særlige Gren af Levnedsmiddelhandelen paa hensigtsmæssig Maade kan udspecificeres og danne Grundlag for en selvstændig Branche. I Overensstemmelse hermed har Høkerforeningen stedse haft særlig Tilknytning til Hovedstadens Styre og herunder navnlig til de Myndigheder, som regulerer og kontrollerer Storbyens Forsyning med Levnedsmidler udefra. Der tænkes i denne Forbindelse især paa den Magistratsafdeling, hvorunder Torvevæsenet sorterer og paa det særlige Organ — Torvedirektoratet — som varetager selve det praktiske Arbejde. Med Borgmestre, Torvedirektører, Torveinspektører og de øvrige Repræsentanter for Københavns Kommune,

Kgl. Hof-Viktualiehandler F. MOUVIELLE, R. p. p.
Formand for Høkerforeningen i København fra 1930.

som Høkerforeningen til Stadighed har forhandlet og virket sammen med, har gennem Aarene udviklet sig et Samarbejde, som synes at have været til stor Gavn for Arbejdet paa at gennemføre Storbyens Levnedsmiddelforsyning paa den billigste og den sundeste Maade.

Betydningen af dette gode Samvirke er ofte blevet understreget ved de festlige og højtidelige Lejligheder, ved hvilke Autoriteter og Høkere har mødtes, og hvor der har været Anledning til at frem-

BESTYRELSEN FOR
HØKERFORENINGEN
I KØBENHAVN
I JUBILÆUMSAARET

*

1.

1. Viktualiehandler L. HANSEN, Næstformand.
Formand for Skyttelavet.

2.

2. Viktualiehandler TH. ALBERTSEN,
Formand for Handelsudvalget.

3. Viktualiehandler CHR. BRODERSEN.

4. Viktualiehandler ALFRED JACOBSEN.

5. Viktualiehandler OLE HANSEN.

6. Viktualiehandler A. J. HINSCH.

7. Viktualiehandler CHR. NIELSEN.

8. Viktualiehandler CARL RASMUSSEN.

9. Viktualiehandler B. WILLUMSEN,

3.

4.

7.

5.

8.

6.

9.

komme med Udtalelser fra begge Sider. Ved Kvægtorvets 50-Aars Jubilæum i 1929 blev Flæskehallen af Torvedirektøren sammenlignet med et stort, moderne Hotel, hvor man gjorde alt for at gøre Gæsterne Opholdet saa behageligt som muligt — en Sammenligning, som de indbudte Gæster, hvoriblandt Høkerforeningens daværende Formand, Landstingsmand C. V. Bunch, fuldtud sluttede sig til — idet en enkelt Taler dog under den repræsentative Forsamlings Munterhed bemærkede, at da den ypperste Komfort, dette Hotel bød sine Gæster, var den Jernkrog, paa hvilken de blev hængt op, kunde Hotellets Priser nok synes lidt rigeligt høje!

Ved den nye »Købys« Indvielse i 1934 fik Høkerforeningen en særlig Lejlighed og Anledning til at tolke sin Tak til Københavns Kommune og fastslaa Viljen til og Ønsket om det bedst mulige Samarbejde. Ved den højtidelige Indvielse, som foregik i den nye, store Flæskehal, holdtes der Taler (som radiotransmitteredes) af Borgmester *P. J. Pedersen*, Formanden for Foreningen af Engros-Handlende i Flæskehallen, Grosserer *Viggo Andersen*, og Formanden for Høkerforeningen, Grosserer *F. Mouvielle*. Af de velvalgte Ord, som Høkerforeningens Formand udtalte, skal her gives et Ud-drag: »Ogsaa fra Detailhandelens Side skal der i Dag frembæres vore varmeste Ønsker for den nye Købby og ganske særligt for Flæskehallen, som nu er officielt aabnet af Borgmesteren, samt en Tak for det Fremsyn og den Omtanke, som af Magistraten og af Torvedirektoratet er nedlagt i den. Høkerforeningen har i over Hundrede Aar været Formidleren mellem Producent og Forbruger af Flæsk, Fedevarer, Kød, Fjerkræ, Æg m. m. Dog har det ikke alle Dage været saaledes. Jeg maa saaledes minde om, at i Slutningen af det 17. Aarhundrede, ja, ogsaa langt senere, forfulgte Københavns velvise Magistrat vore Forfædre Høkerne, for det var jo saaledes indrettet dengang under de smaa Forhold, som var raadende, at Forprang var forbudt, Borgerne og Borgerkonerne maatte og skulde købe paa Torvet af Bonden af hans Produkter. Det passede selvfølgelig ikke Høkerne, men Magistraten forstod ikke Spøg, den lod Høkerne og Høkerskerne gribe og sætte i Halsjern paa Gammeltorv til Straf for deres Forseelse og til Skræk og Advarsel

Siden da har Tiderne unægtelig skiftet, og i Dag staar vi overfor dette Kæmpeværk i Byens Historie, som i Folkesundhedens hellige Interesse har skabt saa ideale Forhold som tænkes kan for Stadens

engros Handel med Flæsk, Kød og Fjerkræ, foruden alle de Forædlings-Fabrikker med Fedevarer, Konserves o. s. v., som fylkes her omkring. Torvedirektøren har vist os den Venlighed at tage vor Organisation med paa Raad angaaende Planlæggelsen af Kødbyen som et Midtpunkt for engros Handelen, hvilket vi siger hjertelig Tak for og paaskønner overordentligt. Dagen i Dag markerer et Tidskifte for alle os, som har vor Gang herude. Københavns Kommune har vist, at den selv har ønsket at de strenge Krav til Hygiejne, som den gennem Politivedtægten paalægger alle Fødevarerhandlende i København, ogsaa skal gælde Kommunen selv nu ved Flytningen til Kødbyen Under disse ideelle Forhold, som Nutidens Teknik og Snille har udfoldet herude i den hvide By, vil i en lang, lang Aarrække Handelen kunne foregaa under de bedst tænkelige Forhold til Gavn for vor By og andre til Efterfølgelse. Vore bedste Ønsker og Tak for Kødbyen!«

Gennem Aarene har Høkerforeningen, i første Række gennem sine Formænd, været repræsenteret i en Række Kommissioner og haft andre borgerlige Ombud. Saaledes maa fremhæves, at Grosserer C. V. Bunch, der — som Grosserer Johs. O. Hansens Efterfølger paa Formandsposten — valgtes i 1916, fra 1920 til sin Død i 1930 havde Sæde i Landstinget. Han var valgt af det konservative Folkeparti, hvis Ordfører han ofte var i Nærings-Spørgsmaal. Nævnes maa ogsaa, at Høkerforeningens daværende Bestyrelsesmedlem, nuværende Kasserer og Inspektør *V. E. Zehngraft* i en Periode var Medlem af Borgerrepræsentationen, hvor han varetog Høkerstandens Interesser.

Hvad der i de sidst forløbne 25 Aar især har givet Høkerforeningen Lejlighed til direkte eller indirekte at træde i Kontakt saavel med Autoriteter som med de forskellige Erhvervsorganisationer, har været den nære personelle Forbindelse, der stedse har været mellem De danske Handelsforeningers Fællesorganisation (som indtil 1938 hed De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation). Høkerforeningens Formand fra 1916, Grosserer C. V. Bunch, valgtes til Formand for Fællesrepræsentationen i 1918, og lige til sin Død i 1930 stod han i Spidsen for denne Hovedorganisation. Han var ikke »Topfigur« i den Forstand, at han blot virkede udadtil og gav sit Navn til det Arbejde, der blev udført — nej, han var Sjælen og Drivkraften i hele den omfattende Virksomhed, som Fællesrepræsentationen udfoldede. I sin Egenskab af Formand for Fællesre-

præsentationen overtog han snart sagt utallige Æres- og Tillidshverv. Saaledes var han bl. a. Medlem af Sø- og Handelsretten i 10 Aar. Bunch var en Samlingens Mand, og han virkede for hele Detailhandelen, repræsenteret ved det meget store Antal Foreninger fra snart sagt alle Brancher, som udgjorde Fællesrepræsentationens Medlemskreds. At det var en stor Fordel for Høkerforeningen saa direkte at være repræsenteret i Fællesrepræsentationens Ledelse, siger sig selv.

Efter Landstingsmand Bunchs Død valgtes kgl. Hof-Viktualiehandler F. Mouvielle til Formand for Høkerforeningen, hvilken Post han har beklædt siden. Hr. Mouvielle har paa den smukkeste Maade optaget Arven efter Bunch i den nuværende Fællesorganisations Ledelse. I 1932 indvalgtes Hr. Mouvielle i dennes Forretningsudvalg og i 1937 valgtes han til Kasserer, hvilken Post han fortsat beklæder. Det vil føre for vidt detailleret at redegøre for den omfattende og mangeartede Indsats, som først Bunch og siden Mouvielle gennem De danske Handelsforeningers Fællesorganisations øverste Ledelse har ydet i den danske Detailhandlerstands og dermed i Høkerforeningens Interesse. Enhver, der kender blot den mindste Smule til de store Krav, som Organisationsarbejdet i Dag stiller til Ledelsen, vil vide dette. Og Hr. Mouvielles Indsats i Fællesorganisationen er iøvrigt skildret og fremhævet i det Festskrift, som udsendtes af Fællesorganisationen i Anledning af dennes 50-Aars Jubilæum i 1940. Her skal kun nævnes, at Hof-Viktualiehandler F. Mouvielle ofte paa Fællesorganisationens Vegne har været den danske Detailhandlerstands Repræsentant i officielle Kommissioner og lignende. Saaledes udpegedes Hr. Mouvielle til Medlem af den Udenrigsministeriet i 1934 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Danmarks Muligheder som Turistland. Efter at Turistforeningen for Danmark var blevet reorganiseret i Overensstemmelse med Kommissionens Forslag, fik Hr. Mouvielle Sæde i Turistraadet. Hr. Mouvielle har ligeledes ofte været Fællesorganisationens Bindeled med Landsforeningen »Dansk Arbejde«, hvis Virksomhed til Fremme af dansk Produktion altid har haft Detailhandelens og ikke mindst Høkerstandens Kærlighed. Med særlig Interesse ydede Høkerforeningen saaledes for nogle Aar siden virksom Støtte til et Fremstød for et øget Forbrug af Færøfisk paa det danske Marked. En anden Organisation, hvor Hr. Mouvielle allerede i 1925 var sit Fags Repræsentant, var Foreningen »Kunst for Varer«, i hvis Bestyrelse han indvalgtes.

Det vil føre for vidt detailleret at redegøre for den meget store Nytte, Høkerforeningen og dermed hele Høkerfaget har haft af Samarbejdet indenfor »De danske Handelsforeningers Fællesorganisation. Her skal kun understreges, at Høkerforeningen paa talrige Maader har set Beviser paa, at Detailhandelens forskellige Brancher nok bør »marchere enkeltvis«, men »slaa samlet«. Det er hensigtsmæssigt, at Høkerne har en speciel branchepræget Forening til Varetagelse af deres Interesser, men lige saa hensigtsmæssigt er det, at Fællesorganisationen kan samle de mange forskellige Brancher Skulder ved Skulder.

Foruden med »Handelens eget Ministerium« — Ministeriet for Handel, Industri og Søfart — har Høkerforeningen ofte deltaget i Forhandlinger med Landbrugsministeriet, hvorunder vort Lands Forsyning med Landbrugsprodukter jo sorterer. Saaledes bør navnlig nævnes, at De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation, Slagterlauget, Slagtermesterforeningen og Høkerforeningen overfor Landbrugsministeren i 1933 fik Lejlighed til at paapege det baade fra Handelserhvervene og Forbrugerne ønskelige og hensigtsmæssige i, at den paatænkte Kød kortuddeling burde gennemføres gennem den allerede eksisterende Detailhandel. Formaalet med denne første Kødordning var dels at give de Arbejdsløse en Haandsrækning og dels at aflaste Kvægmarkedet saa betydeligt, at en for Landbruget gavnlig Prisstigning kunde indtræde. Ligesom under Verdenskrigen befrygtede man fra Detailhandelens Side, at Kød kortsystemet kunde give Anledning til, at en Række kommunale Kødudsalg blev oprettet. Netop dengang var der nemlig meget Røre og Diskussion om Københavns Kommunes Fisk- og Vildtbutikker, og en Udvidelse af saadanne kommunale Butikkers Antal vilde af den selvstændige Handel blive anset for noget nær en Katastrofe. Fra Regeringens Side vistes der da ogsaa Forstaaelse for, at Kødfordeelingen mest praktisk vilde kunne foregaa gennem de eksisterende Butikker. Den herom trufne, principielle Afgørelse skulde faa stor Betydning for Høkerbranchen i de følgende Aar. Ikke alene fortsattes Kødordningen, men senere kom tillige en Margarineordning og en Flæskeordning tilrettelagt efter lignende Linjer. Ved disse Ordninger fandt Administrationen det formaalstjenligt at gøre direkte Brug af Høkerforeningens Medvirken, og Høkerforeningen gik med sit Navn og sin Autoritet ind for, at de herom givne Regler blev

overholdt. Flæskekortene, som indførtes i 1936, skulde indløses af Magistraten, men enhver Høker skulde forinden han indsendte sine Kort til Indløsning, fremskaffe en Legitimation fra Høkerforeningen, hvilken udleveredes gratis paa Foreningens Kontor. Endvidere lod Høkerforeningen fremstille Skilte med Teksten »Flæskekort modtages som Betaling«, der stilledes til Medlemmernes Raadighed til Ophængning i Butiksvinduerne. At det var et større Apparat, som her ved sattes i Gang, ses af, at alene Københavns Kommune havde budgetteret en Udgift til Flæskekort paa over 1½ Mill. Kr. i den første Tildelingsperiode.

Spørgsmaalet om Høkerfagets hele næringsretlige Stilling, saaledes som denne giver sig Udtryk i Arten af det Borgerskab, hvorpaa Høkernæringen hviler, har ogsaa i de forløbne 25 Aar været Genstand for mange Forhandlinger med Myndighederne. Det egentlige Høkerborgerskab gav kun Ret til Handel med en Række indenlandske Varer. Høkerne, som ogsaa ønskede at forhandle Varer af udenlandsk Oprindelse, maatte løse Detailhandlerborgerskab. Dette var indtil Næringsloven af 1932 — og endnu den Dag i Dag — det almindeligste. Hertil kommer, at adskillige Høkere har løst Fabrikant- eller Grossistborgerskaber.

Ved den nye Næringslovs Ikrafttræden i 1932 syntes Høkerne imidlertid at blive overflyttet fra Handelsstandens til Haandværkets Rækker, idet der nu indførtes et Næringsbrev som Tilvirkere af Husholdningsvarer til Fortæring. Fra Politiets Side blev gjort gældende, at Borgerskabet som Detailhandler hermed maatte være ugyldigt for Viktualiefaget og skulde ombyttes med den forannævnte nye Form for Næringsbevis. Denne Indstilling stødte imidlertid paa kraftig Modstand fra Høkerforeningens Side. Høkerne havde altid følt sig som Handlende, og de vilde blive ved med at være Handlende. Og til det mere følelsesmæssige kom ogsaa en fornuftbetonet Motivering. Saafremt det virkelig skulde blive fastslaaet, at Høkerfaget var et Haandværkerhverv, kunde man befrygte, at en Del af de Varer, som Høkerbranchen er berettiget til at forhandle, vilde blive frataget den. Umiddelbart efter den nye Næringslovs Ikrafttræden og efter at Politiet havde søgt at skride ind mod flere Høkere for at faa den nævnte Ombytning af Næringsbreve gennemført, tilstillede De danske Handelsforeningers Fællesorganisation paa Høkerforeningens Foranledning Handelsministeriet en udførlig Redegørelse for Høker-

foreningens Syn paa Sagen, idet man udførligt motiverede, at Høkerne fortsat ønskede at være og at betragtes som Handlende. Handelsministeriet stillede Sagen i Bero, og den har endnu ikke fundet nogen endelig Afgørelse. Men det staar fast, at naar en ny Høker etablerer sig, eller naar der sker en Overtagelse af en bestaaende Viktualieforretning, er det et Næringsbevis som Tilvirker af Husholdningsvarer til Fortæring, der maa løses. Denne for Høkerbranchen saa vigtige Sag har endnu ikke fundet sin Afklaring, og der forestaar sikkert endnu et stort Forhandlings-Arbejde fra Høkerforeningens Side, før Maalet naas. Høkerforeningens Standpunkt i denne Sag er ofte blevet præciseret. Eksempelvis kan citeres en Udtalelse fra Høkerforeningens Formand, Hof-Viktualiehandler F. Mouvielle i et Interview i Berlingske Tidende i Januar 1939: »Med Haandværkerborgerskabet frygter vi for Indskrænkninger i vor Handelsret. Man kunde f. Eks. risikere, at det en skønne Dag blev os forbudt at handle med Konserves, og derfor ønsker vi enten at faa Handelsborgerskab med Ret til at salte og røge o. s. v. eller i Forbindelse med vore Haandværkerborgerskaber at faa en Garanti for, at vor Handelsret ikke bliver indskrænket«.

Netop Omfanget af Høkernes Handelsret har gennem Aarene været Genstand for talrige Forhandlinger med Myndighederne. I Overensstemmelse med Forbrugsudviklingen, som har givet sig Udtryk i, at nye Varer er blevet kendt og brugt som Paalæg o. l., har det for Høkerforeningen været magtpaaliggende at faa disse nye Varer til at indgaa i Branchens Vareudvalg, og det skal siges, at store Fremskridt er naaet her, saaledes at Høkerforretningerne nu som før har kunnet rumme det meste af, hvad Forbrugeren efterspørger til at sætte paa Bordet. Denne gradvise Modernisering og Udvidelse af Vareudvalget vil blive nærmere omtalt i det afsluttende Afsnit.

Høkerbranchen adskiller sig fra de fleste andre Handelsbrancher ved at faa sit Vareudvalg bestemt fra oven, idet Myndighederne af sundhedsmæssige Aarsager finder det fornødent nøjagtig at specificere, hvilke Varer der maa forhandles i en Høkerbutik, og hvilke der falder udenfor dens Vareudvalg. Sundhedsvedtægten er i Overensstemmelse hermed Høkerfagets »Grundlov« — det er den, der bestemmer Vareudvalget, Varernes Behandling og dermed i Virkeligheden Høkerens hele Dont, ja, hans Ve og Vel. Ved Høkerforeningens 100-Aars Jubilæum virkede Høkerfaget under den i 1886

stadfæstede Sundhedsvedtægt. Den afløstes i 1918 af en ny Sundhedsvedtægt, der tog Hensyn til de i de seneste Aar opnaaede tekniske og hygiejniske Fremskridt. Denne Sundhedsvedtægt gælder den Dag i Dag, men den er gentagne Gange ændret og udvidet, bl. a. i 1930. De dengang gennemførte Ændringer modtog Høkerfaget med blandede Følelser. Paa den ene Side glædede man sig over, at sortstempelt Flæsk henvistes til særlige Butikker, og at dette ikke maatte forarbejdes til Fars og Pølser — gamle Krav, som Høkerforeningen Gang paa Gang havde ført frem. Men samtidig fandt man — som Medlemsbladet »Høkerforeningens Avis« skrev i en ledende Artikel — »at enkelte af Vedtægtens Paragraffer var et Slag i Ansigtet paa Høkernæringens Udøvere, og vi er dybt rystet over Indskrænkningerne i Høkerens Salgsret.« Høkerforeningens Ledelse var af den Opfattelse, at Spørgsmaalet havde en saadan Betydning, at det burde drøftes ved et Medlemsmøde. Et saadant afholdtes den 14. Januar 1931, og der førtes en frugtbringende Forhandling med de fremmødte Repræsentanter for Myndighederne: Borgmester *P. J. Pedersen* og Politiinspektør *Schepelern-Larsen*. Efter at Sundhedsvedtægten var traadt i Kraft, blev der fra Myndighedernes Side givet en Række Fortolkninger og supplerende Bestemmelser, saaledes at Formanden paa Høkerforeningens Generalforsamling i 1932 kunde udtale: »Den nye Sundhedsvedtægt imødesaa vi med bange Anelser, men i det store og hele har den ikke skadet os, idet den er blevet ført ud i Livet paa en lempelig og forstaaende Maade.« Sidenhen har Sundhedsvedtægtens Paragraffer ofte været Genstand for Forhandlinger mellem Høkerforeningen og Autoriteterne, idet Høkerforeningen fortsat har en Række Ønsker, som man haaber at faa opfyldt i en nærmere eller fjernere Fremtid.

Belysningsvæsenet er en Gren af den kommunale Administration, som Høkerforeningen ofte har været i Forbindelse med — af de mest forskellige Aarsager. Saaledes har man ofte dels direkte og dels indirekte, d. v. s. gennem De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, opfordret Kommunen til at nedsætte Strømprisen med Hensyn paa Butiks- og Vinduesbelysning. Generalforsamlingen vedtog i 1933 en Resolution, der opfordrede Fællesrepræsentationen til at arbejde for en Nedsættelse af Elektricitetspriserne. Kan Detailhandlerne ikke siges at have mødt nogen særlig stor Forstaaelse for dette Krav, saa har de Handlende dog i hvert Fald paaskønnet den Op-

lysningsvirksomhed, som Københavns Kommunes Belysningsvæsen har gennemført m. H. t. at Butiksbelysningen skulde foregaa saa rationelt som muligt. Høkerforeningens Medlemmer har flere Gange været inviteret paa Besøg i Belysningsvæsenets Demonstrationslokale, hvor Principperne for rigtig og økonomisk Belysning af Butikslokaler og Udstillingsvinduer er blevet forklaret. »En udbytterig Aften helt igennem for vore Medlemmer« kalder »Høkerforeningens Avis« et af disse Studiebesøg, som gennemførtes i Oktober 1934.

Som allerede understreget foran — i Citatet af Hof-Viktualiehandler F. Mouvielles Tale ved Kødbyens Indvielse — har Organisationen af hele Torvehandelen, d. v. s. Københavns Tilførsler udefra og Indkøbene af de til Byen førte Varer været af grundlæggende Betydning for Høkerfagets Virksomhed og Udvikling. Alle de Parter, som færdes paa Kvæg- og Flæsketorvet, havde i mange Aar ønsket Forbedringer og Udvidelser, og ikke mindst i Høkerkredse vakte det derfor Interesse, da der i Slutningen af 20'erne fremkom Planer om en fuldstændig Nyordning af Torveforholdene. Det var meget omfattende Planer, og den nye Kødby — eller, som dens officielle Navn er: »Københavns Torve- og Slagtehaller« — er i Virkeligheden en Seværdighed af første Rang. Faa Storbyer har en saa moderne og saa koncentreret Samling af Kvægtorv, Slagtehus, Flæskehal og Virksomheder, som aftager Raavarer og videresælger eller forarbejder disse. Ved Forelæggelsen af den samlede Plan krævedes en Bevilling paa 18½ Mill. Kr., hvilket Behov dog maatte forhøjes, efterhaanden som Planerne førtes ud i Livet. Ialt kom Kødbyen til at koste ca. 24 Mill. Kr.

Da Kødbyen stod færdig i 1934 med de skinnende hvide Mure, de store Vinduesruder og de stærktfarvede Firmanavne, blev Høkerforeningens Medlemmer med Damer en Søndag Formiddag inviteret ned i Kødbyen for at bese den. Torvedirektøren holdt Foredrag om dens Opbygning og Drift, og derefter gik det store Selskab en Rundgang gennem hele Komplekset. Idet »Høkerforeningens Avis« i sit Referat oplyser, at der var 5—600 Deltagere i Rundgangen, hvilket var langt mere, end hvad man paa Forhaand havde forventet, føjer Referenten til: »det vidnede om den store Interesse, der af Høkerstandens Udøvere vises det i sin Art efter danske Forhold imponerende Bygningsværk.«

»Høkerforeningens Avis« udsendte iøvrigt et stort Særnummer i

Anledning af Kødbyens Aabning den 15. April 1934. Det indeholdt Artikler om »En hastig Tur gennem Kødbyen« (af Torvedirektøren), »Før den nye Kødby aabnes« (af Høkerforeningens Formand), »Nogle Enkeltheder om det store Kompleks« (af Stadsarkitekten) m. m.

Høkerforeningen og dens Medlemmer rykkede ind i den nye Kødby med den største Glæde, men dette betød ikke, at Torveforholdene nu i eet og alt var tilfredsstillende. Der dukkede atter og atter Torveproblemer op, som Handelsudvalget og Bestyrelsen maatte tage sig af og viderebringe til Torvedirektoratet eller de andre Autoriteter. Saaledes har man flere Gange — baade i 1935, 1938 og 1939 — fremført Anmodningen om at faa Hallens Aabningstider lagt paa en for Høkerne mere hensigtsmæssig Maade. I denne Anledning har man haft Møder med Fabrikanter, Grossister og Slagtere og har ofte opnaaet, at alle Kødbyens Interessegupper har kunnet indtage fælles Standpunkter. I 1935 startedes en stor Kampagne for at faa de saakaldte Vejer- eller Arbejdspenge afskaffet. Foreningen af Arbejdsgivere i Pølsefabrikker og Fedevareforretninger for København og Omegn, Høkerforeningen, Lejerforeningen i Kødbyen, Slagterlauget og Slagtermesterforeningen for København og Omegn indkaldte i denne Anledning et stort Fællesmøde den 23. September, ved hvilket man krævede, at de købte Varer fremtidig skulde vejes og ophænges uden Udgift for Køberen. Man vilde med andre Ord fastslaa, at det paahvilede Sælgeren — og ikke Køberen — at betale for Arbejdet med at transportere Grisen fra Sælgerens Stade til Vægten og derfra enten til Køberens Vogn eller atter ophængt paa Glidestængerne. Selvom der paa det nævnte Møde var fuld Enighed mellem alle de deltagende Parter, opnaaedes der dog ikke denne Gang Resultater. Herom oplyste Formanden paa Generalforsamlingen i 1936: »Vi har i Aarets Løb haft det tragikomiske Tilfælde med Vejerpengenes Afskaffelse i Kødbyen. Paa et Møde, vi holdt i September, var der ivrig Kampstemning, da der var Tale om at lave Køberstrejke, og det sagdes, at vi paa to Dage kunde faa vort Krav gennemført, men vi husker alle, hvordan det gik, da Arbejdernes Organisation blandede sig i Sagen, og Strejken derefter blev aflyst.«

En stor Sejr for Høkerforeningens Synspunkter vandtes i Flæskeneringsspørgsmaalet. Handelsudvalgets daværende Formand,

L. Rasmussen, kritiserede i en Artikel i »Høkerforeningens Avis« for den 1. August 1923 paa særdeles skarp Maade den hidtidige Maade, hvorpaa Noteringen var foregaaet — nemlig som en eensidig Notering, idet det var Sælgerne, som satte Noteringen — uden Bistand af Køberne. Med L. Rasmussens Artikel som Udgangspunkt gennemførtes der en Kampagne for at faa Noteringen bragt ind under mere tidssvarende og retfærdige Former. Den 4. Juni 1924 modtog Handelsudvalget en Skrivelse fra Magistraten, hvori det oplystes, at dervar nedsat et særligt Noteringsudvalg med daværende Torveinspektør *A. Andersen* som Formand. Noteringsudvalget er iøvrigt udnævnt af Magistraten efter Indstilling af de respektive Organisationer. Høkerforeningen indstillede som sine Repræsentanter i Noteringsudvalget d'Herrer *Mouvielle* og *L. Rasmussen*. I dette Udvalg er Høkerforeningen nu repræsenteret ved *Th. Albertsen*. I Fjerkrænoteringsudvalget er *Chr. Jensen* Høkerforeningens Repræsentant. Det ovennævnte Noteringsudvalg skulde foretage en daglig Notering, og Høkerforeningen protesterede senere imod, at Magistraten i 1930 ønskede at gaa over til kun at bringe 2 ugentlige Noteringer. I en herom vedtagen Resolution paa Generalforsamlingen 1930 hed det: »under Hensyn til, at daglige og nøjagtige Markedsberetninger er den bedste Regulator for Tilførsler til Markedet kan Høkerforeningen kun tiltræde Forslaget om kun 2 ugentlige Noteringer som et Forsøg paa at modarbejde visse uheldige Indflydelser ved den nuværende Notering, men iøvrigt maa vi forbeholde os vor Stilling i Fremtiden.«

Kødkontrollspørgsmaal har, som naturligt er, altid haft det forbrugende Publikums Interesse, og Høkerforeningen har da ogsaa Gang paa Gang deltaget i den offentlige Debat herom. Med Mellemrum opstod der hele Epidemier m. H. t. at anmelde Handlende, ja, i Oktober 1936 taler »Høkerforeningens Avis« endda om »den for vort Fag saa ulidelige Tilstand, hvor Tillidsforholdet til vore Kunder synes at have lidt Skibbrud«. Høkerforeningen ønskede ingenlunde at forsvare de enkelte Lovbrud, som blev paavist — men fremhævede, at Høkerstanden som Helhed varetog Forbrugernes Interesser paa fuldt forsvarlig Maade, og at den Handlende i hvert Fald ikke burde anmeldes til Politiet, før han selv havde haft Lejlighed til at konstatere, om Varen overhovedet var købt hos ham, og om han fandt sig foranlediget til at bytte den. Høkerforeningens ledende Mænd maatte

Gang paa Gang deltage i Diskussioner baade paa Møder og i Dagspressen. Saaledes foranstaltede Københavns radikale Venstreforening den 16. November 1936 et stort offentligt Diskussionsmøde i Studenterforeningen, hvor Høkerforeningens Formand, Hr. F. Mouvielle, benyttede Lejligheden til at sige nogle vægtige og borgerlige Ord og hermed gyde Olie paa de oprørte Bølger. Høkerforeningen opnaaede, at den foran nævnte Fremgangsmaade, m. H. t. at den Handlende straks ved en Klages Fremkomst kunde faa Lejlighed til at se den paaklagede Vare og udtale sig derom, blev anerkendt af Politidirektøren, idet denne i en Skrivelse oplyste, at han »saaledes foranlediget har draget Omsorg for, at Fællesrepræsentationens Andragende imødekommes i videst muligt Omfang«.

I Forbindelse med Omtalen af Forholdene i Kødbyen maa ogsaa de der stedfindende Tyverier og Høkerforeningens Forholdsregler til Sikring herimod omtales. »Høkerforeningens Avis« omtaler gennem alle sine Aargange dette beklagelige Forhold, og det er ofte blevet gjort til Genstand for Drøftelser med Torveautoriteterne, Slagternes og flere andre Organisationer. Under Hensyn til den hermed forbundne Risiko har Høkerforeningens Tyveriforsikring været til stor Gavn for Medlemmerne. Forsikringen, der ikke administreres af noget Forsikringsselskab, men direkte af Høkerforeningen, har en gensidig Form, saaledes at Kontingentet er afhængig af, hvor store Tabene har været det foregaaende Aar. I Jubilæumsaaret er der op mod 400 Forsikringstagere. Der knytter sig til Høkerforeningens Tyveriforsikring den Ejendommelighed, at Kontingentet skal fastsættes af Generalforsamlingen, skønt ikke alle Høkerforeningens Medlemmer har tyveriforsikret.

»Det er Kampen for den hjemlige Arne, der driver os frem« Med disse Ord motiverede en af Detailhandelens Førere i 90'erne det store organisationsmæssige Fremstød, som den danske Detailhandel dengang gjorde, og som resulterede i Dannelsen af den første landsomspændende Detailhandels-Organisation. Man kan sige, at ogsaa en meget vigtig Del af Høkerforeningens faglige Arbejde i de sidste 25 Aar har været viet til denne Kamp for den hjemlige Arne, for Butikken, d. v. s. for, at der fortsat skulde kunne bestaa en fri og selvstændig, middelstandspræget Høkerstand. Fra mange forskellige Sider maatte der gennem Aarene afværges Indgreb i Butikshandelens naturlige Domæne.

Grossisternes Salg til Private, altsaa udenom deres egne Kunder, Butikshandelen, er en Form for utilbørlig Konkurrence, som Høkerne har kæmpet bravt imod i alle de 25 Aar. Og selvom denne Kamp vel nok er stilnet af efterhaanden, idet rimelige og sunde Forhold efterhaanden er indført, følger Høkerforeningen dog den Dag i Dag dette Forhold med Agtpaagivenhed. Ved mangen en Generalforsamling er vedtaget skarpe, ja, harmdirrende Protest-Resolutioner vedrørende denne Konkurrence. Det lykkedes i 1928 Handelsudvalget at opnaa, at der i Grossisternes Butikker opsattes Skilte med Teksten: »Intet Salg til Private« — for herigennem at søge at holde de private Kunder borte. Forholdet er jo det, at enhver Engrosforretning udøver en helt dragende Magt paa det private Publikum, idet dette regner med her at kunne købe Varerne minus Mellemhandlernes Fortjeneste — og desværre har Grossisterne ikke altid vist saa megen Viljestyrke og Forstaaelse af Høkernes berettigede Interesser, at de har afvist de private Kunder. Men Vanskelighederne fortsatte. Paa Generalforsamlingen 1935 udtalte den daværende Formand for Handelsudvalget, L. Rasmussen, følgende: »Da vi kom ud i den storslaede, nye Købby, var vi paa Forhaand klar over, at de mange Butikker kunde blive Arnesteder for Detailhandel og vi tog straks de første Dage Affære for at søge noget saadant forhindret. Vi blev gennemgaaende imødekommende modtaget, og senere uddelte vi Cirkulærer, der blev modtaget med og uden Glæde af Grossisterne. Det er let nok at love noget. Sværere er det at holde. Der lød ogsaa snart Klager over, at der blev solgt til Private, og vi lod foretage en Underøgelse, hvorefter vi fik en Beretning om de Firmaer, som formodedes at sælge til Private, hvilket greb ind i vore Interesser. Jeg maa sige, at vi maa være glade for det Resultat, vi naaede efter at have allieret os med de andre torveinteresserede Foreninger, der har taget sig af Sagen. I det store og hele finder der ingen Privathandel Sted i Købbyen« Senere er Privathandels-Spøgelset imidlertid flere Gange dukket op igen. I Slutningen af 1935 maatte Høkerforeningen og en Række andre Organisationer rykke ud med en Protest mod den overhaandtagende Privathandel med Fjerkræ; i 1937 afholdtes et Fællesmøde mellem Høkerforeningens og Slagterforeningernes Bestyrelser til Drøftelse af Mulighederne for Bekæmpelse af Privathandelen, og saa sent som i 1940 maatte Høkerforeningen paapege det uheldige i, at et Eksportfirma, som nu søgte at vinde Indpas paa

Hjemmemarkedet, tilbød halve Grise direkte til Forbrugerne — uden om det naturlige Mellemed: Høkerbutikkene.

Et andet Problem, som gennem mange Aar havde været en Gêne for Høkerhandelen, var Rabatforeningerne. Dette Spørgsmaal stak Hestehoven frem allerede i 1890, hvilket var en af Hovedaarsagerne til, at 14 københavnske Handelsforeninger — hvoriblandt Høkerforeningen, for hvilken *N. Nielsen* dengang var Formand — enedes om at stifte »Det staaende Udvalg for de københavnske Handelsforeninger«, det, der efter mange Udvidelser er »De danske Handelsforeningers Fællesorganisation« af i Dag. Til trods for en intensiv Bekæmpelse fra Handelsforeningernes Side skød Rabatforeningerne op som Paddehatte, og særlig Fart tog Udviklingen i 20'erne. Høkerfaget var en af de Brancher, hvor Rabatmærkeselskabernes Virksomhed i særlig Grad var følelig, og det var ogsaa nødvendigt indenfor Høkerforeningens egne Rammer at holde haard Justits. Saaledes meddeltes det i 1924 i »Høkerforeningens Avis«, at en nystartet Rabatmærkeforening havde 47 Leverandører, af hvilke ikke færre end 17 var Medlemmer af Høkerforeningen, hvad man fandt meget beskæmmende. Ved at tilstille de paagældende en Henvendelse i Cirkulæreform lykkedes det efterhaanden at faa dem til at »springe fra«. Udtil maatte der ligeledes ofte kæmpes en haard Kamp mod Rabatmærkeselskaberne. I Reglen var det De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation, der som Detailhandelens store, samlende Organisation tog sig af denne Detailhandelens »Mærkesag« — men ofte maatte Høkerforeningen ogsaa selvstændig gaa i Brêchen, som f. Eks. da Formanden for Rabatmærkeforeningen »Forbrugernes Værn« paa et Møde i »Socialvirke« offentlig opgjorde Høkernes Avance til at være 33 %!

Det vil her føre for vidt at behandle, ja, blot at nævne alle de mange Rabatmærkeselskaber, som skød frem i disse Aar. I denne Forbindelse henvises til det tidligere omtalte Festskrift, som nærværende Forfatter har udarbejdet for De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, hvori Rabatsagen er udførlig omtalt. Her skal kun nævnes, at en i 1928 oprettet Rabatforening, »Københavnske Husmødres Forbrugs-Organisation«, i den Grad syntes at være indstillet paa at faa netop Høkerne som Leverandører, at Foreningens Ledelse fandt det paakrævet at udsende et Særnummer af »Høkerforeningens Avis«, der havde til Formaal at advare samtlige køben-

havnske Viktualiehandlere mod at entrere med dette nye Rabatforetagende. I denne Anledning fik alle Høkere i København det paagældende Nummer tilsendt. Heri havde Handelsudvalgets daværende Formand, L. Rasmussen, skrevet den indledende Artikel om »Høkerne og Rabatforeningerne«, medens en Række andre Artikler manede Høkerne til at slutte op om Høkerforeningen og, for Ikke-Medlemmernes Vedkommende, at indmelde sig i denne. Nævnes skal endvidere, at Høkerforeningen var med i den store Slutspurt, som den store Anti-Rabatmærkekampagne i 1932 kunde siges at være. Paa en ekstraordinær Generalforsamling vedtoges det at gaa fuldt og helt ind for den af De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation veltilrettelagte Underskriftskampagne, som skulde give Dødsstødet til Rabatmærkeuvasenet, som netop kulminerede i Aarene 1930—32.

Hundreder af Høkere satte deres Navne paa de af Fællesrepræsentationen udsendte Formularer, ved hvilke de Handlende forpligtede sig til ikke at entrere med Rabatmærkeselskaber. Men først i 1937, da Rabatmærkeforbudet lovfæstedes i den nye Lov om uretmæssig Konkurrence og Varebetegnelse, kunde Høkerstanden og hele den danske Detailhandlerstand drage et Lettelsens Suk og konstatere, at Rabatmærkeproblemet hermed endelig var bragt ud af Verden.

Det er foran nævnt, at Forhandlingerne vedrørende Kød kort-Ordningen i Høkerkredse skabte Frygt for, at Københavns Kommune vilde gaa ind for at oprette og drive et Antal Kødbutikker. Denne Frygt maa ses paa Baggrund af, at der i Efterkrigsaaarene indenfor hele Detailhandelen var stort Røre om Spørgsmaalet om Københavns Kommunes Handelsvirksomheder. Forholdet var det, at Kommunen etablerede en Række Udsalg af Kartofler, Petroleum og Grøntsager, og navnlig vakte Etableringen af de kommunale Fiskeforretninger Bekymring i Detailhandelskredse, idet man befrygtede, at Kommunen nu vilde skride til Oprettelse af Butikker i den ene Konsumbranche efter den anden. Indenfor Høkerforeningen var det naturligvis kommunale Viktualieforretninger, man imødesaa med bange Anelser, men allerede de kommunale Fiskeudsalg gav Anledning til skarp Protest fra Høkerforeningens Side. Paa Generalforsamlingen i 1924 udtalte den daværende Formand, C. V. Bunch: »Jeg maa paa det skarpeste paatale, at det nuværende kommunale Styre opretter Vildt- og Fjerkræsalg i deres Fiskebutikker og sælger uden-

landsk Fjerkræ uden at skilte dermed. Vi maa standse det Uvæsen, at en Kommune giver sig selv Borgerskab og derved skader de Næringsdrivende. Der mangler nu blot Dans mellem Bordene i Folkøkøkkenet i Axelborg for at sætte Kronen paa Værket.« Overfor den Socialiseringstendens, som Københavns Kommune lagde for Dagen ved Oprettelsen af disse Detailudsalg, gjorde De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation et stort Fremstød, og der anlagdes Sag mod Kommunen for at faa Dom for, at Kommunen overtraadte Næringslovens Forbud mod at have mere end eet Udsalg i hver Kommune. Sagen førtes helt frem til Højesterets Skranke, men tabtes. De kommunale Fiskeudsalgs Tid blev dog kun kort; de blev nedlagt i 1927, idet de arbejdede med Underskud og ikke paa noget Punkt, hverken med Hensyn til Varenes Kvalitet eller Prisbillighed, kunde konkurrere med den private Detailhandel. Senere er Kommunens Salgsvirksomhed blevet indskrænket mere og mere, og da den Rest, der endnu er tilbage, har en ren filantropisk Karakter, er den ikke længere den frie Detailhandel en Torn i Øjet.

I Agitationen mod Brugsforeningerne har Høkerforeningen altid indtaget sin faste Plads Side om Side med de øvrige Handelsforeninger. Ogsaa her er Arbejdet i første Række blevet gennemført af Fællesorganisationen, idet Brugsforeningerne jo ikke frembyder noget specielt Problem for Høkerfaget; det er et fælles Kampmaal for samtlige Brancher i hvert Fald at faa gennemført en ligelig og retfærdig Beskatning af Brugsforeningerne. Arbejdet herpaa er netop faldet i de sidst forløbne 25 Aar, idet det jo først var efter Krigen, Brugsforeningerne begyndte at udbygge deres Net af Udsalg i Hovedstaden og herved rykkede ind i bl. a. Høkernes naturlige Domæne.

Høkerbranchen har endvidere hyppig følt sig truet af særlige Forretningsformer, der kan betegnes dels som Stordrift og dels som Smaadrift. I Midten af 20'erne opskræmtes man af en Meddelelse om, at der var Planer fremme om i København at oprette et Stormagasin, et kæmpemæssigt Millionforetagende, som skulde føre alle Arter af Fødevarer. Ophavsmanden til Planen udtalte i Dagbladet »København« bl. a.: »I det københavnske Stormagasin skal vi sælge alle Slags Spisevarer lige fra Brød og Konditorkager fra eget Bageri, Fisk, Slagterivarer, Urtekramvarer, Delikatesser, Smør, Ost, Chokolade — der skal ikke paa Jordens Overflade eksistere noget spiseligt, som ikke kan faas i Magasinet. København har længe trængt til et

saadant Foretagende, og det vil være en stor Behagelighed for Folk, at de kan købe alle deres Spisevarer det samme Sted.« Høkerforeningen vendte sig straks mod dette Projekt, og den daværende Formand, C. V. Bunch, og Formanden for De samvirkende Detailhandlerforeninger i Danmark, J. G. Schjær, advarede i Skrift og Tale mod, at det paagældende Stormagasin blev til Realitet. »Det maa jo være Folk, der har rigeligt med Penge, der starter det,« udtalte Hr. Bunch, »for jeg synes, det er et voveligt Eksperiment. Jeg kan ikke tænke mig, at Stormagasinet kan sælge billigere end de nuværende Handlende.« Og Hr. Schjær udtalte: »Det er Synd for de Penge, der vil gaa tabt. Men lad os nu se, om det kommer. Jeg er ganske rolig.« Og det kom heller ikke det viste sig aabenbart alligevel for risikabelt at sætte saa store Kapitaler paa Spil!

I 1929—30 blev der Røre om de saakaldte »Salgshaller«, som oprettedes i den gamle Frimurerloge i Klerkegade. Det var her Tanken at skabe Stordrift paa en anden Maade, nemlig ved under eet Tag at samle 150 Boder med Kaffe, Grøntsager, Ost, Sild, Smør, Viktualier m. m. Projektet, der udsendtes, saa meget fristende ud, idet det bl. a. indeholdt en Passus som: »Huslejen for en Salgsbod er uhyre billig. Hvor kan man gaa hen og faa en Forretning for 400 Kr. om Aaret?« Det lykkedes kun at faa et Faatal af Butikkerne udlejet, og nogle Maaneder efter Salgshallernes Etablering maatte de lukke igen, og det blev et eklatant Nederlag for det Selskab, som havde startet dem.

I 1938 oprettedes i en af Bazarbygningerne paa det gamle Banegaardsterræn Varehuset »Vefa«, som ogsaa kom til at omfatte en »Paalægs-Afdeling«. Dette Varehus, som viste sig ikke at kunne rammes af Forbudet mod Enhedsprisforretninger, frembød en skarp og højst ubehagelig Konkurrence for en Række Brancher, herunder Høkerfaget paa Grund af den ovennævnte Paalægs-Afdeling. Man maatte derfor gribe til andre Metoder end Retsforfølgning, og der rettedes talrige Henvendelser til Branchens Engrosleverandører om at undlade at forsyne Varehuset. Hovedparten af disse Henvendelser fik det af Høkerforeningen ønskede Resultat, omend der ogsaa forekom Tilfælde, hvor Høkerforeningen stod magtesløs. I Oktober 1938 afholdtes et Medlemsmøde som Protest mod »Vefa«s Oprettelse og Virksomhed. I en Resolution udtalte de fremmødte deres Tilfredshed med den Kampagne, der var rejst mod »Vefa«, og man understre-

gede Nødvendigheden af ved alle lovlige Midler at hindre, at de sædvanlige Leverandører enten direkte eller gennem Mellemmænd leverede Varer til dette Foretagende.

Dette var de forskellige Forklædninger, hvori Stordriften optraadte — eller truede med at optræde — som Konkurrent til Butikshandelen. Smaadriften — Handelsformer, som »sparer« Butikslokaler — har konkurreret i Form af Gadehandel, Omløberi og Omførselshandel. Her som paa de øvrige faglige Felter gennemførtes de store Fremstød igennem Detailhandelens Hovedorganisation, men der er Grund til at paapege, hvilken særlig Interesse netop Høkerfaget har haft i Saneringen af disse Konkurrenceforhold.

Gadehandelen tog i Perioder et saadant Opsving, at ikke alene blev Vognenes Antal forøget, men Vognene antog undertiden Karakter af hele Butikker: store Vogne med Tag over, Vægte og Lodder og i det hele anlagt som veritable Butiksudsalg. Undertiden saa man endog, at der til Vognen var bygget et Opholdsskur for Gadehandleren, indrettet som et lille Bagværelse med Lys og Varme! Sikkert ikke mindst gennem Detailhandelens stadig fortsatte Klager — hvorunder bl. a. Protestmøder i Høkerforeningen — opnaedes omsider ved Politivedtægtens Revision i 1935 mere taalelige Forhold for Butikshandelen. Hermed er Høkerbranchens Ønsker m. H. t. Gadehandelens Regulering og Begrænsning dog endnu ikke opfyldt, og man er stærkt interesseret i den af De danske Handelsforeningers Fællesorganisation i 1939 fremførte Henvendelse til Myndighederne, gaende ud paa, at der bør gennemføres et direkte Forbud mod Gadehandelen og en gradvis Afvikling af de allerede eksisterende Stader.

Den saakaldte Omførselshandel — som man ogsaa kan kalde *Omkørselshandel*, idet den bestaar i Salg fra omkørende Vogne — var det allerede under Verdenskrigen lykkedes at faa bragt til Standning i selve Københavns Kommune, idet Sundhedsvedtægten kategorisk forbød denne Salgsform m. H. t. Kød og Viktualier. Men i Københavns Omegnskommuner, hvor Høkerforeningen i Kraft af Hovedstadens derværende kraftige Tilvækst har erhvervet sig mange Medlemmer i de senere Aar, var dette Problem fortsat brændende. Paa De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentations Delegeretmøde 1933 holdt Høkerforeningens Formand, Hof-Viktualiehandler F. Mouvielle, et Foredrag, hvori den samlede Detailhandels

og herunder Høkerbranchens Indstilling overfor denne Salgsform blev paapeget. I Foredraget dokumenteredes, at der burde gælde ganske ensartede Regler vedrørende Omkørselen med Kød og Viktualier saavel i Københavns Kommune som i de øvrige Hovedstads-kommuner. Der rettedes derefter fornyede Henvendelser til de paa-gældende Kommuners Sundhedskommissioner om af sundhedsmæs-sige Grunde at gaa ind for de københavnske Regler, og dette Krav opfyldtes ogsaa i de nærmest følgende Aar.

Den Form for Omløbshandel, som især har virket generende for Høkerbranchen, er den, der muliggøres ved Næringslovens Und-tagelsesbestemmelse om Adgang til Omløben med visse Landbrugs-varer — en Salgsform, som iøvrigt ofte har skuffet Forbrugerne. Det er ikke altid den tilforladelige, dialekttalende Person, som vil sælge Æg o. s. v. ved Entrédøren, er saa enfoldig, som han giver det Udseende af — de »garanteret friske Æg« har undertiden vist sig at være præserverede! I Forslaget til den nye Næringslov var der den Mærkværdighed, at ogsaa Omløberi med Kødvarer — i deres Egen-skab af Landbrugsprodukter — var tilladt. I Forbindelse med Slag-termerforeningen gjorde Høkerforeningen et Fremstød for at und-gaa dette sundhedsmæssige Tilbageskridt. Det lykkedes ogsaa at faa en Tillægsbestemmelse i Sundhedsvedtægten, saaledes at den Slags Handel blev forbudt, idet Sundhedspolitiet skal godkende ethvert Lokale, hvorfra der drives Handel med Kødvarer, og man kan ikke faa f. Eks. en Vogn anerkendt som Lokale.

Foruden de her fremdragne Vidnesbyrd om Høkerforeningens fag-lige Indsats paa alle Fronter, hvor den frie, selvstændige Høkerhandel syntes truet, kan der nævnes en lang Række andre. Vi skal kun i meget kortfattet Form nævne endnu nogle Opgaver, som i de sidste 25 Aar har været Genstand for Høkerforeningens Interesse og Ar-bejdsindsats. Høkerforeningen har flere Gange været medvirkende ved Udstillinger, som kunde gavne Branchen i dens Forhold til Publikum. Saaledes anbefalede Høkerforeningen Afholdelsen af den fransk-danske Udstilling i Tivoli i 1933, hvor forskellige Viktualie-forretninger viste, hvad deres gode Køkken formaaede. I 1927 over-vejedes at foranstalte en stor Høkerudstilling, gennem hvilken Høker-faget samlet skulde henvende sig til Publikum. Man mente dog, at Planen var for omfattende og for kostbar at realisere. Aaret efter var en Række af Høkerforeningens Medlemmer Belysningsvæsenets De-

monstrationslokale behjælpelig m. H. t. at stille Varer og Inventar til Raadighed for de derværende Eksempler paa velbelyste Viktualievinduer. Paa den store Elektricitetsudstilling i Tivoli i 1930 havde Høkerforeningen en Stand, som viste det store Antal Gæster, denne Udstilling havde, hvilket højt Stade Medlemmerne havde naaet med Hensyn til Fremskaffelse, Fremstilling og Distribution af Fødevarer. »Det var« — hed det i Handelsudvalgets Formands Beretning paa Generalforsamlingen — »vor højtærede Formand (Hof-Viktualiehandler F. Mouvielle), der tog Initiativet, og det skyldes hans gode Erfaringer paa dette Omraade, at Udstillingen fik et saa vellykket Forløb. Der var et Run paa Udstillingen af den anden Verden, særlig naar Pøsemageriet var i Virksomhed. Vi brugte 11.460 Rundstykker og 23.500 Wienerpølser. Udstillingen har ialt virket som en god Reklame for vort Fag.«

Af andre for Faget betydningsfulde Sager, som Handelsudvalget og Bestyrelsen til Stadighed har maattet beskæftige sig med, kan nævnes: Forhandlinger vedrørende Anvendelsen af Svovlsyrning, Drøftelser med Salatfabrikanterne vedrørende mere hensigtsmæssige Former for Salatsalget, Samvirke med Oste- og Paalægshandlerforeningen for Danmark og flere andre Organisationer med Henblik paa en maalbevidst Propaganda for et forøget Forbrug af Ost, Forhandlinger med Margarinefabrikkerne vedrørende Fabrikernes Rabatsatser, endelig Gennemførelse af Kilobetegnelserne overalt, Forhandlinger med Andelsslagterierne vedrørende deres Udlevering af halve Grise til Andelshaverne samt vedrørende Hjemmeslagtning, adskillige Disput'er med Kødets Uven Nr. 1, Dr. *Hindhede*, en Indsats for en hensigtsmæssig og obligatorisk Fjerkrækontrol, Nedsættelse af et særligt Udvalg til i Forbindelse med de øvrige interesserede Organisationer at forhandle vedrørende Produktionen og Salget af Camembert, Forhandlinger med Producenter og Forhandlere af »Bornholmere« og saaledes kunde man fortsætte med lange Remser af større eller mindre Sager, som har krævet Handelsudvalgs eller Bestyrelses Indsats, og som ofte endda har nødvendiggjort Handelsforeningernes Fællesorganisations store, samlede Indsats.

Hvad der altid har ligget Høkerforeningens Ledelse stærkt paa Sinde, er Spørgsmaalet om den faglige Dygtiggørelse. Jo mere faglig Viden og Kunnen hver enkelt Høker har, des bedre kan han betjene sin Kundekreds, og des bedre tilfredsstiller Høkerfaget som Helhed

de store Krav, vore Dages Publikum stiller til deres Levnedsmiddel-Leverandører. Dertil kommer, at grundig Fagkundskab virker fremmende for Standsfølelsen og dermed ogsaa for Følelsen af Fællesskab indenfor Høkerforeningens Rammer.

I Oktober 1926 paabegyndtes for første Gang »Høkerforeningens Fagskole« paa Teknologisk Institut. Kursus'et strakte sig til Marts 1927, og der undervistes i Bogføring (ved en af Instituttets Lærere, Hr. *Corneliussen*), i Kalkulation (Revisor *Noiesen*), og endvidere afholdtes en Række Foredrag, bl. a. om Køleteknik (af Civilingeniør *S. Mansted*), om den praktiske Anvendelse af Gas (af Ingeniør ved Københavns Gasværker, Hr. *Theilgaard*), Kogekunst i Forbindelse med Høkernæringen (Hof-Viktualiehandler *F. Mouvielle*), Konserver (Kogemester *Rasmussen* fra De danske Konserverfabrikker), Vore Husdyrs Sygdomme og Ernæring (Dyrlæge *Hjortlund*), Gennemgang af Kødet og Flæsket i Flæskehallen (ved Foreningens nuværende tekniske Konsulent, Fabrikant *L. Fischer*), og endvidere en Række praktiske Øvelser i Pøsemageri m. m. Ved Kursus'ets Afslutning indbød Deltagerne Handelsudvalget og Hr. Fischer til en festlig Sammenkomst paa Ny Rosenborg — en baade værdig og fornøjelig Afslutning paa Høkerforeningens første Fagskole.

Næste Aar paa samme Tid indledtes Fagkursus Nr. 2, ligeledes med god Tilgang. Ved det tredje Fagkursus, der afholdtes i 1928—29, var Deltagerantallet mindre, og da man forsøgte at etablere Kursus'et fjerde Gang, meldte der sig ikke tilstrækkelig mange til, at Kursus'et lod sig gennemføre. Siden da har Tanken om en saa omfattende faglig Undervisning været skrinlagt, men i de Aar, Kursus'et var i Gang, har det utvivlsomt udfyldt en stor Mission, hvad Deltagerne utvivlsomt endnu den Dag i Dag vil bevidne.

I Aarene derefter har Medlemmer af Høkerforeningen imidlertid paa flere andre Maader faaet faglig Belæring. Med Mellemrum har der paa Købmandsskolen været etableret Kursus i Salgsteknik og Reklame, særlig beregnet for Detailhandelen. I 1938 gennemførtes i Forbindelse med Oste- og Paalægshandlerforeningen en Studiekreds over Næringsret, ledet af Ostehandler *Max Lindskov*, og i 1940 gennemførtes et Kursus i Kalkulation, specielt beregnet for Høkere. Undervisningen, der strakte sig over fire Aftener à 2 Timer, gennemførtes af 2 dygtige Lærere fra Institutet, og Kursusdeltagerne fik en højst værdifuld Træning og Indsigt i Kalkulationsproblemerne og

Kakualationsteknikken i Høkerbranchen. Ogsaa de talrige Studiebesøg paa Leverandør-Virksomheder, som har været etableret gennem Aarene, har virket med til at udvide Høkernes faglige Horisont.

Endvidere har nogle af Høkerforeningens Medlemmer deltaget i de meget omfattende »Organisationskursus«, som De danske Handelsforeningers Fællesorganisation har gennemført i 1937, 1938, 1939 og paany i 1941. Disse Kursus er blevet etableret ud fra det Synspunkt, at der i Nutiden og i Fremtiden stilles overordentlig store Krav til de Handlende, som skal beklæde Tillidsposter indenfor Handelens Organisationsliv. Paa Initiativ af Fællesorganisationens Formand, Vinhandler *Chr. Gyldenslette*, etableredes derfor en rationel Uddannelse af Organisationsfolk, og Resultatet heraf har ikke alene vist sig i et stort Deltagerantal i Kursus'ene, men ogsaa ved, at flere Handlende med denne nye, rationelle Organisations-Uddannelse er paa Vej ind i det aktive Organisationsarbejde i Handelsforeningerne. Saaledes har *B. Willumsen*, som i 1942 indvalgtes i Høkerforeningens Bestyrelse, gennemgaaet dette Organisationskursus. Kursusdeltagerne faar i Diskussions- og Foredragsform gennemgaaet en lang Række Discipliner, og ligeledes er der praktiske Øvelser i Foredrags- og Taleteknik, Dirigentvirksomhed, Mødeteknik o. s. v., i hvilken Anledning Kursusdeltagerne hvert Aar har overværet Høkerforeningens Generalforsamling som stærkt interesserede og lærvillige Gæster.

De yngre Høkeres Deltagelse i disse Organisationskursus, hvorigennem Rekrutteringen til Handelsforeningernes fremtidige Ledelse sikkert kommer til at foregaa i betydelig Udstrækning, vidner om, at Høkerne ikke alene tænker paa Dagen i Dag, men ogsaa retter Blikket mod Fremtiden. Det samme Synspunkt giver sig til Kende, naar man følger den varme Interesse, som Høkerforeningen stedse har lagt for Dagen med Hensyn til Tilgangen til Høkerfaget og m. H. t. Lærlingenes og Personalets Uddannelse, altsaa Uddannelsen af næste Generation af Høkere. »Høkerforeningens Avis« har ofte været Forum for Diskussioner om saavel den teoretiske som den praktiske Uddannelses Tilrettelæggelse og Gennemførelse. Da Viktualiefaget opfattes som et Fag i Lærlingelovens Forstand, kan der ikke antages Lærlinge under 18 Aar, uden at der oprettes Kontrakt, i hvilken Uddannelsens Art og Omfang saa kan afgrænses. Lærekontrakter kan af Høkerforeningens Medlemmer afhentes paa Kontoret.

Med levende Interesse har Høkerforeningens Ledelse fulgt den teoretiske Læringleuddannelse, som indgaar i Læretiden og som er tilrettelagt paa Købmandsskolen. I 1937 var Høkerforeningens Bestyrelse inviteret paa Besøg paa Købmandsskolen, hvor Direktør *Aage Rasmussen* redegjorde for Hovedlinjerne i Læringleuddannelsen. Foreningens Formand skrev i et Referat af Besøget (i »Høkerforeningens Avis«) bl. a.: »Det var særdeles interessant og lærerigt for os, som aldrig har gaaet paa Læringskole, at faa Lejlighed til at følge den Undervisning, som vore Elever faar her.«

Den nye Læringlelov af 1937 har aabnet nye Perspektiver for den Ungdom, som vil gaa Høkervejen. Tidligere Tiders, ja, altsaa ogsaa vore Dages Høkere, maatte nøjes med den solide og gode praktiske Uddannelse, de fik i Butik, i Pøsemageri o. s. v. Bogholderi, Regning, teoretisk Varekundskab, Sprog o. s. v. maatte denne Generation af Høkere ofte møjsommeligt tilegne sig i Praksis. Men nu kan hele denne teoretiske Side af Høkerens handelsmæssige Viden og Kunnen læres langt hurtigere paa de moderne Købmandsskoler.

I denne summariske Oversigt over Høkerforeningens faglige Indsats gennem de sidste 25 Aar har vi søgt at behandle Punkt for Punkt og vise, hvorledes Høkernes Tarv i hvert enkelt Tilfælde er søgt varetaget. Men som en rød Traad gennem denne Beretning gaar Udviklingen i Retning af, at det faglige Arbejde fra Aar til Aar er blevet mere og mere omfattende. Problemerne er blevet flere og flere — og større og større. Efter det uhyre omfattende faglige Arbejde under Verdenskrigen kunde man have forventet en lang Række »rolige« Aar, da Freden kom. Men i organisationsmæssig Henseende udeblev de, og der er stedse blevet lagt større og større Byrder paa Bestyrelse og Handelsudvalg. Og ser vi paa Arbejdet i de allerseneste Aar, altsaa den nuværende Krigstid, da er der sket en ny og betydelig Udvidelse af Virkefeltet og Opgavernes Mangfoldighed, som faar selv Verdenskrigens Problemer til at blegne.

Paa 125-Aars Jubilæumsdagen har Krigen snart varet i 3 Aar, og selvom der i mangt og meget kan paavises Lighedspunkter mellem den forrige Krig og den nuværende, saa taarner der sig alligevel stadig nye og uventede Problemer op, som kræver aktiv og vaagen Indsats. Navnlig skaber Danmarks særlige Stilling under Besættelsen Problemer af den største Rækkevidde, ikke mindst for Landets Levnedsmiddelforsyning. Krigstidens Begivenheder indenfor Høkerfaget

og dermed Høkerforeningens Virkeomraade har vi endnu saa tæt inde paa Livet, at vi kun vanskeligt kan overskue dem og Konsekvenserne af Høkerforeningens Stillingtagen i de mange, alvorlige Spørgsmaal. Een Ting springer især i Øjnene paa Baggrund af den hvirvlende Strøm af Begivenheder: Handelsorganisationernes og herunder Høkerforeningens nære Kontaktforhold til Myndighederne. Som foran skildret blev Høkerforeningen allerede under sidste Verdenskrig i udstrakt Grad taget med paa Raad ved Autoriteternes Fastlæggelse af Vilkaarene for Høkernæringens Udøvelse. Men som det ogsaa er fastlaaet foran, skyldtes det til en vis Grad en Tilfældighed, at denne for Høkerne saavel som for Forbrugerne hensigtsmæssige Kontakt kom i Stand, og man kan sige, at Høkerforeningen herigennem fik en Præferencestilling fremfor de fleste andre Handelsorganisationer. Under den nuværende Krig er den nære Forbindelse mellem Myndighederne og Organisationerne blevet fortsat og vedligeholdt paa helt selvfølgelig Maade, saaledes at Høkerforeningen saavel som en Række andre store Brancheorganisationer til Stadighed er i Forbindelse med Kriseadministrationen, enten direkte eller indirekte, d. v. s. gennem De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, hvis Virksomhed og Betydning selvsagt har naaet sin Klimaks under de nuværende Forhold. Denne Detailhandelens Hovedorganisation staar til Stadighed Myndighederne bi med Raad og Daad i alle tænkelige Sager og Forhold.

Krigsudbruddet i 1939 gjorde et overvældende Indtryk i Høkerfaget, hvis Udøvere jo for en stor Dels Vedkommende havde den sidste Krigstids Vanskeligheder i Erindring. At den 9. April derefter — blandt Høkerne saavel som i alle andre Befolkningsgrupper i vort Land — opfyldte alle, behøver ingen nærmere Understregning. Men foran Høkeren laa jo Dagens daglige Dont, hvor trælsom den end monne være. Høkeren har i Dag endnu flere Ting at tage Vare paa end vel nogensinde før — i sin Butik, i sine Lagerrum og paa Torvet. Og det er ham en stor Betyggelse og Beroligelse, ja, man kan vel sige en direkte Aflastning, at han ved, at Høkerforeningen søger at varetage alle de Spørgsmaal, som den enkelte vanskeligt eller umuligt vil kunne tage Stilling til eller løse. Naar man gennemblader »Høkerforeningens Avis« eller Forhandlingsprotokollerne for disse sidste, brydsomme og hektiske Aar, synes Rækken af store, tit helt uoverskuelige Spørgsmaal at være uendelig lang: Priskontrol, Maksimal-

priser, Rationering, Principper for Avanceberegning, Omkostningsstigning, Restriktioner i Forbruget af Lys og Gas, ny Æglov, Drøftelse af en eventuel ny Lukkelov (hvilket medførte, at der blandt Medlemmerne foretoges et Rundspørge med Hensyn til, hvilken Lukketid Høkerbranchen vilde foretrække), Mørklægningsbestemmelser, Vareknaphed f. Eks. m. H. t. Spiseolie o. s. v., Standsning af Margarineproduktionen, kødløse Dage, Kvalitetsmærkning af Kød, Bestemmelser om Indholdet og Fremstillingen af Leverpostej, Pølser og andet Paalæg.

Hvad alle disse Problemer har givet Anledning til af Spekulationer, af Drøftelser, af Møder det giver Forhandlingsprotokoller og Medlemsblad et levende Indtryk af: Aldrig før har Bestyrelses- og Handelsudvalgsmøderne været saa talrige og saa langvarige som nu, og aldrig før har det været saa paakrævet gennem Medlemsmøder og gennem »Høkerforeningens Avis« at opretholde Kontakten mellem Ledelse og Medlemmer og mellem Medlemmerne indbyrdes. Men hvor brydsomt Organisationsarbejdet egentlig er, ved endda kun selve de, der i Bestyrelse og Handelsudvalg sidder midt i Arbejdet og lægger Skuldre til de nuværende Vilkaars Byrder.

III.

DET FILANTROPISKE ARBEJDE

Som det allerede er omtalt i et foregaaende Afsnit, kan Høkerforeningens Kurs gennem Aarene siges at have svinget mellem det faglige og det filantropiske. Den begyndte som en rent faglig Forening, tog derefter store filantropiske Opgaver op, lod i et vist Aaremaal det faglige Arbejde træde noget i Baggrunden, for derefter paany — fra sidste Verdenskrigs Udbrud — med den største Energi og Agtpaagivenhed at beskæftige sig med ethvert fagligt Spørgsmaal, som berørte Høkernes Erhverv. I de 25 Aar, som skildres i nærværende Festskrift, har det faglige Arbejde stedse haft en fremskudt Plads i Foreningens Virksomhed, men det er tillige et Særkende for denne, at det filantropiske Arbejde ikke alene er blevet opretholdt, men til Stadighed udvidet. Man kan saaledes sige, at Høkerforeningens Position og Virkefelt i Dag hviler paa to Grundpiller: det faglige og det filantropiske Arbejde, og herved adskiller Høkerforeningen sig fra de fleste andre Handelsorganisationer, idet disse enten udelukkende røgter faglige Opgaver, eller i hvert Fald kun i forholdsvis ringe Grad har Midler til at løse betydelige filantropiske Opgaver.

Tanken om at yde Hjælp til nødstedte eller trængende Medlemmer og disses Enker og navnlig at gøre en saadan Indsats i Form af Oprettelse af en Stiftelse, gaar helt tilbage til Høkercorporationens Dage, nemlig til Aarene 1846—47. En særlig Komité, som nedsattes med Oprettelsen af en saadan Stilftelse for Øje, fremskaffede, væsentlig ved Laan fra en Række Interessenter blandt Høkerforeningens Medlemmer, et Beløb, som strakte til til Indkøb af Ejendommen Sølgade Nr. 7, hvori den første Fribolig bortgaves i 1851. Men det gik kun smaat fremad med Opsparingen af en Kapital, som kunde muliggøre et stort Antal Friboligers Bortgivelse. C. V. Bunch peger i det ved

Hundredaarsjubilæet udgivne Festskrift paa, at Høkerforeningen 60 Aar efter sin Oprettelse raadede over en Kapital paa ca. 6.200 Kr. til at udnytte til filantropiske Formaal. I de næste 40 Aar voksede Summen til en halv Million, og i Dag, 25 Aar senere, er Kapitalen tæt oppe i Nærheden af en hel Million Kr. Stiftelsen i Sølvgade blev efterhaanden mere og mere utidssvarende, og Høkerforeningen byggede da en ny Stiftelse, »Aldershaab«, Peder Skramsgade 16. Overflyttelsen skete i 1876 — »til usigelig Glæde for de Gamle« — skriver C. V. Bunch i forannævnte Festskrift.

I Længden syntes Høkerforeningen heller ikke, at Stiftelsen i Peder Skramsgade var tilstrækkelig god til de gamle og veltjente Høkere og Høkerenker, som henlevede deres Hvileaar dør. I 1892 opførtes Ejendommen Lipkesgade 6—16 og Classensgade 44 som Stiftelse, og den 12. August 1919 kunde der indkaldes til ekstraordinær Generalforsamling med Dagsorden: »Forslag om Salg af Foreningens tidligere Stiftelse i Peder Skramsgade 16 ifølge indhentet Tilbud«. Næstformanden, P. Pedersen, var Bestyrelsens Ordfører, og han omtalte nærmere — som det hedder i Referatet — »at Ejendommen Peder Skramsgade 16 var ganske uegnet som Stiftelse«. Grunden til, at man ønskede den solgt nu, var at man kunde befrygte, at naar der ikke længere var nogen Mangel paa Lejligheder, vilde det kunne volde Vanskelighed at faa Ejendommen udlejet. Kun ganske faa fremmødte var imod Salget, og Høkerforeningen afhændede dermed Ejendommen for den tilbudte Sum, Kr. 330.000. Overdragelsen skete under de højtideligste Former. Efter at Skødet var underskrevet, indbød den samlede Bestyrelse Køberen, Blikkenslagermester Henrik Petersen, til en lille Middag paa Den kgl. Skydebane, og her blev der af den daværende Formand, C. V. Bunch, udtalt mange smukke Mindeord om den gamle Stiftelse samt Lykønskninger til den nye Ejer.

Salget af den gamle Stiftelse viste sig at være en god økonomisk Disposition, og naar Høkerforeningens Kapital gennem Aarene stadig er vokset, hænger dette ogsaa sammen med, at man stedse har søgt at administrere de betroede Midler paa bedste og klogeste Vis. Men Hovedaarsagen til Formuens stærke Vækst er naturligvis den Strøm af Gaver, som Høkerforeningen har modtaget i Aarenes Løb.

Men Penge er ikke alt, og den største Fordel ved Overflytningen fra Stiftelsen i Peder Skramsgade til den nye Stiftelse i Lipkesgade var dog, at Høkerforeningen herigennem kunde give sine Fribeboere —

Standens agtværdige, trængende Gamle — en lysere og lykkeligere Alderdom end tilforn. Den gamle Stiftelse laa jo midt i den travle, støvede Bys Hjerter. Men den nye Stiftelse kom til at ligge i et langt friskere og sundere Kvarter, hvor Luften er bedre, hvor der ikke er langt til grønne Træer, og hvor der er en Stilhed og en Fred, som er en Lise for Beboerne. Stiftelsens Beboere var da ogsaa alle glade for Omflytningen, og den Dag i Dag føler vel alle de, som Høkerforeningen har kunnet række en hjælpende Haand ved Tildeling af Fri-bolig, at et hyggeligere og mere fredfyldt Sted kan være vanskeligt at finde. Høkerforeningen vil da næppe heller i nogen overskuelig Fremtid finde det paakrævet at ombytte den nuværende Stiftelse med en endnu nyere. Bygningen er god og solid, og den er stadig fulgt med Tiden, idet den ikke alene er blevet vedligeholdt paa bedste Maade, men ogsaa blevet moderniseret i Overensstemmelse med Tidens Krav. Saaledes vedtog man paa en ekstraordinær Generalforsamling den 2. Juli 1925 at installere W.C. i Stiftelsen — en meget kostbar Historie, idet det drejede sig om ikke mindre end 79 W.C.'er.

Det er interessant at se, med hvilken Omsorg, ja, man kan vel næsten sige Kærlighed, der paa Bestyrelsesmøde efter Bestyrelsesmøde og paa Generalforsamling efter Generalforsamling er blevet drøftet alle tænkelige Forbedringer, som kunde komme paa Tale m. H. t. Stiftelsen. Eksempelvis behandlede man i 1929 indgaaende Spørgs-maalet om, hvorvidt der i Stiftelsen burde oprettes et Middagskøkken, der kunde betjene Beboerne. Man undersøgte Stemningen hos Stiftelsens Beboere, men fandt ikke, at der var Trang til Oprettelse af et saadant Middagskøkken, hvorefter man efter grundig Overvejelse skrinlagde Planen igen.

Allerede i 1916 havde Bestyrelsen fundet det praktisk at lade et Par smaa Værelser indrette til Læse- og Samlingsstuer. De var hyggelige og rare til Hverdagsbrug og blev benyttet flittigt, men ved festlige Lejligheder kneb det med Pladsen, og i 1931 besluttedes derfor at udvide og tillige modernisere Læsestuerne. Dette skete under den Form, at der nu findes en hel Sal til Festerne, men dette store Lokale kan halveres, saaledes at der alligevel er mindre Lokaler til Brug til daglig. Indvielsen af de nye Læsestuer formede sig som en lille Festlighed, der afholdtes i November 1931. »Bestyrelsen havde inviteret alle de Gamle til fælles Kaffe-bord, og Aftenen fik et meget festligt og hyggeligt Forløb,« hedder det i Referatet i »Høkerforeningens Avis«.

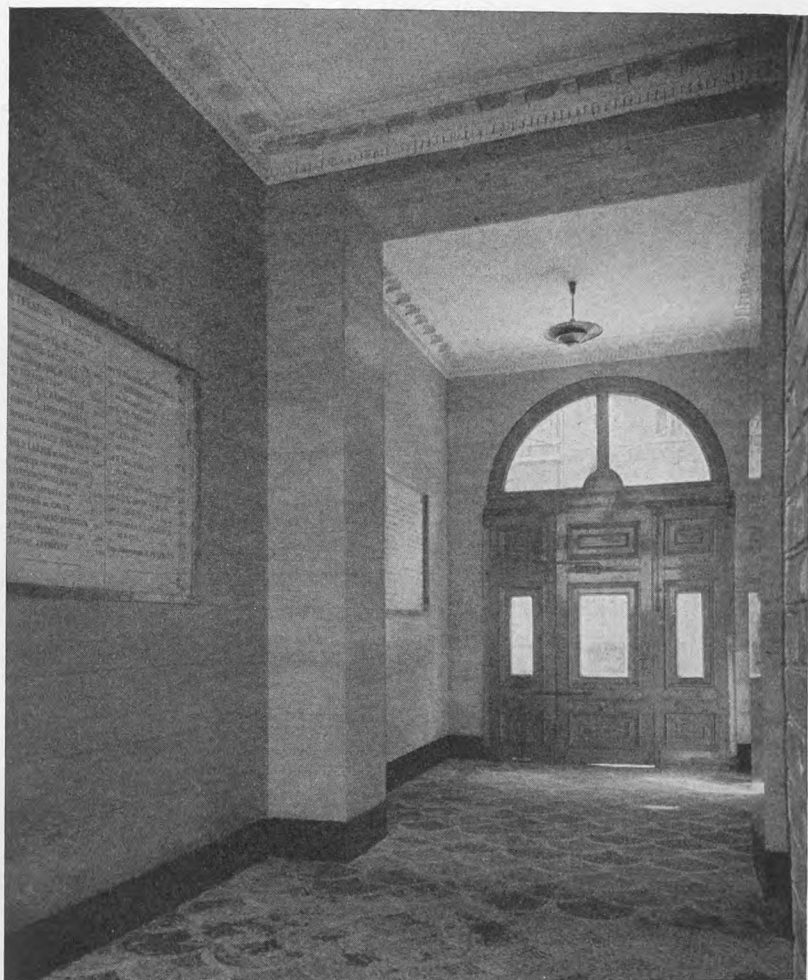
Høkerforeningens Stiftelse Lipkesgade 6-16 og Classensgade 44.

Der var almindelig Begejstring over det opnaaede Resultat og Tilfredshed med det smukke og solidt udførte Arbejde. Ved samme Lejlighed meddelte Bestyrelsen, at man havde besluttet at samle Fotografier af samtlige Stiftelsens Beboere i et Album, hvorfor de anmodedes om at lade sig fotografere for Foreningens Regning. De Ord, som en af de Gamle, *J. Porsbøl*, udtalte ved den Lejlighed, er helt symbolske for Beboernes Indstilling og Taknemlighed, som giver Høkerforeningens Ledelse Lyst til fortsat bedst muligt at værne Stiftelsen og dens Beboere. Herr Porsbøl udtalte: »Vi har holdt paa Høkerforeningen i saa mange Aar og været stolte af at staa i denne Forening. Det er ikke saadan at være Høker nu som i gamle Dage, alt er blevet saa moderne, og Konkurrencen er skarpere; men vi tænker alligevel med Glæde tilbage paa den gamle Tid, vi, der nu sidder lunt inden Døre inden Stiftelsen. Vi takker vor Forening og dens glimrende Bestyrelse for alt, hvad den gør for os Gamle, og vi

vil ønske, at den samme Aand og det samme Hjertelag altid maa være til Stede i Foreningen.«

Disse Læsestuer har siden været Stiftelsens hyggelige og hyppigt besøgte Centrum, hvor Beboerne har fordrevet mangen en Stund med at snakke baade om Hverdagens Spørgsmaal og om de gode, gamle Dage. Endvidere har Læsestuerne dannet Rammen omkring mangt et festligt Samvær. I den mørke Tid af Aaret forløber der næppe en Maaned, uden at en eller anden af Stiftelsens og Høkerforeningens Venner indbyder de Gamle til Samvær i Læsestuerne. Saa synges der nogle af de skønne, gamle, nationale Sange, som alle de Gamle efterhaanden kan udenad, og der serveres Kaffe, Kage og en Forfriskning, inden der brydes op. I Reglen er der Oplæsning, eller en eller flere Kunstnere, f. Eks. af de udmærkede Kræfter fra Høkerforeningens Revy, giver nogle Sange eller Sketches til Bedste. Der hersker altid den fornøjeligste Stemning, og naar Inspektør Zehngraß slutter Aftenen med en Tak til Værtsfolkene, er der Enighed om, at Aftenen har været et Lyspunkt i den daglige Tilværelse. Ligeledes er der hver Maaned en saakaldt »Præsteaften«, idet Sognets Præst kommer til Stede og overfor de i Læsestuerne forsamlede Gamle holder en Tale og synger Salmer med dem. Denne smukke Tradition sætter Beboerne megen Pris paa. Ogsaa selve Høkerforeningen gør nu og da Brug af Læsestuerne til forskellige Formaal, som f. Eks. da man i 1935 havde Besøg af et Selskab af franske Høkere. Disse besaa Stiftelsen og mødtes med Bestyrelsen til Samvær i Læsestuerne.

I Stiftelsen gaar Livet ellers sin stille Gang fra Dag til Dag. Kun paa Høkerforeningens Kontor paa 1. Sal Nr. 14, hvor den travle Inspektør Zehngraß residerer, hersker der Dagen igennem Travlhed — Entréklokken og Telefonen skiftes til at kime i eet Væk. Af og til sker der dog i Stiftelsen Begivenheder, som giver særligt Samtalestof, som da en af Beboerne i 1930 fyldte 100 Aar. Og naar Træerne ovre paa Kastelsvej grønnes, begynder de Gamle allerede at snakke om Aarets store Begivenhed: Skovturen. Siden 1906 har de Gamle hvert Aar oplevet en dejlig Dag i Skov og ved Strand oppe i det skønne Nordsjælland. Oprindeligt kørtes der i Char-a-banc'er, men derefter kom Bilernes Tid, og Høkerforeningens bilende Medlemmer kappedes altid om at stille Vogne til Raadighed for de Gamle. Nu under Krigen kan det være vanskeligt nok at klare Trafikproblemet. Men det er dog gaaet, og de Gamle har endnu ikke maattet

Den i Jubilæumsaaret ombyggede Portal i Høkerforeningens Stiftelse,
Lipkesgade 12.

undvære den glade, festlige Dag i det grønne. Mange af Høkerforeningens Medlemmer kender jo af Selvsyn den særlige Feststemning, som præger de Gamle paa denne Dag, og »Høkerforeningens Avis« har jo ogsaa refereret Skovturens Program og Forløb. Men lad os give et Par Glimt fra den første Skovtur, som »Høkerforeningens Avis«, der jo først begyndte at udkomme regelmæssigt i 1923, refe-

Pastor ERLING STEENBERG,
Stiftelsens Præst.

Dr. AXEL THRANE,
Stiftelsens Læge.

rerer. Beretningen er trykt i det allerførste Nummer af Avisen, dateret den 7. Juli 1923. Vi citerer: »I tindrende Sol oprandt Dagen, og Lipkesgade laa lys og festlig, da de mange Privatbiler kørte op foran Høkerforeningens pompøse Stiftelse. Der herskede et livligt Røre i den ellers saa stille Gade, og de kære Gamle i Stiftelsen skinnede omkap med Junisolen ved Tanken om den i flere Maaneder med saa stor Spænding imødesete Festdag, baade for de, der var med til at skabe den, og de, der nød den i fulde Drag. . . . Og saa rullede Vognene af Sted med smaa Mellemrum. Frokosten skulde indtages i Søllerød Kro, hvor der var dækket op i Lysthusene. . . . Med storstilet Gæstfrihed havde Herr *Charles Jacobsen*, Frederiksborggade, indbudt Gæsterne til at aflægge et Besøg i hans herlige Sommerbolig i Trørød. . . . Middagen indtoges i Hørsholm, og ved Bordet fulgte Talerne Slag i Slag. En vittig Sang af Herr F. Mouvielle deles om. Den gør stormende Lykke, og Bifaldet rettes mod Forfatteren, der kort efter rejser sig og taler for Høkerforeningens nye Blad, der skulde komme. . . . Ved 9-Tiden brød man op efter en ganske herlig Dag, der sikkert for alle var en Oplevelse . . . og ad Strandvejen vendte de Gamle atter tilbage til Hvilen i Stiftelsen med Sol og Sommer i deres Sind«

Bortgivelsen af Friboliger i Stiftelsen er langt den væsentligste Del af Foreningens filantropiske Virksomhed, men ved Siden heraf ydes der, saavel til Beboerne i Stiftelsen som til andre trængende indenfor

Høkerforeningens Medlemskreds, Hjælp paa mange forskellige Maader. Der ydes Brændsel til Fribeboerne, Medicin, Sygepleje og Lægehonorar, og til alle indenfor Medlemskredsen, som har Trang herfor, ydes der Begravelseshjælp. Under mange forskellige Former for Hjælp uddeles hvert Aar et betydeligt Beløb i Kraft af de Renter, som de Legatsummer, Foreningen raader over, afkaster. Det er sikkert faa udenfor Høkerforeningen, som forestiller sig, hvor betydelige Beløb, der saaledes kommer til Udbetaling hvert Aar, og hvor stor en Sum det er blevet til i Løbet af de nu forløbne 25 Aar. Vi bringer nedenfor en Fortegnelse over de til disse Formaal udbetalte Beløb, idet Lejeværdien af Friboligerne er medregnet:

1917	31.526
1918	36.313
1919	41.724
1920	39.478
1921	35.001
1922	33.448
1923	33.878
1924	33.490
1925	36.577
1926	35.899
1927	35.936
1928	36.834
1929	41.426
1930	41.474
1931	48.193
1932	46.676
1933	48.268
1934	49.111
1935	46.716
1936	47.698
1937	45.558
1938	43.430
1939	42.806
1940	43.958
1941	44.483

Ialt 1.019.901

Hele Foreningens filantropiske Virksomhed er nu samlet under eet, sorterende direkte under Bestyrelsen. Saaledes har Ordningen ikke været altid; indtil Lovændringerne i 1928 eksisterede en særlig Hjælpe- og Laanekasse, af hvilken Høkerforeningens Medlemmer kunde blive Medlemmer for et vist, aarligt Kontingent. Ligeledes fandtes der en særlig Begravelseskasse. Disse to Institutioner er nu ophævet, men det Virkefelt, de tidligere havde, er faktisk blevet udvidet. Medens tidligere kun Begravelseskassens Medlemmer havde Ret til Begravelseshjælp, ydes saadan Hjælp nu til *alle* trængende Medlemmer af Høkerforeningen.

Det er netop Høkerforeningens Glæde og Stolthed, at den i de senere Aar har kunnet yde økonomisk Støtte til praktisk talt alle, der ansøgte derom og havde virkelig Brug derfor. I Overensstemmelse hermed har man heller ikke stramme Regler m. H. t. hvorlænge de, der faar Hjælp, har været Høkere, og hvor længe de har været Medlem af Høkerforeningen. Dette blev med stor Styrke fastslaaet paa Generalforsamlingen i 1928, da der fra enkelte Medlemmers Side stilledes Forslag om, at Folk af andre Erhverv, som en kort Aarrække har været Høkere, og som siden denne Tid har opfyldt deres Forpligtelser overfor Høkerforeningen, ikke skulde være berettiget til at opnaa Fribolig i Stiftelsen. Forslaget, der gik ud paa, at kun de Medlemmer, som havde drevet Høkernæring i 10 Aar, skulde kunne komme i Betragtning ved Uddeling af Fribolig, blev stemt ned med stor Majoritet. Ogsaa i »Høkerforeningens Avis« førtes der en livlig Debat om Spørgsmaalet. Herr F. Mouvielle udtrykte utvivlsomt Flertallets Mening, da han i et Indlæg bl. a. skrev: »Høkerforeningen skal blive meget fattig, saafremt den ikke formaar at yde Fribolig til alle virkelig trængende. . . . Jeg tror, at mange af Høkerforeningens Velgørere og Legatstiftere vilde vende sig i deres Grave, hvis en saadan reaktionær Lovændring fandt Sted, for det er nemlig ikke alle Velgørere og Legatstiftere, som har været Høkere i 10 Aar«

Siden da har der været stille om dette Spørgsmaal, og Høkerforeningen har stedse sat en Ære i, at ingen trængende Høker har gaaet forgæves, naar han har søgt Foreningens Støtte.

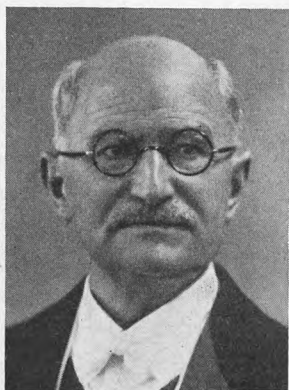
IV.

AT GLÆDE OG FORNØJE

Faglig, filantropisk og festlig tre f'er skal der til for at karakterisere Høkerforeningens mangesidige Virksomhed, og til det sidste kan trygt tilføjes endnu to: folkelig og fornøjelig, for saaledes at bruge et kendt Forlystelsesetablissements Motto. Høkerforeningen har i Aartier haft Ry for at være en meget aktiv arrangerende Forening. Den har glædeligvis altid haft gode »Forlystelsesraader« i sine Rækker, Folk, som havde Fantasi og Idérigdom og Arrangementstalent, og som Gang paa Gang var Mestre for Arrangementer, der fik Medlemmerne til at sige som Jeppe paa Bjerget: »Drømmer jeg, eller er jeg vaagen?« Hermed være naturligvis ikke sagt, at den selskabelige Virksomhed nogensinde har været Foreningens Hovedformaal, men det har for Høkerforeningen været en naturlig Opgave gennem Fester og Arrangementer af forskellig Art at muliggøre, at Medlemmerne mødtes og derved knyttede Baand, som sikkert har været af den største Betydning for den Standsfølelse og det Sammenhold, som er Høkerne egent.

Naar man ser tilbage paa den festlige Side af Høkerforeningens Virke i de sidst forløbne 25 Aar, passerer en Række straalende Arrangementer Revu. Her har Viddet sprudlet, her har været Sang og Klang, her har først Messingsuppen lydt, senere nogle af de første og »skrappeste« Jazz-Orkestre, som dukkede op i Begyndelsen af 20'erne. Festernes Former har skiftet med Tidens Vilkaar. I mange Aar var Høkernes store Karneval saaledes en af Aarets Begivenheder, og Medlemmerne mødtes under de mest mærkværdige og eksotiske Omgivelser: »En Nat i Kina«, »I den gamle Borggaard«, »En Nat i Syden« o. s. v. Men saa gik Karneval'erne af Mode, og Høkerforeningens Festudvalg slog an paa nye Streng.

FORMÆND FOR FESTUDVALGET

† Viktualiehandler J. G. SCHJÆR, R. DM. p. p.
Formand 1900—20.

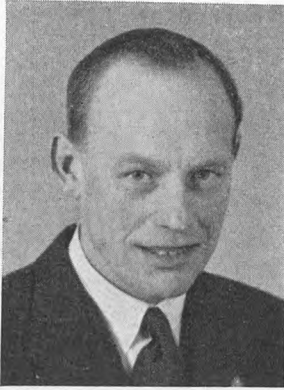

† Viktualiehandler J. P. JØRGENSEN,
Formand 1920—27.

Viktualiehandler J. P. NIELSEN,
Formand fra 1929.

Nogle Fester er blevet helt traditionelt fastlagt: Fugleskydningen, Dilettantforestillingen, der senere afløstes af Høkerforeningens Revy, Paaskefesten, der dog ikke er blevet afholdt i de senere Aar, og Juletræs festen (for Børn mellem 4 og 90 Aar!). Ind imellem disse Fester er saa truffet mange andre Arrangementer — om det saa er Foredrag af *Thit Jensen*, har et saadant været afholdt; det var i 1928, da Kampen for Feminismen var paa sit højeste!

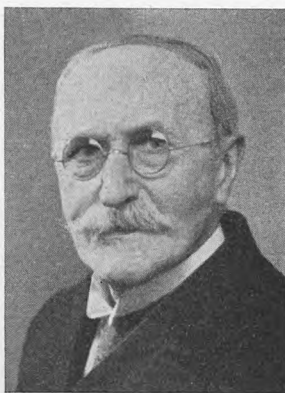
Viktualiehandler E. DAMM,
Medlem af Festudvalget.

Viktualiehandler SVEND A. NIELSEN,
Medlem af Festudvalget.

Fugleskydningen har altid budt Medlemmerne paa mange og muntre Oplevelser, og det kammeratlige Samvær har formet sig særdeles fornøjeligt. »Det var en Fest at overvære Fugleskydningen,« hedder det i »Høkerforeningens Avis« i 1926 . . . »jeg kunde tænke mig, at Digteren havde undfanget Verset »Danmarks Ungdom skulderbred —« ved en af Høkerforeningens Fugleskydninger!« Der har ved Høkerforeningens Fugleskydninger udviklet sig et særligt Cereemoniel, som gentager sig fra Aar til Aar, men som alligevel altid er en festlig Oplevelse for Medlemmerne. Fuglekongen fejres med Pomp og Pragt og er Genstand for sine »Undersaatters« Hyldest i Taler og Sange.

Dilettantforestillingerne samlede altid fuldt Hus — det var jo Foreningens egne »Spidser«, som her for en Stund saa bort fra det alvorlige og det faglige og rykkede frem paa de skraa Brædder. Her kan nævnes *F. Mouvielle*, *Charles Jacobsen*, *H. V. Brodersen*, *E. Damm*, *Carl Hansen*, og sidst, men ikke mindst, nuværende Inspektør *V. E. Zehngraft*, som har haft en saadan Succes som Skuespiller og som Sanger, at han er blevet indlagt ogsaa i de senere Høker-Revyer, som ellers spilles udelukkende af professionelle Revyskuespillere. Efter at forskellige Skuespillerselskaber havde opført Høker-Revyer, overtog Komponisten og Revyforfatteren *Carl Hochheim* i 1931 Ledelsen og Opførelsen af Høker-Revyen, og han og hans udmærkede Stab kunde saaledes fornøylig fejre 10 Aars

Viktualiehandler K. R. POLD,
Næstformand for Skyttelavet.

Prokurist P. MOUVIELLE,
Sekretær i Skyttelavet.

Viktualiehandler G. LASSEN,
Medlem af Skyttelavets Bestyrelse.

Slagtermester K. D. PETERSEN,
Medlem af Skyttelavets Bestyrelse.

Jubilæum som Høkernes Aktører. I munter, harmløs Form har Aarets Begivenheder i Høkerforeningen og i Købbyen været parodieret, og de aktuelle Vitser og Viser har faaet Smilene og Latterkaskaderne frem i Salen. Efter Revyen er Dansen gaaet til sent.

De største Arrangementer, som Festudvalget har gennemført, er vel nok de saakaldte Herreture, som flere Gange har gaaet langvejs hen. Paa disse Udflugter har man kombineret det nyttige med det fornøjelige. Man har besøgt Slagterier, Konservesfabrikker, Mejerier, Ostefabrikker o. s. v. rundt om i Provinsen, og samtidig har der været

Lejlighed til kammeratlig og fornøjeligt Samvær. Der har eksempelvis i 1929 været arrangeret en saadan Herretur, paa hvilken man besaa *Carl Jensens* Mønstergaard i Ølstykke, Langager Mejeri og Frederikssund Svineslagteri. I 1932 indbød Godsejer *M. Boel* Høkerforeningens Medlemmer til at bese Marslev Mejeri med tilhørende Roquefortfabrik samt Godset »Østergaard«. I 1934 besøgte Kolding, hvor Svineslagteriet blev beset, i 1935 tog man til Nykøbing F. som Lolland-Falsters Andelssvineslagteris Gæster, i 1937 besøgte Ringsted Andels-Fjerkræ-Slagteri, og i 1938 var Medlemmerne paany Godsejer Boels Gæster paa »Østergaard«. I Mellemtiden havde Hr. Boel indbudt Høkerforeningens Damer til en lignende Tur (i 1934), og hermed paabegyndtes en Række af Dameture, svarende til Herreturene. To Gange arrangeredes en saadan Dametur med Besøg i Skaane. I de seneste Aar har Trafikforholdene m. m. dog umuliggjort Arrangementet af Dame- og Herreture over lange Afstande.

Paa samme Maade som Høkerforeningen har et Handelsudvalg til at beskæftige sig med de rent faglige Opgaver, har man fundet det hensigtsmæssigt at henlægge hele Arrangementet af Foreningens Fester, Udflugter m. m. under et særligt Festudvalg. Dette Udvalg har gennem Aarene udført et meget stort Arbejde. Ganske vist har mange gode og muntre Traditioner rodfæstet sig efterhaanden, men der har dog stadig skullet skabes nye Paafund og Ideer, og det har derfor naturligvis altid været Folk af den særlig idérige og opfindsomme Type, som har siddet i Festudvalget. Det maa fremhæves, at medens de fleste Foreningers selskabelige Virksomhed kræver Tilskud fra Foreningens Kasse, er det omvendte Tilfældet i Høkerforeningen. Hvert Aar har Festudvalget kunnet præsentere et Overskud, som er indgaaet paa Foreningsregnskabets Indtægtsside. Det er Gaver fra Høkerforeningens Vennekreds i Forbindelse med Festudvalgets økonomiske Sans, som muliggør dette aarlige Overskud.

I mange Aar var *J. G. Schjær* — Detailhandelens store Førerskikkelse for sin Tid og i sine sidste Aar kaldet Detailhandelens »grand old man« — Formand for Festudvalget, hvorigennem Høkerforeningen direkte nød godt af hans Idérigdom og Opfindsomhed. Han afløstes i 1920 af *J. P. Jørgensen*, hvorefter Foreningens nuværende Formand, *F. Mouvielle*, i 1927 overtog Formandsposten i Festudvalget. I 1929 valgtes *J. P. Nielsen* til Festudvalgsformand, hvilken Post han har beklædt siden.

Festudvalget bestaar nu af følgende, af hvilke L. Hansen, Ole Hansen og Chr. Nielsen er Medlemmer af Høkerforeningens Bestyrelse:

Viktualiehandler J. P. Nielsen, Formand,
» L. Hansen, Næstformand,
» Ole Hansen,
» Chr. Nielsen,
» E. Damm,
» Svend A. Nielsen og
Inspektør V. E. Zehngraft, Kasserer.

En Gren af Foreningens Virksomhed, som har virket stærkt fremmende paa Kammeratskabet, er Høkerforeningens Skyttelav. Dette gaar ikke, som Navnet kunde antyde, langt tilbage i Tiden, men er stiftet saa sent som i 1927. Der afholdtes dengang en af et Dagblad foranstaltet Præmieskydning, og en Kreds af skydeinteresserede Høkere fandt, at her maatte ogsaa Høkerne være med og vise deres sikre Øje og faste Haand. Der viste sig ved den Lejlighed Interesse for at bringe Skydeøvelserne ind under faste Former, og i Juni 1927 traadte »Høkerforeningens Skyttelav« ud i Livet ved en konstituerende Generalforsamling. Bestyrelsen konstituerede sig med *L. Hansen* som Formand, hvilken Post samme beklæder den Dag i Dag.

Skyttelavets Bestyrelse bestaar nu af følgende, af hvilke de to førstnævnte er Medlemmer af Høkerforeningens Bestyrelse:

Viktualiehandler L. Hansen, Formand,
» A. J. Hinsch,
» K. R. Pold, Næstformand,
Prokurist P. Mouvielle, Sekretær,
Viktualiehandler G. Lassen,
Slagtermester K. D. Petersen.

Skyttelavet begyndte med 11 Skydebrødre, hvilket Antal i de siden da forløbne Aar er forøget til 88. Skyttelavet har arrangeret mange fornøjelige Aftener og Fester, men Kernen i dets Virksomhed er naturligvis de ugentlige Skytteaftener, hvor Skydebrødrene viser, at de behandler Bøssen med samme Sikkerhed som Kniven i Butikken!

V.

LEDELSE OG MEDLEMSKREDS

Fagbetegnelsen Høker er som bekendt gaaet ud af almindeligt Sprogbrug. Men det er ikke med Høkerforeningens gode Vilje, at Betegnelsen Viktualiehandler i daglig Tale har indtaget det gamle Høkernavns Plads, og indenfor selve Høkerforeningen bruges Betegnelsen Høker jo den Dag i Dag. Man kunde med en Omskrivning af et kendt, bevinget Ord sige, at Høkerforeningens Medlemmer er Høkere, og at de vedbliver med at ville være Høkere. Dette giver sig ogsaa Udtryk i, at ihvorvel Høkerforeningens Struktur og Virkefelt ofte har været underkastet Ændringer — saaledes som vi har belyst det i de foregaaende Afsnit — saa har man trofast, ja, helt stædigt holdt fast paa, at Foreningen skulde bevare sit gamle, ærværdige Navn, uanset at Medlemmerne fik andre Stillingsbetegnelser, og uanset, at Branchens Vareudvalg ændrede sig med Tiden. Af og til har der hævet sig enkelte Røster, som stillede Forslag om en Modernisering af Foreningens Navn. Dette var sidst Tilfældet i 1930, da en Indsender i »Høkerforeningens Avis« anførte, at det nuværende Navn var alt for gammeldags og ikke længere svarede til Udviklingen, saaledes som den har formet sig. Der stillede ogsaa et konkret Forslag om at ændre Navnet til »Viktualiehandlerforeningen«, men nogen Interesse herfor kunde ikke spores blandt Medlemmerne. Det var tydeligt, at Medlemmerne foretrak at bevare det gode, gamle Navn »Høkerforening«, under hvilket den er ført frem gennem skiftende Tider til en baade smuk og værdig Position blandt Danmarks Handelsorganisationer. Tanken om, at den gamle, hæderkronede Forening skulde indlade sig paa at tage Navneforandring synes hermed at være skrinlagt for stedse.

Som Høkerforeningens Navn i billedlig Forstand er Medlemmernes Samlingsmærke, saaledes har man ogsaa i den nu forløbne 25-Aars Periode faaet et fælles Symbol: en Dannebrogsfane med Høkerforeningens Insignier. Fra en Damekomité udgik i 1929 et Opraab om at indsamle de Beløb, der var fornødne til Erhvervelse af en smuk Silkefane. Tanken vandt straks Medlemmernes Tilslutning, og den 10. September 1930 kunde den højtidelige Faneindvielse finde Sted. Fru *Zehngraff* holdt en versificeret Tale, Fru *Nielsen*, Landskronagade, overrakte paa Damekomitéens Vegne Fanen til Høkerforeningen og slog det første Søm i Fanestangen, og derefter holdt Formanden, F. Mouvielle, Hovedtalen for Fanen og Foreningen, hvori bl. a. udtaltes: »Dagen i Dag bør indskrives i Høkerforeningens Annaler som den Dag, da Høkerforeningen for første Gang samles under et synligt Bannermærke.«

Det vedtægtsmæssige Grundlag for Høkerforeningens Virksomhed og Struktur er ofte undergaaet Ændringer. Alene i dette Aarhundrede revideredes Lovene i 1906 og i 1917, under hvilke sidste Love Foreningen saaledes passerede sin 100-Aarsdag. Allerede i 1918 gennemførtes imidlertid visse Lovændringer, hovedsagelig bestaaende i, at Betegnelsen »Æresmedlemmer« ændredes til »ekstraordinære Medlemmer«, altsaa en rent formel Ændring, som iøvrigt var hensigtsmæssig, idet den nye Betegnelse var langt bedre dækkende end den tidligere. Der var endda nogen Rimelighed i, at den ene Kategori af »Æresmedlemmer« betegnedes som saadanne, nemlig de, der, ifl. Lovenes Paragraf 5 fik Betegnelsen Æresmedlemmer. Det hed heri: »Som Æresmedlem, men med Bevarelsen af alle Rettigheder, betragtes ethvert ordinært Medlem, der, efter at have betalt Kontingent i 25 Aar, vedbliver at betale fuldt Kontingent.« Men temmelig misvisende syntes det at være, at man ogsaa kunde blive Æresmedlem i Henhold til Paragraf 6: »Som Æresmedlem kan optages enhver uberygtet Mand eller Kvinde, der yder en Gave af mindst 200 Kr. eller et aarligt Bidrag af mindst 8 Kr.« Det maatte unægtelig siges at være billigt og nemt at kunne betegne sig med en saa fornem Titel som Æresmedlem af en hæderkronet Forening som Høkerforeningen for — siger og skriver 8 Kr. aarlig! Dette sidste Forhold ændredes imidlertid ved Lovrevisionen i 1918, idet Æresmedlemmerne udenfor Høkernes egen Kreds betegnedes som Ekstraordinære Medlemmer, hvilken Betegnelse de ogsaa har i Lovenes nugældende Ud-

HØKERFORENINGENS ÆRESMEDLEMMER

† Viktualiehandler J. A. NORSKER

Viktualiehandler JENS OLSEN

Viktualiehandler L. RASMUSSEN

gave (af 1937). Hvad den førstnævnte Kategori af tidligere »Æresmedlemmer« angaar, da bevaredes denne indtil den sidste Lovrevision i 1937, hvorefter Betegnelsen »Æresmedlem« reserveredes for »Medlemmer eller andre udenforstaaende Personer, der ved fortjenstfulde Handlinger gavner Foreningen.«

I Virkeligheden havde Høkerforeningen gennem hele sin tidligere Virketid savnet Begrebet Æresmedlem i den i de nyeste Love fastslaaede Betydning, idet ikke saa faa af dem, der i Tidens Løb har ledet Foreningen, eller som udefra har vist den Venskab og Offervilje, burde have haft denne Hæderstitel. Da Æresmedlemsskabet er af saa ny Dato, har Foreningen kun udnævnt ialt 3 Æresmedlemmer. Det skete ved Generalforsamlingen den 18. Februar 1941, ved hvilken Lejlighed *J. A. Norsker* — som afgik ved Døden senere paa Aaret —, *Jens Olsen* og *L. Rasmussen* blev Foreningens største Hæder til Del. Meddelelsen om Bestyrelsens første Beslutning om at udnævne Æresmedlemmer modtoges med stormende Bifald. Formanden, *F. Mouville*, fremhævede i sin Tale den mangeaarige Indsats i Foreningens Tjeneste, som hver af de 3 Medlemmer havde ydet. *Hr. Norsker* havde siddet som Bestyrelsesmedlem i Foreningen i ca. 20 Aar og havde bl. a. beklædt Posten som Næstformand, ligesom han havde været med i Arbejdet under den sidste store Krig. Foreningens tidligere Næstformand, *Jens Olsen*, der først udtraadte af Bestyrelsen i 1940, hørte ligeledes med til den ældre Generation, som var med i det store Arbejde under Verdenskrigen. Formanden fremhævede endvidere den varme Interesse, *Jens Olsen* altid havde vist Arbejdet for de Gamle i Stiftelsen og takkede for hans mere end 25-aarige Virke for Høkerforeningen. Om *L. Rasmussen* udtalte Formanden, at han nu efter eget Ønske udtraadte af Bestyrelsen efter mange Aars Virksomhed indenfor denne, og at alle Medlemmer vidste, hvor meget Høkerforeningen skylder *L. Rasmussen* for hans værdifulde Arbejde i de mange Aar. Den Indsats, *L. Rasmussen* som Formand for Handelsudvalget ydede under forrige Krig for at bevare de bedst mulige økonomiske Vilkaar for Foreningens Medlemmer, og det store Arbejde, han siden har udført i Foreningens Tjeneste, vil aldrig blive glemmt. Derefter foreslog Formanden disse 3 Medlemmer udnævnt til Æresmedlemmer, og Medlemmerne gav med Akklamation og under et usædvanligt langvarigt og kraftigt Bifald deres Tilslutning dertil. Formanden overrakte hver af d'Herrer

et smukt kaligraferet Diplom, hvilket ligeledes foregik under stærkt Bifald fra Medlemmernes Side.

I Tilknytning til Omtalen af Lovændringerne maa fremhæves, at de mest indgribende Forandringer fandt Sted i 1928, idet de nye Love ophævede baade Stiftelse, Hjelpekasse og Begravelseskasse som selvstændige Institutioner. Fremtidig skal der kun betales Kontingent til selve Foreningen, der direkte administrerer de tidligere mere selvstændige Institutioner.

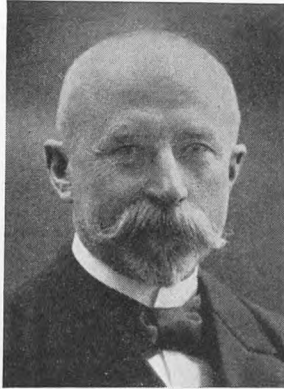
Ved den sidste Lovrevision i 1937 videreførtes denne Linie, idet Begravelsespengene hermed kom til at indgaa i Foreningens almindelige Understøttelsespolitik. Lovene af 1928 opfattede nemlig Begravelsespengene — hvis Beløb ogsaa fastlagdes i Lovene — saaledes, at ethvert Medlem uanset sin økonomiske Evne havde Ret dertil. Man fandt dette lidet hensigtsmæssigt, idet der i 1936, da Kontingentet udgjorde 12.096 Kr., udbetaltes 6.775 Kr. eller 56 % af Kontingentet til ca. 40 Dødsfald. I Lovenes nye Affattelse indgaar Begravelsespengene derimod i Foreningens almindelige Understøttelsesvirksomhed, saaledes at der nu kun ydes Begraveshjælp, naar der virkelig er Trang dertil. Paa den anden Side har ogsaa enhver trængende, der har ansøgt derom, kunnet faa en passende Hjælp.

Lovændringerne har nødvendiggjort Afholdelsen af ekstraordinære Generalforsamlinger, men ellers har den aarlige Generalforsamling, der ifølge Lovene skal afholdes inden Udgangen af Februar Maaned, været »det faste Punkt« i Høkerforeningens Virksomhed. Et særlig festligt Præg har Generalforsamlingen i de senere Aar — siden 1929 — haft ved, at Foreningen efter de ofte langvarige Forhandlinger har været Vært ved et Stykke Smørrebrød. Ofte har der som Programpunkt paa Generalforsamlingens Dagsorden staaet Foredrag om aktuelle Emner, f. Eks. af Prislovseksperter, Landsretssagfører *I. C. Thygesen* om Prislovgivningens Udvikling siden Krigsudbruddet (Generalforsamlingen 1941). Dirigenthvervet har i mange Aar været overdraget *Th. Bodholdt*, i de senere Aar Foreningens juridiske Konsulent, Landsretssagfører *B. Wass*.

For Høkerforeningen har det i de svundne forløbne 25 Aar været af uvurderlig Værdi, at man stedse har haft en Mand af den rette Støbning, Position og Hjertelag i Spidsen for Foreningen. Ved 100-Aars Jubilæet stod Grosserer, senere Landstingsmand *C. V. Bunch*, som Foreningens Formand, valgt hertil i 1916 og beklædende For-

mandsposten til sin Død i 1930. Han var Søn af Høkerforeningens Formand fra 1877—86, den kloge og myndige P. C. Bunch, og han videreførte paa den smukkeste Maade den Linje, Faderen havde lagt for Høkerforeningens Ledelse. C. V. Bunch steg til de højeste Poster indenfor Handelens Organisationsliv. Han var Formand for De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentation fra 1918 til sin Død, og han var saaledes i en lang Aarrække den samlede københavnske Butikshandels Førerskikkelse. Han fik i Tidens Løb overdraget mange Tillidshverv, hvoraf her kun skal nævnes, at han var Medlem af Landstinget fra 1920 til sin Død og ligeledes Medlem af Sø- og Handelsretten i samme Periode. Han var hædret med Ridderkorset og Sølvkorset. C. V. Bunchs Minde er endnu saa levende blandt Høkerforeningens Medlemmer, at nogen udførlig Karakteristik af hans rige Personlighed ikke er nødvendig. Det er tilstrækkeligt at citere de Mindeord, som hans Efterfølger i Fællesrepræsentationens Formandstol, Boghandler *Søren Wiene*, udtalte i det første Bestyrelsesmøde, som Fællesrepræsentationen afholdt efter Dødsfaldet. Han karakteriserede Landstingsmand Bunch som »den stærke og kloge Mand, som paa udmærket Maade har ledet os. Det var en Mand, som vi aldrig søgte forgæves, men som gerne vilde høre, hvad vi havde paa Hjerte, og som ogsaa paatog sig alt for vor Skyld.« Fællesrepræsentationens Blad føjede hertil andre, dybfølte Minde-runer, hvori fremhævedes, at Landstingsmand Bunch havde været en »rigt begavet og veluddannet Mand, hvem Svig og Intriger laa fjernt. Han stod endnu midt i sit store Arbejde, da Sygdommen baandlagde ham.«

Føltes Tabet stort ved Landstingsmand Bunchs Dødsfald indenfor hele den københavnske Detailhandel, saa føltes det dobbelt smerteligt indenfor Høkernes egen Kreds. Men Høkerforeningens Virke maatte fortsætte, og til at beklæde Formandsposten valgtes kgl. Hof-Viktualiehandler *F. Mouvielle*, som ogsaa nu paa 125-Aars Dagen beklæder denne. Hr. Mouvielle var som faa trænet i Arbejdet indenfor Høkerforeningens Ledelse. Som mangeaarigt Medlem af Bestyrelsen, og Formand for Handelsudvalget, en Overgang ogsaa Formand for Festudvalget, havde han Indsigt i hele det omfattende Arbejde, der kræves paa Høkerforeningens Formandspost. Høkerforeningens Medlemmer vidste saaledes nok, hvad de gjorde, da de med Akklamation valgte Hr. Mouvielle til Formand. »Hr. Mouvielle er jo saa velkendt

† Viktualiehandler P. PEDERSEN,
Næstformand 1906—21.

i vor Forening baade som Skikkelse, som Menneske og som Arbejds-kraft, at en yderligere Præsentation maa være unødvendig.« Saaledes skrev »Høkerforeningens Avis« i Marts 1930, da Hr. Mouvielle tiltraadte som Formand — og de samme Linjer er ogsaa fyldestgørende i Dag. Her skal yderligere kun peges paa, at Hr. Mouvielle er respekteret og afholdt for sin rige Menneskelighed, sin Hjertevarme og sin Retlinethed — og hvad den udadvendende Side af Formandens Personlighed angaar, da skal kun nævnes, at mange officielle Hverv er blevet overdraget ham, bl. a. Kassererposten i De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, og ligeledes, at han er hædret baade med danske og udenlandske Ordensudmærkelser. Han har faaet overdraget et betydeligt Antal offentlige og organisationsmæssige Erhverv og er bl. a. handelskyndig Dommer i Sø- og Handelsretten. Til Belysning af, med hvilken Iver og Interesse Formanden gaar op i hver eneste Sag — selv den mindste — der vedrører Høkernes Ve og Vel skal en lille Pudsighed fremdrages: I 1931 arrangeredes den af Offentligheden med saa stor Spænding imødesete Match mellem »Bøffen« (Slagtermesterforeningens Formand, Hr. *W. Randrup*) og »Bananen« (Dr. *Hindhedes Assistent Frederik Madsen*). Høkerne var jo lige saavel som Slagterne interesseret i, at »Bøffen« gik ud af Matchen som Sejrherrer, og »Høkerforeningens Avis« noterede da ogsaa med Tilfredshed, at »Bøffen« vandt Cykleløbet: »Naar det regner paa Præsten, drypper det paa Degnen«, skrev Avisen. Men den

Sætning i Skildringen af den begivenhedsrige Dag, som vi vil citere i Forbindelse med Omtalen af Formandens Energi og Interesse er følgende: »Formanden for Høkerforeningen og Hr. Zehngraff fulgte begge paa Cykle Slagets Gang!«

Bestyrelsens Sammensætning har naturligvis varieret fra Aar til Aar, men i meget betydelig Grad er Kontinuiteten blevet opretholdt. Symptomatisk herfor er det saaledes, at *Jens Olsen*, som i 1941 udnævntes til Æresmedlem i Foreningen, i 1940 kunde fejre 25-Aars Jubilæum som Bestyrelsesmedlem. Næstformandsposten beklædtes ved 100-Aars Jubilæet af *P. Pedersen*, der i 1921 afløstes af *J. A. Norsker*, som i 1936 afløstes af *Jens Olsen*. I 1941 tiltraadte den nuværende Næstformand *L. Hansen*.

De skiftende Formænd for Festudvalget er allerede nævnt foran. Her skal endvidere oplyses, at det meget betydningsfulde Handelsudvalg ogsaa har haft forskellige som Formænd. *L. Rasmussen* valgtes som Formand, da Handelsudvalget begyndte sin Virksomhed under sidste Krig. I 1921 overtog *F. Mouvielle* Formandsposten, som *L. Rasmussen* atter overtog i 1930, indtil den nuværende Formand, *Th. Albertsen*, valgtes i 1939.

Handelsudvalget bestaar i Jubilæumsaaet af følgende Bestyrelsesmedlemmer:

- Viktualiehandler Th. Albertsen, Formand,
- » Chr. Brodersen,
- » Alfred Jacobsen,
- » Carl Rasmussen,
- » B. Willumsen.

Af den største Betydning for den daglige Kontakt mellem Ledelsen og Medlemmer og mellem Medlemmerne indbyrdes har Foreningens Kontor været. Det ledes af Inspektøren og Kassereren — hvilke Funktioner er forenet i samme Person. Ved 100-Aars Jubilæet fungerede paa denne Post *J. P. Pedersen*, som havde virket her lige fra 1897, og som beklædte Hvervet til 1932, da han afløstes af den nuværende Inspektør og Kasserer, *V. E. Zehngraff*. *J. P. Pedersen* var Høkerforeningen en god Mand. »At Valget faldt paa den rette, har den forløbne lange Tid tilfulde bekræftet,« skrev *C. V. Bunch* i det i 1917 udkomne Festskrift. Da han traadte tilbage i 1932, bevilgede

† J. P. PEDERSEN,
Inspektør og Kasserer 1897—1932.

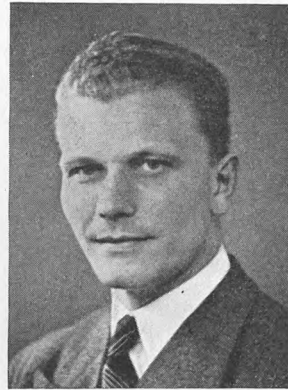
V. E. ZEHNGRAFF,
Inspektør og Kasserer fra 1932.

Bestyrelsen ham en Pension i den Stiftelse, som han havde ofret sit Livs Arbejde. Men han skulde ikke længe faa Lov til at nyde sit Otium efter de mange travle Arbejdsaar; allerede ved Juletid 1933 afgik han ved Døden. »Et langt, virksomt og hæderfuldt Liv i Høkerforeningens Tjeneste er afsluttet ved vor kære gamle Inspektørs Bortgang,« skrev Foreningens Formand i en Mindeartikel i »Høkerforeningens Avis«.

Som Inspektør og Kasserer udnævntes derefter V. E. Zehngraff, som allerede i en Aarrække havde gjort en Indsats indenfor Høkerforeningens Ledelse. Han havde siden 1925 været Medlem af Bestyrelsen, siden 1926 af Handelsudvalget og siden 1928 af Festudvalget, og desuden har han i en Periode været Borgerrepræsentant. At Hr. Zehngraff er den rette Mand paa sin Post, er intet Høkerforeningsmedlem i Tvivl om, og herom saavel som om hele den Virksomhed, som Foreningens Kontor udfolder, er følgende Linjer fra den Artikel, hvormed Inspektør Zehngraff hædredes paa sin 50-Aars Fødselsdag i 1940, illustrerende: »Hans Virksomhed som Inspektør er meget omfattende, idet den daglige Administration paahviler ham. Paa Kontoret samler Traadene sig. Her foregaar Kasseregnskabet, og her udføres Foreningens skriftlige Arbejde, ligesom Kontoret fungerer som Oplysningscentral for Medlemmerne med Hensyn til de forskellige Problemer, som knytter sig til Handelen og specielt til Fedevarehandelen. Utallige er de Henvendelser, der rettes til Kon-

Fabrikant L. FISCHER,
Høkerforeningens tekniske Konsulent.

Landsretssagfører B. WASS,
Høkerforeningens juridiske Konsulent.

toret, og Inspektøren har altid Svar og Vejledning paa rede Haand til hver enkelt, som henvender sig til ham. Inspektøren er desuden særdeles omsorgsfuld og paapasselig overfor Stiftelsens Beboere — Høkerforeningens ældre Medlemmer. Deres Ve og Vel ligger ham i særlig Grad paa Sinde, og han er da ogsaa ualmindelig afholdt — ja, næsten forgudet blandt de Gamle i Stiftelsen.«

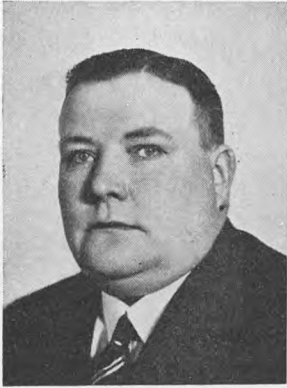
Foruden den Beredvillighed, som Kontoret, nærmere betegnet Inspektøren, viser m. H. t. at være Medlemmerne behjælpelig med Raad og Daad, yder Foreningen ogsaa paa flere andre Maader »Service« overfor sine Medlemmer. Saaledes har Fabrikant *L. Fischer* siden 1938 fungeret som Foreningens tekniske Konsulent i alle Spørgsmaal, der vedrører Behandling og Opbevaring af Fedevarer o. s. v. Ligeledes er Foreningens juridiske Konsulent til Medlemmernes Raadighed med Oplysninger, Afgivelse af Responsa o. lign., ligesom Høkerforeningen ofte, naar en principiel Sag forelaa, paa egen Bekostning har ladet den juridiske Konsulent føre Sagen. Som juridisk Konsulent virkede fra 1915—25 Overretssagfører *Poul Mortensen*. Efter hans Død i 1925 overtog Overretssagfører *Nygaard Hansen* Hvervet, hvilket han beklædte indtil sin Død i 1934, da det overtoges af den nuværende juridiske Konsulent, Landsretssagfører *B. Wass*.

Af Værdi for Kontakten indenfor Medlemskredsen er naturligvis de tidligere nævnte Fester, Herreture, Skydeaftener o. s. v. været,

ligesom Samværet ved Generalforsamlingerne har virket fremmende paa Samhørighedsfølelsen mellem Medlemmerne. Herudover har der ofte været arrangeret Medlemsmøder til Drøftelse af aktuelle Handelsproblemer. Disse Møder tog deres Begyndelse i 1926 paa Forslag af L. Rasmussen, og der var en Overgang Tale om at stifte en særlig Klub indenfor Høkerforeningen til Drøftelse af saadanne Spørgsmaal. Men der var Enighed om, at der sikkert i hele Medlemskredsen var saa stor Interesse for de faglige Hovedproblemer, at disse Møder burde være aabne for alle interesserede Medlemmer. Af saadanne Møder har der derefter været holdt et eller to om Aaret. Lukkelov, Lærlingelov, Funktionærlov, og nu under Krigen Spørgsmaal som Priskontrol m. m. har været drøftet paa Medlemsmøderne.

I »Høkerforeningens Avis« har Foreningen siden 1923 haft et udmærket Bindeled mellem Medlemmerne, et Talerør for Ledelsens Meddelelser, og et Forum for en ofte udbytterivende Diskussion. Det første Nummer udkom den 7. Juli 1923 — men hvor mærkeligt det end kan lyde for uindviede, fremgik det af Bladets »Hovede«, at det udkom paa 24. Aar! Forholdet var imidlertid, at »Høkerforeningens Avis« vel havde eksisteret i 24 Aar, men kun som en lille Festavis. Den udkom en enkelt eller nogle faa Gange om Aaret. Høkerfaget var, hvad periodiske Meddelelser angaar, tidligere blevet dækket af »Fedevarer-Tidende«. I en af Indledningsartiklerne i det første Nummer af »Høkerforeningens Avis« hedder det: »Naar vi tidligere modtog »Høkerforeningens Avis« med de muntre Schjærskes Indfald, vidste vi, at nu gjaldt det igen en Fest, en munter Aften eller et Juletræ, men naar vi herefter hver Uge faar den nye »Høkerforeningens Avis« ind ad Døren, ved vi, at det nok saa meget gælder det, hvori vor stærkeste Interesse ligger, nemlig Udviklingen paa vort Fags Omraade«. I samme Artikel hedder det ogsaa: »Sent er bedre end aldrig — men meget vilde have været vundet, om der gennem Krigsaarene havde været et saadant Bindeled mellem Medlemmerne, hvor Tidens mange Rørelser indenfor Faget havde kunnet finde Udtryk og derigennem være til megen Nytte baade for Medlemmerne og Ledelsen.«

»Høkerforeningens Avis« viste sig hurtigt i sin nye — fra den tidligere helt ukendelige — Form at udfylde en Mission, og ingen i Medlemskredsen kan vist i Dag tænke sig Høkerforeningen uden den ugentlige Avis, som bringer Bud om stort og smaat indenfor Faget, Nyheder, Oplysninger og undertiden ogsaa underholdende Bidrag. I

ANDERS RASMUSSEN,
Redaktør af „Høkerforeningens Avis“.

JENS NIELSEN,
Inkassator.

Avisens første Aar førte den rent redaktionelt en noget omtumlet Skæbne, idet der var hyppige Redaktørskifter. Den redigeredes først af *Th. Lumbye*, derefter i Rækkefølge af *V. Falsing*, *Christen Jepsen* og *Niels Clausen*. Ind under faste Former kom Redaktionen, da den i 1931 overtoges af Redaktør *Jørgen Petersen*, den kendte Detailhandels-Skribent, der i en lang Aarrække ledede »Københavns Handels-Tidende«. *Jørgen Petersen* skrev og tilrettelagde »Høkerforeningens Avis« ud fra et dybtgaaende Kendskab til og Forstaaelse for Detailhandelens Interesser. Det var et stort Tab for Medlemsbladet og dermed for Høkerforeningen, at Døden bortrev ham i Sommeren 1939. Som hans Efterfølger valgtes den nye Redaktør af »Danmarks Handels-Tidende«, *Anders Rasmussen*, som paa bedste Maade er fulgt i *Jørgen Petersens* Fodspor og stedse har dokumenteret sin nøje Føling med Butikshandelens Problemer og Vilkaar.

Lige siden 1880 har »Høkerforeningens Aarbog« bragt Medlemmerne og hvem der ellers har med Høkerforeningen at gøre, en højst nyttig Oversigt over Foreningens Ledelse, Medlemskreds, Regnskab, Legatformue m. m. I de senere Aar er Aarbogen blevet betydelig udvidet, saaledes at den nu ogsaa rummer en hel Del Stof af stor praktisk Værdi i det daglige Arbejde, f. Eks. Sundhedsvedtægtens vigtigste Bestemmelser, Ferieloven, Maksimalprisordningen for Kødpaalæg m. m. Af andre Publikationer omhandlende Høkerforeningen, maa fremhæves det ved 100-Aars Jubilæet af den daværende

Formand, C. V. Bunch, forfattede Festskrift. Endvidere udkom for nogle Aar siden et biografisk Værk med Livsskildringer af Høkerforeningens Medlemmer.

Hvis man sammenligner Høkerforeningens Medlemsantal for 25 Aar siden med det af i Dag, vil man se, at de to Tal paa det nærmeste holder hinanden i Ligevægt. Der var i 1917 1010 ordinære Medlemmer og 70 ekstraordinære Medlemmer, ialt 1080. Pr. ³¹/₁₂ 1941 var Medlemsantallet 955, hvortil kommer 105 ekstraordinære, ialt 1060. Men her ind imellem har der været visse Svingninger i Medlemsantallet. Maksimum naaedes i 1919 med 1098 ordinære Medlemmer, og det mindste Tal, Foreningen har været nede paa, er 823 (1937). Det vil heraf fremgaa, at Kurven har foretaget Svingninger, men af særlig Interesse nu i Jubilæumsaaret er den bemærkelsesværdige Tilvækst, der netop i de allerseneste Aar har været i Medlemsantallet. Nedgangen umiddelbart efter sidste Krig hang iøvrigt sammen med, at Høkerforeningen havde faaet en Del »Krigsmedlemmer«, som man kaldte dem — Høkere, der udelukkende meldte sig ind, fordi Medlemsskab var nødvendigt for at faa Del i en Række af Varetildelingerne. Da normale Forhold atter indtraadte, forsvandt denne Kategori af Medlemmer lige saa hurtigt, som den var kommet.

Den forannævnte nedadgaaende Tendens, som i nogle Aar gjorde sig gældende i Medlemsantallet, var for Foreningens Ledelse en Kilde til megen Bekymring, og der blev paa forskellig Maade gjort en Indsats for at dæmme op for Tilbagegangen og for at give Foreningen den »Saltvandsindsprøjtning«, som ny Medlemstilgang vilde betyde. Naar Høkerforeningen foretog et større Fremstød i en eller anden Mærkesag, henledte man derfor samtlige københavnske Høkeres Opmærksomhed herpaa for at hverve dem som Medlemmer af Foreningen. Da Høkerforeningen for Alvor drog til Felts mod Rabatmærkeselskaberne som Led i De københavnske Handelsforeningers Fællesrepræsentations Kampagne, udsendtes et stort Særnummer af »Høkerforeningens Avis« til samtlige Høkere i Storkøbenhavn, og samtidig med, at man redegjorde for Foreningens Synspunkter overfor Rabatmærkesystemet, pegedes paa de forskellige Sider af Høkerforeningens Virksomhed: det faglige Arbejde, Stiftelserne, Hjælpekassen, Skyttelavet, Festerne m. m.

Som allerede nævnt naaede Medlemsantallet sit Minimum i 1937, og paa Generalforsamlingen fremhævede Formanden da ogsaa, at

Spørgsmaalet om en Standsning af denne Tilbagegang var særdeles vigtig. »Foreningens Arbejde kommer alle Høkere her i Byen til Gode, og det er derfor urimeligt, at saa mange staar udenfor deres Organisation og snylter paa dem, der betaler deres Kontingent.« Og for yderligere at understrege Situationens Alvor, tilføjede Formanden: »Det gælder mere nu end nogensinde, at der skal Organisation til, ellers kan vi ikke gennemføre vore Krav. Jeg sætter mit Mandat ind paa, at Tilbagegangen i Medlemsantallet skal standses, jeg vil ikke møde en Gang til paa en Generalforsamling og fortælle, at vi gaar tilbage, og med disse Ord vil jeg slutte min Beretning, idet jeg haaber paa alle gode Kræfters Medvirken til vor Forenings Trivsel.«

Disse myndige Ord var Optakten til en velorganiseret Kampagne for at faa flere Medlemmer ind i Foreningen. Storkøbenhavn blev inddelt i Kredse med hver sin Kredsformand, som sammen med Bestyrelsen virkede for Tilgang af nye Medlemmer til Foreningen. Som det allerede er understreget, kronedes disse Bestræbelser med Held, og Høkerforeningen staar i Dag, paa sin 125-Aars Dag i en Blomstring og Udvikling som næppe nogensinde før. Gammel og ærværdig er Høkerforeningen, en livskraftig Holger Danske, som ingenlunde sover, men som netop aktivt og vaagent kæmper for Høkerstandens Sag.

VI.

HØKERBRANCHEN I MARKEDSØKONOMISK BELYSNING

Medens vi i de foregaaende Afsnit har helliget os selve Høkerfor-
eningens Udvikling og har paavist, hvorledes der er sket en fortsat
Udvidelse af Foreningens Virkeomraade og den hertil fornødne
Indsats, vil vi i dette sidste og afsluttende Afsnit kaste et Strejflys ind
over Høkerbranchen. Det skal straks fastslaaes, at der i de sidste 25
Aar i mangfoldige Henseender er sket en gennemgribende Udvikling
indenfor Hovedparten af den danske Detailhandel, og at Høker-
faget synes at være en af de Brancher, hvor Forandringerne, ja, man
kan maaske sige Omvæltningerne har været størst. Det er jo i det
foregaaende af Overlærer Vibæk udarbejdede historiske Afsnit om-
talt, at Høkerbranchen allerede før Verdenskrigen havde skiftet Ka-
rakter hvad Vareudvalget angik, idet de Høkerforretninger, som
solgte næsten alt muligt mellem hinanden i smaa Partier, forlængst
var afløst af Viktualieforretninger med Paalæg og Fedevarer, altsaa
Levnedsmidler som Speciale. Selvom Høkerforretningerne baade i
1917 og i 1942 er rene Levnedsmiddelforretninger, er der dog ogsaa
sket bemærkelsesværdige Forskydninger i deres Vareudvalg i Løbet
af de sidste 25 Aar. Vi vil senere vende tilbage hertil, og vi vil lige-
ledes pege paa de øvrige Udviklingslinjer, som har gjort sig gældende.
Behandlingen af disse vil foregaa i følgende Rækkefølge: 1) For-
øgelsen af Høkerbutikkernes Antal, 2) de stadig skærpede Krav til
økonomisk Forretningsledelse, 3) Forskydninger i Vareudvalgets
Sammensætning og 4) Forbrugernes øgede Krav til Høkerbutik-
kerne.

De fleste, der kender Forholdene i Høkerbranchen, vil paa For-
haand have et Indtryk af, at der har været en meget betydelig For-

øgelse af Butikkernes Antal i de sidste 25 Aar. I denne Forbindelse maa imidlertid to Kendsgerninger have i Erindring: for det første, at Befolkningen er steget, og at Købeevnen er steget endnu mere, saaledes at Behovet for Levnedsmidler altsaa er vokset meget betydeligt — for det andet, at Antallet af Detailbutikker indenfor Brancher af snart sagt enhver Art har været i kraftig Tilvækst i de senere Aar — en Tilvækst, som er langt stærkere end Folketallets Stigning.

Til Belysning af de ovennævnte Hovedudviklingslinjer skal nogle konkrete Oplysninger anføres. Danmarks Befolkning voksede fra 1916 (Indbyggerantallet i 1917 er ikke offentliggjort) til 1940 med knap 1 Million Indbyggere (incl. Sønderjyllands Indbyggerantal). Storkøbenhavn, som jo er Høkerforeningens Domæne, voksede endnu kraftigere, nemlig fra ca. 600.000 Indb. i 1916 til ca. 900.000 Indb. i 1940 (excl. Forstæderne). Nogen Statistik over Antallet af Detailforretninger henholdsvis i 1917 og 1940 foreligger ikke, men der findes nogle Oplysninger i de to Erhvervstællinger, der foretoges henholdsvis i 1925 og 1935. Antallet af Detailbutikker voksede i dette Tiaar fra ca. 65.000 til ca. 78.000 eller med ca. 20 %. I København voksede Butiksantallet fra ca. 18.000 til ca. 21.000 eller med ca. 18 %. Samtidig steg Antallet af de i Detailhandelen beskæftigede med ca. 35 % (for hele Landet) og med ca. 37 % for København. Medens der i 1925 var 53 Indbyggere for hver Detailforretning, var Tallet i 1935 faldet til 47 Indbyggere pr. Butik. For Københavns Vedkommende var de paagældende Tal 51 og 40, henholdsvis i 1925 og 1935.

Desværre findes Tallene for Viktualiebranchen ikke udspecificeret i Erhvervstællingerne, der rubricerer Høkerbutikkerne under Gruppen »Kød, Viktualier m. m.«, hvorunder især Slagterbutikkerne er meget talstærke. Vi har imidlertid ved velvillig Bistand fra Det statistiske Departement faaet opgivet de specificerede Tal for Viktualiebutikkerne i de tre Hovedstadskommuner. Tallene er uddraget af de originale Spørgeskemaer, som indsamledes ved Erhvervstællingen i 1935. Tilsvarende Oplysninger — til Sammenligning — har desværre ikke kunnet fremskaffes fra Erhvervstællingen 10 Aar tidligere.

Antallet af Høkerbutikker var i 1935 følgende:

København	766
Frederiksberg	127
Gentofte	59
Hovedstadskommunerne	952

Disse 952 Butikker beskæftigede — incl. Indehaverne — ialt ca. 3.000 Mennesker, hvilket fremgaar af følgende Tabel:

Butikkerne i København	2.273
» paa Frederiksberg	408
» i Gentofte	233
I Hovedstadskommunerne ialt	2.914

Den samlede Omsætning i de 952 Butikker var i Driftsaaret 1934 godt 51 Mill Kr., der fordeler sig paa de forskellige Størrelsesgrupper som følger:

	København	Frederiksberg	Gentofte	Hovedstaden	Samlet Omsætn. i 1000 Kr.
Under 10.000	61	6	2	69	389
10— 25.000	176	23	6	205	3.604
25— 50.000	264	53	26	343	12.334
50—100.000	193	26	21	240	15.871
100—500.000	65	19	4	88	13.808
over 500.000	7	—	—	7	5.581
Ialt	766	127	59	952	51.587

Erhvervstællingerne giver imidlertid kun Oplysninger om det faktiske Antal Detailforretninger. For Detailhandelen er det i øvrigt ikke alene af Interesse at konstatere Nettotilbagegangen af Butikker, men det er ogsaa interessant at se, hvor stort et Antal Forretninger, der bliver etableret, hvor mange Ejerskifter der finder Sted, hvor mange Butikker der flyttes, og hvor mange Forretninger der ophæves. Indenfor Detailhandelen, og herunder ogsaa indenfor Høkerfaget, har man i de senere Aar med fuld Ret talt om et Nyetableringsproblem. Det er en kendt Sag, at Nybygningers nederste Etage i Reglen

indrettes med lange Rækker af Butikker, uden at der fra Husejernes Side foretages rationelle Beregninger over, om disse Butikker ogsaa har Mulighed for at opnaa en rimelig Omsætning og dermed et Eksistensgrundlag. I de fleste større Nybygninger regnes der som en Selvfølge med, at der er Brug for en Viktualiebutik. Erhvervstællingens Materiale belyser paa interessant Maade den ikke ubetydelige Tilgang, der har været til Viktualiebranchen i de senere Aar. Det viser sig nemlig, at et stort Antal Forretninger er af ret ny Dato. Nedenstaaende Tabel specificerer de 952 storkøbenhavnske Forretninger i Henhold til deres Oprettelsesaar:

Oprettet før 1900	59
» 1900—14	108
» 1915—18	29
» 1919—24	107
» 1925	29
» 1926	30
» 1927	26
» 1928	32
» 1929	47
» 1930	54
» 1931	34
» 1932	59
» 1933	87
» 1934	99
» 1935	62
Uoplyst	90
Ialt.....	952

Der foreligger fra De danske Handelsforeningers Fællesorganisations Side en interessant Statistik, der belyser Nyetableringerne, Forretningsovertagelserne og Forretningsophævelserne indenfor forskellige Brancher. Særlig hurtig »Omsætningshastighed« synes ganske bestemte Brancher som Cigarforretninger, Frugt- og Grøntforretninger og Mejeriforretninger at have. Det maa formodes, at disse Brancher anses for at være særlig »nemme at gaa til«, saaledes at de søges af en Del Folk, der raader over en lille Portion Penge og en stor Portion Lyst til at drive Detailbutik, men som sikkert i mange Til-

fælde savner Forudsætningerne herfor. Viktualiebranchen kræver imidlertid langt større Fagkundskab af sin Mand, og kun de, der har i hvert Fald et vist Kendskab til Branchen, tør nedsætte sig. Hertil kommer, at der til Start eller Overtagelse af en Høkerbutik kræves betydelig større Kapital end i de fleste Brancher. Høkerbutikkens af Sundhedsautoriteterne foreskrevne Udstyr og Inventar er nemlig meget bekostelig. Men alligevel synes Antallet især af Forretningsovertagelser, formentlig under Tidernes Tryk, at være betydeligt i Høkerfaget. Fællesorganisationens Statistik bringer følgende Tal (gældende kun for Storkøbenhavn):

	Nyetableringer	Overtagelser	Ophævelser
1936.....	52	106	51
1937.....	46	92	53
1938.....	34	74	48

Der synes at gøre sig en — glædelig — nedadgaaende Tendens gældende, men dette skal man dog formentlig ikke tillægge for megen Vægt. Nedgangen har navnlig gjort sig gældende m. H. t. Antallet af Nyetableringer, medens Antallet af Forretningsophævelser har holdt sig nogenlunde konstant i de 3 Aar. Paa Grundlag af 3 Aars Statistik lader Nyetableringsproblemets fremtidige Stilling sig selvsagt ikke forudsige. Er den gradvise Formindskelse af Nettotilgangen andet og mere end en »kort Bølge« paa Udviklingskurven, skulde Nyetableringsproblemet ikke synes at være af alvorlig Karakter. Erhvervstællingernes Resultater stiller imidlertid Situationen i et ugunstigere Lys, og faktisk følger saavel De danske Handelsforeningers Fællesorganisation som Høkerforeningen Udviklingen med Agtpaaagivenhed. At de ændrede Forhold under den nuværende Krig har rejst helt nye og meget store Problemer i denne Forbindelse, siger sig selv.

Forholdene i Høkerbranchen har, ligesom indenfor de fleste andre Grene af Detailhandelen, været præget af den stadig skarpere Konkurrence. Der er for det første Konkurrencen mellem de egentlige Høkerbutikker indbyrdes, som dog kun sjældent har virket genevende, idet de skrevne og uskrevne Love om fair og loyal Konkurrence gennemgaaende er blevet overholdt. Den stærke Standsfølelse og Samfølelse, som præger Høkerforeningens Medlemmer, kunde

overhovedet ikke tænkes, hvis Høkerbutikkerne handelsmæssigt forholdt sig indbyrdes som Hund og Kat. Af alvorligere Karakter har Konkurrencen været i Form af Grossisternes Salg til Private, Brugsforeninger, rabatmærkegivende Forretninger o. s. v. — Konkurrenceformer, som vi foran har omtalt udførligt. Denne Konkurrence, som ikke kan siges at være foregaaet paa lige Fod, har til Tider været alvorlig nok for den frie, selvstændige Høkerhandel og har undertiden været ved at tvinge den i Knæ. For at Høkernæringen kan være blot en taalelig Levevej, er det med Aarene stedse blevet mere og mere nødvendigt at drive Butikken under Udfoldelse af det bedst mulige Købmandsskab og den omhyggeligste Driftsøkonomi. Alle de mange Bestræbelser, som vi foran har nævnt, at Høkerforeningen har udfoldet for at højne Fagfællernes faglige Uddannelse, har da ogsaa haft denne Baggrund.

Hvor mærkeligt det end kan synes for den, der har Kendskab til Detailhandelens praktiske Forhold, anses Detailhandelen, og sikkert ikke mindst Høkerbranchen, af visse Dele af Offentligheden for at være en særdeles solbeskinnet Levevej. Men Indtægterne er ingenlunde høje, og kun den dygtige Høker, som ofrer sin Forretning al sin Tid og alle sine Kræfter, kan sikre sig en Levevej, hvis Udkomme staar i rimeligt Forhold til den Risiko, han paatager sig, og det store, personlige Arbejde, Forretningen kræver af ham.

Ligeledes hører man nu og da, at selvom Detailhandelen maaske ikke tjener saa forfærdelig meget, saa har den til Gengæld altfor store Omkostninger, som virker varefordyrende. Da Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i 1931 tog Initiativet til at paabegynde en Række Undersøgelser over den danske Detailhandels økonomiske Forhold, stillede en Del af Høkerforeningens Medlemmer sig med den største Beredvillighed til Raadighed med Oplysninger om Avancer, Omkostninger m. m., idet man paa Forhaand var klar over, at en saadan saglig og uvildig Dokumentation for Avance- og Omkostningsforholdene kun vilde være Branchens til Gavn. Resultatet af denne Undersøgelse, der for Høkerfagets Vedkommende først foretoges i 1935, var følgende, idet vi her kun gengiver Hovedtallene:

Omsetning	Antal undersøgte Forr.	Brutto-Avance	Omkostninger	Nettofortj. incl. Driftsherreløn	Leje uden Varme, Lys og Rengøring	Lønninger	Beregneede Renter
Under 35.000	10	24.2	17.7	6.5	4.6	4.9	1.0
35— 50.000	24	22.9	17.1	5.8	3.9	5.3	0.8
50— 65.000	18	25.8	19.3	6.5	3.0	8.3	0.8
65—100.000	16	23.9	17.6	6.3	2.7	7.3	0.8
over 100.000	17	24.9	17.7	7.2	2.4	9.5	0.5

Naar vi derefter ser paa de Forskydninger i Vareudvalget, som har fundet Sted i de sidste 25 Aar, maa vi tage vort Udgangspunkt endnu længere tilbage end i 1917. Vi henviser først til Overlærer Vibæks i det indledende Afsnit fremsatte Oplysninger om Vareudvalgets Ændringer flere Hundrede Aar tilbage i Tiden. Endvidere understreger vi, at Vareudvalget i stigende Grad er blevet reguleret gennem Sundhedsvedtægten. Høkerne har altsaa ikke, som Handlende af de fleste andre Brancher, haft helt eller blot delvis frit Raaderum m. H. t. hvilke Varer, de har kunnet forhandle i deres Butikker. Til Belysning af Fortidens Vareudvalg er vi kommet i Besiddelse af nogle meget interessante Oplysninger fra nulevende, gamle Høkere og Høkerenker, boende i Høkerforeningens Stiftelse. Endvidere citerer vi »En fhv. Høkers Erindringer« i »Høkerforeningens Avis« Aargang for 1927. De Uddrag, vi bringer af de paagældende autentiske Oplysninger, belyser endvidere tildels den sidste Udviklingslinje indenfor Høkerbranchen, som vi ønsker at omtale: Autoriteternes og Forbrugernes øgede Krav til Høkerbutikkernes Indretning og Udstyrelse.

Den fhv. Høkers Erindringer fra 1927 gaar helt tilbage til ca. 1880, idet det i Indledningen hedder: »Da jeg var Skoledreng her i Byen for 40—50 Aar siden, begyndte Lysten til at kalde sig »Viktualiehandler« at stikke Hoven frem blandt Københavns Høkere. Senere kaldte man sig Detailhandler, jfr. Borgerskabet. Saa kom en Periode, i hvilken man benævnte sin Handel Fedevareforretning, hvilket Navn dog var dansk, men nu i de sidste 10 Aar kalder man sin Forretning for Charcuteri. Hvad mon det næste kan blive? Og dog vover jeg at paastaa, at en Høker er en Høker!« (Vi skal her indskyde, at hvor smukt og rigtigt det end er at bibeholde det gode,

gamle Navn Høker, saadan som det jo ogsaa er sket i Høkerforeningens Navn, saa har Navneforandringerne den reelle Motivering, at Vareudvalget faktisk har ændret sig fra at omfatte Salg af mange forskellige Varer i Smaapartier til kun at omfatte Viktualier, Fedevarer eller Charcuterier — hvad man nu vil foretrække at kalde dem).

Vi lader den fhv. Høker fortsætte: »Da mine Forældre begyndte deres Handel for ca. 60 Aar siden, saa Byen jo ikke ud som nu, og heller ikke Livet i en Høkerforretning. Hvis der var noget, en Høker skulde have til at begynde med dengang foruden sit Borgerskab, var det en Brændevinsbevilling. Og det var ikke blot til Salg ud af Huset, nej, han havde Lov til at sælge paa Stedet for 2 Skilling: en Snaps og et Glas Øl. . . . Senere, i 70'erne, blev det nødvendigt for de fleste Høkere at faa et Borgerskab med større Rammer, fordi det gamle Borgerskab kun tillod dem at sælge danske Varer. . . . Paa Forespørgsel blev der svaret, at nu maatte man handle med alt, undtagen »Brændevin og brugte Klæder«. Saa faldt Brændevinsskænkeriet og Snapsesalget bort af sig selv. . . . Hvad der i mine tidlige Barndomsaar og længe efter særlig prægede vor Butik, var den Mængde Varer, den indeholdt. Først en Masse Smør og store Kasser Æg — dengang havde man vist ingen Specialforretninger i den Branche. . . . Margarinen var dengang ikke opfundet, eller rettere ikke populær. Tænk Dem Nutidens Smørhandel og saa Fortidens: en stor Disk eller et Bord helt opfyldt med Stykkesmør, som det kaldtes. Dengang var Høkeren en meget lille Forbruger af Emballage. De første Aar, mine Forældre handlede, købte og brugte man udskrevene Protokoller fra offentlige Kontorer til Smørindpakning, ellers udelukkende Avismakulatur til alt. . . . Hvad der ogsaa var et Inventar, som nødvendigvis hørte til, var en stor, malet Kasse til gule Ærter. Det var næsten selvfølgelig dengang; hvor Kunderne købte Flæsket, købte de ogsaa Ærterne, det ene trak det andet med sig. Se nu paa Høkerbutikken i Dag, hvor smukt og praktisk den er indrettet med Marmordisk og Fliser paa Væggene. Dertil indlagt Vand og Afløb. Og tænk saa paa den fortidige Høkerbutik, næsten altid beliggende i Kælderetagen i en københavnsk Ejendom, al Montering af Træ, malet og umalet, og det primitive Inventar! Tænk Dem Renholdelsen, hvilket mægtigt Arbejde det krævede, og saa nu. — Nu foretages næsten al Vejning paa Udregningsvægte, der, selv

om de ikke har anden Fordel, er nemme at renholde. Fortidens fineste Vægte var Søjlevægte med Messingskaale, der krævede Pudsning mindst een Gang om Dagen. Hvad der dengang var til Fordel for den Handlende var, at Kunderne købte mere ind paa een Gang, i mange Tilfælde forsynede man sig for en hel Uge. . . . Dengang foregik al Tilberedning pr. Haandkraft, nu i Dag pr. Motor over det hele. . . . Lukketiden var dengang Klokken 8 om Sommeren og Klokken 10 om Vinteren (selv Juleaften) de almindelige Hverdage, lidt senere om Lørdagen. Hver Søndag handlede man fra Klokken 7—9 om Morgen og Klokken 4—8 Søndag Aften. . . . Indtil før Krigens Udbrud 1914 søgte enhver Høker, stor eller lille, saavidt muligt at tilberede de forhandlede Varer selv, og hver især gjorde sig det til Forretningsprincip at tilberede alt saa godt som muligt. Høkererhvervet var et Slags Haandværk mere end det er i Dag. En mægtig Reform i vort gamle Fag var Paalægsmaskinen. Indtil 1895 havde Ekspedienten næsten altid arbejdet med Kniv alene, og stor var den Færdighed, han i mange Tilfælde havde erhvervet sig. Men saa rykkede Paalægsmaskinen ind lidt efter lidt, og hvem kan nu i Dag f. Eks. præstere 100 Gram smukt tyndskaaret, kogt, salt Kød el. lign. afskaaret med en god, skarp Kniv — nej, vi var Haandens Arbejdere dengang,« slutter den fhv. Høker.

De af nulevende, ældre Høkere eller Høkerenker afgivne Oplysninger bekræfter den foranstaaende Fremstilling, omend de dog er af noget yngre Dato. Den 87-aarige Enkefru *Katrine Marie Andersen*, Enke efter Høker *Johan Andersen*. fortæller bl. a.: »Med en Startkapital paa 1000 Kr. begyndte min Mand og jeg i Aaret 1887 en Høkerforretning i en Kælder paa Hjørnet af Ryesgade og Læssøesgade . . . der var ikke den elegante Montering, som Nutiden kræver; Vinduerne var beklædte med Spejle paa Siderne, hvilket gav et stærkere Indtryk af de udstillede Varers Mangfoldighed. . . . Gulvet var et almindeligt Bræddegulv, hvidskuret og med Sand paa, og Væggene var hvidkalkede. . . . Paa Disken, der ogsaa var hvidskuret, havde den store, blankpudsede Skaalevægt og den mindre Balancevægt deres Plads. . . . Over Disken hang de to store Messing-Petroleumslamper, der hver kunde rumme to Potter Petroleum. . . . Flasket skulde parteres og tilberedes hjemme, og min Mand og jeg tilvirkede alle Slags Pølser samt Fars. . . . Spegepølserne lavede vi paa den Maade, at Slagteren først hakkede Kødet, da vi

ikke selv havde Vuggekniv; dernæst æltede vi det med Hænderne, og naar det saa skulde stoppes i Tarmene, skete dette gennem et Kolehorn, hvor Spidsen var skaaret af i den til Formaallet passende Dimension, og Stopningen foretoges med Fingrene. Farver brugtes ikke. . . . Dengang som nu var der Konkurrence, og da Urtekræmmeren overfor begyndte at sælge Ost og Pølse, maatte vi gøre Gengæld ved at handle med Kaffe og Kolonialvarer; senere udvidede vi Salget til ogsaa at omfatte Øl, som vi for Hvidtøllets Vedkommende selv aftappede og etiketterede. Et Detailhandlerborgerskab kendte ingen Begrænsning for Varenes Art, saa efterhaanden solgte vi ogsaa Portvin og Cognac, ligeledes af egen Aftapning. . . . Efterhaanden kom vor Handel ogsaa til at omfatte Rugbrød, Sigtebrød og Landbrød, som blev bragt os af en Landbager pr. aabent Hestekøretøj, kun dækket af en Presenning. Mælk og Fløde kom Bonden daglig med — ak ja, det var Tider, da Folk kunde købe en Kop god, kogt Fløde med tykt Skind paa for en Femøre. . . . Det var nok en omfattende og meget blandet Handel, vi drev, men hver Ting havde sin ganske bestemte Plads i Butikken, og Høkeriet var dog det fremherskende.«

Fhv. Høker *C. P. Andreassen*, boende i Høkerforeningens Stiftelse, fortæller, at han etablerede sig i 1892 og oplyser om Datidens Prisforhold: »Smør kostede 88 Øre Pundet, 1 Snes Æg 80 Øre, 1 Pund Flæsk 35—45 . . . vi handlede med Petroleum, Sukker, Kaffe, Sæbe, Soda, Øl og i det hele mange Urtekramvarer . . . vi lavede Medister, Rullepølse, Spegepølse. Vi havde først Petroleumslamper, senere Gas . . . ingen Paalægsmaskiner, alt blev skaaret i Haanden, og Arbejdstiden var lang. I 1898 fik jeg en Paalægsmaskine, og siden er Udviklingen jo skredet hurtigt frem. . . .«

Fhv. Høker *L. Skov*, der ogsaa bor i Stiftelsen, etablerede sig ligeledes i 1892: »Jeg overtog en lille Butik i Stengade med 2 Værelser og Køkken. Varer og Inventar overtog jeg for 150 Kr. . . . Der var Bræddegulv med Sand paa, og Klokken var en almindelig Klokke, der var anbragt i et bøjet Jernbaand, saa den gav Alarm, naar Døren gik. Vi handlede med Flæsk og Paalæg, som vi selv tilberedte, endvidere med Mælk, Fløde og Brød. Vi solgte Mel, Gryn og Ost, som Høkerborgerskabet gav Ret til, men de fleste havde dengang Detailhandlerborgerskab og handlede med Urtekram, Hørkram og Høkervarer, hvilket bevirkede, at Folk kunde faa hele deres

Forbrug paa eet Sted. Flæsk, Æg og Smør købtes paa Ny- og Gl. Tory, ofte af Bønderne selv.«

Endelig oplyser Høkerforeningens Formand, *F. Mouvielle*, at der i 1897 i en Høkerbutik paa Fredensvej, nu Hallandsgade, solgtes: fersk, salt og røget Flæsk, Pølse, Leverpostej, Glas, Porcelæn, Kul, Koks, Brænde, Brændevin, Petroleum (selvaftappet), Øl, Stentøj, Lampeglas, Væger, Uldgarn, Børster, Koste, Kartofler, Sæbe, Soda, Chokolade, Kaffe, Mel, Gryn, Wienerbrød, Brød, Mælk, Fløde, Sand, Sejlgarn. I 1901 blev det forbudt at have Kul i Butikken.

Disse Glimt fra en Fortid, som nu synes os saa fjern, men som dog tidsmæssigt ikke ligger ret langt tilbage, belyser den store Forskel, der er mellem Datidens og Nutidens Høkerbutikker. For 25 Aar siden var Vareudvalget allerede reduceret meget betydeligt, hvad Antallet af Varearter angik. Sundhedsvedtægten begrænsede Høkernes Virkefelt til kun at være en Del af Levnedsmidlerne, nemlig Flæsk, Fedevare, Paalæg og lignende. Denne Linje er siden blevet fulgt konsekvent; Sundhedsautoriteterne vaager i Virkeligheden over hver eneste Vareart, som Høkerne forhandler, eller som de indfører i deres Varesortiment.

Det er ganske betegnende for Tidens hele hygiejniske Indstilling, at medens det tidligere udelukkende var Borgerskabet, der skabte en vis Begrænsning i Vareudvalget, er det nu de sundhedsmæssige Hensyn, der gør sig gældende. Men Sundhedsvedtægten har ganske naturligt til Stadighed maattet ændres i Overensstemmelse med den Udvikling, der har fundet Sted i Befolkningens Levnedsmiddelforbrug. Da Bananer i Begyndelsen af Tyverne begyndte at blive almindelig brugt som Paalæg, blev denne Vare, som hidtil alene var blevet forhandlet i Frugt- og Kolonialforretninger o. lign., naturligt samhørende med de øvrige Paalægsvare, som føres i en Høkerbutik. Det lykkedes da ogsaa at faa Ret til at føre Bananer. Paa ganske samme Maade gik det med Tomater, som Høkerne nogle Aar senere fik Lov til at lade indgaa i Vareudvalget. Medens Høkerne i en Aarrække havde haft Adgang til at sælge færdigt Smørrebrød, maatte de ikke sælge Brød alene. Dette blev dog tilladt ved en Ændring af Sundhedsvedtægten i 1934. Der maa dog alene forhandles Brød i emballeret Stand — hvad enten det drejer sig om hele Brød eller i Skiver. Det er selvsagt sidstnævnte Form for Brød, som Høkerne har Interesse i at føre.

At de nævnte vegetabiliske Former for Paalæg rykkede frem, hænger jo sammen med hele Tendensen til i højere Grad end før at leve af Frugt og Grøntsager, og Udvidelsen af Høkerbutikkernes Vareudvalg er derfor en helt naturlig Sag. Det samme gælder Retten til at forhandle færdige Frokost- og Middagsretter, som Høkerne fik i 1929. Formentlig navnlig fordi et stadig større Antal Kvinder bliver selverhvervende, er der opstaaet et nyt Behov for færdig tillavet Mad, og Høkerbutikkerne var det naturlige Udsalgssted ogsaa for saadanne Varer. Viktualieforretningernes Vareudvalg er nu fastlagt paa følgende Maade i den københavnske Sundhedsvedtægt: »I Viktualieforretninger maa ikke uden Sundhedskommissionens Tilladelse tilvirkes, opbevares eller forhandles andre Varer end fersk Kød af Svin, Slagteaffald af Svin, saltet og røget Kød og Kødvarer af de i § 1 nævnte Dyr med Undtagelse af Fars og Hakkekød af andre Dyr end Svin, samt opskaarne og afflaaede Kaniner og tamt Fjerkræ i plukket Tilstand, Fiskefars, Fisk, de to sidstnævnte Varer dog kun i tilberedt Stand (kogt, stegt, røget eller saltet). Ost i smaa Partier, Smør, Margarine, Fedt, Sennep, Æg, Smørrebrød, tilberedte Rodfrugter, Rødbeder og lignende tilberedte Grøntsager og Frugter (Agurker og lignende), Konserves, Drikkevarer, Saft og lignende paa Flasker, Bananer og Tomater samt Makaroni og Rasp (begge sidstnævnte Varer kun i Pakker).«

Lægmanden vil maaske undre sig over, at Høkeren kun maa forhandle Svinekød og mene, at der skulde kunne være noget sundhedsfarligt i tillige at forhandle Oksekød. Men her støder Høkerbranchen sammen med Slagternes gamle Domæne, og ethvert Forsøg fra Høkerens Side paa tillige at faa Adgang til at forhandle Kød af andre Dyr end Svin, er prellet af mod Slagternes Protest. Slagterne er omvendt gaaet saa vidt i deres Krav, at de har ønsket Flæskesalget forbudt fra Høkerbutikkerne. Dette er dog ikke lykkedes, og Høkerens Ret til at sælge Flæsk hviler paa en gammel og urokkelig Tradition. I gamle Dage havde Slagterne nemlig Eneret paa Slagtning af Okser og Kalve, men Svinene slagtedes af Bønderne selv, som førte dem til Torvs, hvor de solgtes bl. a. til Høkerne.

I de foranstaaende Beretninger fra Slutningen af forrige Aarhundrede er endvidere understreget, at Høkerne dengang i langt højere Grad end nu var Tilvirkere af de Varer, de solgte. Det er ganske interessant, naar man tænker paa, at Høkerne netop ved den nye

Næringslovs Ikrafttræden for 10 Aar siden blev anset for at være Tilvirkere i en saadan Grad, at det bestemtes, at de fremtidig skal have Haandværkerborgerkab! Den faktiske Udvikling gaar imidlertid, her som i andre Brancher, i Retning af Arbejdsdeling og en vis Industrialisering. Bønderne bringer ikke længere deres Produkter til Torvs selv. Kommissionærer og Grossister har overtaget denne Funktion. Og Tilvirkningen af Varene foregaar i stigende Omfang i store Virksomheder: Pølsefabrikker, Ostefabrikker, Salatfabrikker, Leverpostejfabrikker o. s. v. — snart i Virksomheder, som beskæftiger Hundreder af Arbejdere, og som fremstiller en Del af de Varearter, som Høkerbutikkerne rummer, og snart specialiseret ud, saaledes som det eksempelvis er Tilfældet med Salatfabrikkerne. Der er hermed opstaaet en Række nye Erhverv, og Høkerbranchen har en Kreds af Leverandører, som ikke kendtes tidligere. Denne Udvikling har været uafvendelig, men naturligvis er den ikke blevet modtaget med lutter Glæde af Høkerfaget. Flere af de nye fabriksfremstillede Varer har nok lettet Høkerne Arbejdet, Lagringen o. s. v., men nogle af dem har samtidig skabt ny Konkurrence fra andre Brancher. Kolonialforretninger og Butikker i flere andre Brancher kan nu forhandle Konserves af vidt forskellig Art: Pølser, Lever, Hjerter, Bøf og andre stegte eller henkogte Ting, som af sundhedsmæssige Grunde ikke vilde kunne indgaa i disse Forretningers Vareudvalg i ukonserveret Stand.

Men Høkerbutikkerne foretrækkes dog i Almindelighed af det købende Publikum, naar det er Levnedsmidler, det gælder. I Høkerbutikken er jo samlet alt, hvad Industri og Landbrug kan præstere til det danske Bord, og selv under de nuværende vanskelige vareforsyningsmæssige Vilkaar er Høkerbutikkens Vareudvalg et troværdigt Spejlbillede af, hvad der er at faa hertillands af Varer til at lægge paa Tallerkenen eller paa Brødet. Men foruden det rent varemæssige udøver Høkerbutikkerne ogsaa en personlig Tiltrækning paa Publikum. Der er stadig nær Føling mellem Høkeren og hans Kundekreds, og hver Høkerbutik har fortsat sine egne Specialiteter, som Kundene værdsætter og forlanger ved hans Disk. Skønt en Del af Høkerbutikkernes Varer fremstilles industrielt, er der dog et langt større personligt Vareudvalg tilbage end i de fleste andre af vore Dages Handelsbrancher — og naar Forbrugerne køber Leverpostej, Sylte, o. s. v., saa er det stadigvæk i stort Omfang *Viktualiehandler N. N.'s Varer*, der forlanges.

Det fremgaar af de foran gengivne Beretninger, at Høkerbutikernes Udstyrelse i Dag er en ganske anden end tidligere. Sundhedsautoriteterne har her gennem Aarene skærpet Kravene herom meget betydeligt; den moderne Høkerbutik maa opfylde mange og vidtgaende Fordringer. Anskaffelse af Paalægsmaskiner, Vægte og andet moderne Udstyr var allerede i det væsentlige fuldbyrdet for 25 Aar siden, men siden da er der navnlig sket en Udvikling indenfor Køleteknikken. Indtil forrige Verdenskrig var Køleanlæg hovedsagelig kun installeret i Slagterier, Fødevarefabrikker og andre industrielle Virksomheder. Under Krigen var der enkelte Fødevareforretninger, der selv indrettede Køleanlæg ved deres Butikker. Omkring 1920 blev der i Amerika fremstillet smaa automatiske Køleanlæg specielt indrettet til Butiksbrug, og som først og fremmest havde den Fordel, at de var helautomatiske og arbejdede med betydelig mindre Tryk end de tidligere anvendte Køleanlæg. Disse Anlæg kom her til Danmark omkring 1925 og blev installeret hos enkelte Slagtere og Viktualiehandlere. Omkring ved dette Tidspunkt begyndte ogsaa danske Køleindustrier at fabrikere saadanne Anlæg, og omkring 1930 var Køleanlæggene ved at være saa udbredt, at enhver Høker og Slagter saa smaat begyndte at indse Køleanlæggets Betydning for Forretningen, naar det var installeret ved denne. Nogle faa Aar senere havde Køleanlæggene vundet almindelig Udbredelse, og fra 1935-36 kan man sige, at Køleanlæg maa betragtes som almindeligt Udstyr til Høkerbutikker.

Foruden Køleanlæggene er praktisk talt enhver anden Del af Høkerbutikkens Indretning blevet moderniseret og forbedret en moderne Høkerbutik straalere jo af Marmor, af Porcelænsfliser, af Glas og af Forchromning. Saa vidt gaar Sundhedsautoriteterne ikke i deres Krav, men »Høkernes øverste Chef« sætter Pris derpaa. Og den øverste Chef det er Kunden, den danske Forbruger, i hvis Interesse Høkeren altid har arbejdet, og hvis udtalte eller ikke udtalte Ønsker han altid vil søge at efterkomme i det Omfang, Tiderne og Vilkaarene muliggør det. Det er *den* Indstilling, der har præget Fortidens danske Høker, og *den* hører ogsaa baade Nutiden og Fremtiden til.

HØKEREN OG LOVÉN

af

BERNT WASS

LANDSRETSSAGFØRER
HØKERFORENINGENS JURIDISKE KONSULENT

Det er Skik, at et Fødselsdagsbarn har Lov til at give Udtryk for sine Ønsker og haabe paa, at de i videst muligt Omfang imødekommes. Ogsaa jeg vil paa Høkerforeningens Vegne give Udtryk for et Ønske og haabe, at Lovgiverne, naar den ny Lov om Levnedsmidler endeligt skal skrives, vil tage Hensyn til dette Ønske.

Mit Ønske vedrører de Straffebestemmelser, som maatte blive indsat i den ny Lov om Levnedsmidler til Gennemførelse af dens Bestemmelser, og Ønsket er ikke dikteret ud fra den Forudsætning, at Høkerne ofte bliver Genstand for Retsforfølgning, men ud fra den, at ogsaa de Sager, som forekommer, bør undgaas.

Den første Betingelse herfor er naturligvis, at Høkerne kender deres Fag og de Lovbestemmelser, der gælder for dets Udøvelse og Kontrol. At Høkerne er i Besiddelse af den nødvendige Fagkundskab, tør man vel forudsætte, men at de alle kender den Vrimmel af Bestemmelser, som gælder for Forhandling af deres Varer og Kontrollen dermed, turde være tvivlsomt, naar hensees til Bestemmelsernes Mangfoldighed. — Det vilde være ønskeligt, om alle disse Bestemmelser blev samlet i een Lov, affattet paa en let tilgængelig og overskuelig Maade. Dette Problem agter jeg imidlertid ikke her at beskæftige mig med. Jeg ønsker alene paa Basis af den Erfaring, jeg har erhvervet som Høkerforeningens Sagfører, at give mit Bidrag til, at Straffebestemmelserne i den ny Lov bliver saa let fattelige og forståelige, at de kan virke efter deres Hensigt.

De Straffebestemmelser, der anvendes, er dels den i Straffelovens § 188, dels den i Regulativ for Staden Københavns Kødkontrol § 14 indeholdte.

Straffelovens § 188 siger:

»Den . . . som med Fortielse af Tingens sundhedsfarlige Beskaffenhed stiller til Salg eller iøvrigt søger udbredt 1) Nærings- eller Nydelsesmidler, der paa Grund af Fordærvelse, mangelfuld Tilberedelse, Opbevaringsmaade, eller af lignende Grunde er sundhedsfarlige straffes med Fængsel indtil 6 Aar eller under formildende Omstændigheder med Hæfte eller Bøde. Begaas Forbrydelsen uagtsomt er Straffen Hæfte eller Bøde.«

Regulativets § 14 siger:

»Overtrædelser af Bestemmelserne i dette Regulativ straffes forsaavidt der ikke efter den øvrige Lovgivning er forskyldt større Straf, med Bøde ikke under 20 Kr., ved Salg af sundhedsfarlige Varer dog ikke under 200 Kr. Ved Fastsættelsen af Bøden skal der tages særligt Hensyn til Størrelsen af den Fortjeneste, som vedkommende maa antages at have opnaaet eller tilstræbt at opnaa.«

Straffelovens Regler forudsætter de sædvanlige subjektive Betingelser for Straf enten Forsæt eller Uagtsomhed, og der er næppe nogen Grund til at gaa nærmere ind paa denne Bestemmelses Forstaaelse og Anvendelse.

Regulativets Bestemmelser siger derimod intet om, hvem der skal straffes, Fabrikant, Grossist, Detailhandler eller evt. dennes Personale, eller om den paagældendes subjektive Forhold til Overtrædelser. Rigtignok synes Bestemmelsen, ved at paalægge Dommeren ved Strafudmaalingen at tage Hensyn til den Fortjeneste, der er opnaaet eller tilstræbt, at forudsætte endog det kraftigst mulige subjektive Forhold, nemlig Forsæt, men dette er ikke Tilfældet i Praxis.

I Praxis forstaaes Bestemmelsen som en saakaldt Politiforskrift, ifølge hvilken den ansvarlige Person, og som saadan betragtes altid Detailhandleren, straffes, uden Hensyn til om Overtrædelser kan tilregnes ham som forsætlig eller uagtsom.

Ved disse Udtalelser sigter jeg særligt til Bestemmelsen i Regulativets § 12, Stk. 5, hvori det hedder: »Kød, Slagteaffald og Kødvarer maa ikke forhandles efter at være kommet i en ved Syn eller Lugt kendelig fordærvet eller tilsmudset Tilstand,« og Sundhedsvedtæg-

tens § 35, der i Stk. 1 udtaler: »Nærings- og Nydelsesmidler, der er bestemt for Mennesker, maa kun udbydes til Forhandling og sælges i god og ufordærvet Tilstand.«

Disse Bestemmelser er de i Praksis mest anvendte, og de giver mig Anledning til mine Betragtninger.

Det synes ganske indlysende, at ingen Høker med Vilje overtræder disse Bestemmelser, og er det Tilfældet, gælder der ingen Undskyldning. — Om Tilfældet har eksisteret, tør jeg ikke sige, men jeg har ikke set noget.

Derimod forekommer det, at en Husmoder henvender sig til Politiet og angiver, at den Vare, hun har købt hos en Viktualiehandler, er uspiselig. Varen undersøges, efter dels at være opbevaret paa den paagældende Politistation, dels i Sundhedspolitiets Køleskab, af de kontrollerende Dyr læger, der ofte, efter den Tilstand, i hvilken Varen præsenteres dem, maa give Køberen Ret i, at den er utjenlig til Menneskeføde. Høkeren bliver gjort bekendt med Forholdet, og hvormeget han end bedyrer, at Varen samme Dag er købt i Kødbyen og kontrolleret der, og dokumenterer, at hans Forretning iøvrigt er i den skønneste Orden, bliver han tiltalt og idømmes Bøde, medmindre enten Dyr lægen eller Kunden vil indrømme, at Varens Mangler først kunde opdages ved en indgaaende Undersøgelse, bestaaende i Opskæring, Kogning eller Stegning.

En saadan Indrømmelse er selvsagt meget vanskelig at opnaa, medmindre Varens Karakter er saadan, at enhver kan sige sig selv, at Høkeren ikke har kunnet undersøge den, saaledes som Tilfældet f. Eks. er med bayerske Pølser. Netop et saadant Tilfælde har givet Anledning til Frifindelse paa trods af den hidtil gældende Praksis, som end ikke i disse Tilfælde vilde lade Høkeren gaa fri. —

Tilfældet forelaa saaledes:

Den 4. December 1937 anmeldte en Læge til St. Kongensgades Politistation, at nogle Wienerpølser, købt hos en Høker samme Dags Eftermiddag, havde været slimede og sure. Høkeren blev kaldt til, saa paa Pølserne, udtalte, at de intet fejlede, men at de maaske var lidt salte i Smagen. Det konstateredes, at Høkerens Forretning var i yderst ren og proper Stand, og at Pølserne var købt paa Torvet samme Dags Morgen. Klokkeren 7½ blev Pølserne sammen med 2 andre, som af Høkeren udtoges af samme Parti, bragt til Hovedstationens Politivagt for at kunne blive anbragt i Køleskab. Den 6.

December om Morgenen blev Pølserne derefter undersøgt af Dyr-lægerne, og alle, ogsaa de to af Høkeren udtagne, fandtes overgaaet i sur Tilstand, hvilken Tilstand maatte antages at have været til Stede i Købsøjeblikket. Pølserne fandtes utjenlige til Menneskeføde. — Der blev rejst Sag mod Høkeren, og Byretten idømte ham en Bøde paa 100 Kr., idet Dommen udtaler, »at det er betænkeligt at statuere, at Pølserne ved Salget var kendeligt fordærvede, hvorfor Overtrædelse af Regulativets § 12, Stk. 5, ikke kunde antages at foreligge, men alene Overtrædelse af Sundhedsvedtægtens § 35.« — Landsretten kunde dog ikke gaa med hertil, men frifandt Høkeren, og siden er denne Praksis ogsaa akcepteret af Byretten.

Bør man nu være saa streng, og tjener det noget fornuftigt For-maal? Efter min Mening Nej. Forudsætningen for enhver Straf maa være, at den straffede har Muligheden for at forstaa, hvorfor han straffes. Hvilken Mulighed har imidlertid en Høker for at forstaa en Aktion imod ham i de Tilfælde, hvor han har handlet efter alminde- lig og god Sædvane indenfor Faget og ikke kan overbevises om at have gjort sig skyldig i nogensomhelst Forsømmelighed, og hvorledes vil han opfatte Straffen? Kun som en Uretfærdighed, der ikke kan hjælpe nogen Steder, thi hvad skulde den hjælpe paa? — Høkeren har jo gjort alt, hvad han skulde, og kun Uheldet har bevirket, at der fra hans Butik er solgt en uegnet Vare.

En anden og bedre Ordning er paakrævet.

Sikringen af Befolkningens Adgang til sunde og gode Levnedsmidler er af uhyre Betydning, men Kontrollen med Forsyningerne bør lægges i Hænderne paa Fagfolk, nemlig Dyr-lægerne i Forbin-delse med de ypperste Folk indenfor Høkerstanden. Ved en saadan Kombination, der vilde forene Videnskaben med Praksis, vilde sik-kert et betydeligt bedre Resultat kunne naas, end efter den nu gæl-dende Ordning, hvor det kun sjældent hænder, at den praktiske Høker tages med paa Raad.

Straffebestemmelserne burde ikke være summariske Politifor-skrifter. Finder de sagkyndige, at en Forhandling af uegnede Varer har fundet Sted, maa Sagen undersøges til Bunds og gennem alle de Led, der har været i Forbindelse med Varen. Man bør ikke gaa den nemmeste Vej og alene straffe Detailhandleren, Høkeren, der ofte ikke kan føle sig strafskyldig.

Man vil maaske heroverfor indvende, at en saadan Fremgangs-

maade er alt for omstændelig, og i de fleste Tilfælde dog fører til det Resultat, at alene Detailhandleren, Høkeren straffes.

Maaske, men ofte vil det ogsaa kunne konstateres, at Varen er leveret Høkeren i uegnet Stand, og man faar da Muligheden for at forhindre Gentagelse heraf. Videre vil Høkeren, naar han gennem en saadan Undersøgelse er blevet gjort bekendt med de Mangler, der maatte findes ved hans Eftersyn og Opbevaring af Varen, være langt mere modtagelig for Paavirkning gennem Straf, end naar saadan gennemgribende Undersøgelse ikke har fundet Sted. —

Disse Grunde maa gøre det Umagen værd at tilstede Undersøgelsen, thi Formaalet med Straffen er jo at forhindre Gentagelser.

Rigtignok bør man ikke stoppe ved den rent politimæssige og dyrlægemæssige Undersøgelse, men man bør ogsaa gaa det Skridt videre, at man giver Høkeren Mulighed for et Forsvar, thi først naar ogsaa Forsvaret maa erkende Manglerne, virker Straffen med sin fulde Vægt.

Som nævnt tages Varen og hele Varen straks i Forvaring af Politiet og undersøges senere af Dyrlægerne. Københavns Politi har vist Høkerforeningen den Imødekommenhed at foranledige, at en Politibetjent straks ved Klagens Indgang henvender sig i den paa-gældende Forretning og foreviser dennes Indehaver Varen, men dette er ikke tilstrækkeligt til at overbevise Høkeren. — Jeg har Gang paa Gang været ude for det Tilfælde, at Høkeren overfor mig har erklæret, at hverken Politibetjenten, Forretningens Personale, eller Høkeren har kunnet konstatere nogen Fejl ved en sædvanlig Undersøgelse, og dog har Dyrlægerne erklæret det modsatte. —

Dette bør undgaaes, og der bør gives Høkeren Lejlighed til at forelægge en Del af Varen for sine Standsfæller, saaledes at disse kan deltage i Bedømmelsen af, hvorvidt Varen i Salgsøjeblikket var utjellig til Menneskeføde, og at dette kunde konstateres ved en saadan Undersøgelse, som man kan og bør forlange foretaget af en Høker.

Mit Ønske gaar da ud paa, at Loven kommer til at indeholde en klar Bestemmelse om, hvorledes det skal konstateres, om en Lovovertrædelse foreligger, hvem der skal drages til Ansvar, hvilken Adgang den tiltalte skal have for Modbevis, og hvilke subjektive Betingelser der maa fordres hos den tiltalte.

Det foreliggende Lovforslag til den ny Levnedsmiddellov indeholder intet herom. Dens Straffebestemmelser er lige saa summariske

som de gamle Loves, ja maaske endda mere summariske. — Saa vidt jeg ved, giver den end ikke Domstolene Mulighed for Frifindelse i et Tilfælde, som det ovenfor refererede vedrørende de fordærvede Wienerpølser.

Dette maa sikkert bero paa, at man ikke nøje har overvejet, hvad man kan og bør paalægge Høkerne, men jeg haaber, at disse Betragtninger maa give Anledning til fornyet Drøftelse af Problemet.

TRIKINER OG
TRIKINKONTROL

af

ERIK MEJLBO

LABORATORIEFORSTANDER
DYRLÆGE

Trikinosen — Trikinsygdommen — er en af de mest frygtede Lidelser, Mennesket kan paadrage sig ved Nydelsen af Flæsk. Sygdommen har sikkert været kendt fra gammel Tid, men Aarsagen — Trikinerne — blev man temmelig sent klar over, hvorfor offentlige Foranstaltninger til Bekæmpelse af denne, ondartede Sygdom da ogsaa hører den nyere Tid til.

1. *Trikinen.*

Blandt Trikinerne skelnes mellem det kønsmodne Individ: Tarmtrikinen og: Muskeltrikinen, der maa opfattes som et Ungdomsstadium. Som en Melleform nævnes ofte Vandretrikiner.

Tarmtrikinen. Trikinerne er tvekønnede, haarlignende Orme. Hannen er omkring 1,5 mm lang og 0,04 mm tyk, Hunnen er 3—4 mm lang og 0,06 mm tyk. Parringen finder Sted i Værtens Tarm. I Hunnens Legeme udvikles de mikroskopiske Æg, hvis Skal allerede brister i Hunnens Livmoder. Trikinen føder saaledes levende Unger, den er vivipar. Larverne (Embryomerne) er haarfine Skabninger: 0,10—0,16 mm lange og 9 Tusindedele af en Millimeter tykke.

Muskeltrikinerne, der udvikler sig af Embryomerne, er 0,8—1 mm lange og 30 Tusindedele Millimeter tykke. I Begyndelsen af deres Tilværelse ligger Muskeltrikinerne frit i Værtens Muskulatur, senere indkapsles de og ruller sig sammen i Spiraller eller Ringe — heraf den latinske Betegnelse for Trikinen: *Trichina* (eller *Trichinella spiralis*).

Tarmtrikinen udvikler sig i Værtens Tyndtarm af optagne Muskeltrikiner, og Værterne kan være mange: saaledes Tamsvin og Vildsvin, Ræv (alle Arter), Ulve, Grævlinge, Maar, Ilder, Mus, Rotter, Hunde, Katte, andre, vilde Rovdyr, Bjørn og Mennesket.

Infektion og Udvikling. Infektionen vil under normale Omstændigheder indtræde ved Optagelse af Muskeltrikiner i Kød — for Menneskets Vedkommende langt overvejende ved Spisning af trikinøst Svinekød. Trikinens Kapsel opløses under Fordøjelsesprocesserne, saaledes at Muskeltrikinen bliver fri. Dette kan ske allerede indenfor 24 Timer efter Optagelsen. I Løbet af 4—5 Dage vokser Trikinerne ud til de kønsmodne Tarmtrikiner, hvoraf langt den overvejende Del er Hunner. (Forholdet er ca. 12 Hunner til 1 Han.)

Efter Parringen (sædvanligvis paa 3.—4. Dag) dør Hannerne, og de befrugtede Hunner borer sig ind i Tarmslimhinden; her fødes Embryomerne ca. 1 Uge efter Infektionen. Hunnerne lever optil 6 Uger i Slimhinden og føder i Løbet af denne Tid flere Tusinde Embryomer. (Der angives optil 10.000 pr. Hun.) Embryomerne vandrer dels aktivt, og dels befordres de med Blod og Lymfe rundt i Legemet, hvor de tilsidst sætter sig fast i den tværstribede Muskulatur. I Løbet af 10—14 Dage vokser de ud til de 0,8—1,0 mm lange Muskeltrikiner, der 2—3 Uger efter Infektionen ruller sig sammen. Hvordan reagerer nu Organismen ved en saadan Invasion? Medens de fleste Dyr tilsyneladende taaler Snylterens Virksomhed ret godt, kan dette ikke siges om Mennesket, hvor Infektionen ofte medfører Livsfare. De første Symptomer paa en Trikininfektion hos Mennesket er en Tarmbetændelse ledsaget af Diarrhoe og Feber. Dette Stadium, der indtræder i Løbet af faa Dage efter Smitten, svarer til Tarmtrikinernes Beskadigelser af Tarmslimhinden; Perioden kaldes det tyfoide Stadium.

Ved Udvandringen af Larverne gennem Tarmen og ved deres Virksomhed i Muskulaturen optræder heftige Smerter og Feber; Sygdommen er herved indtraadt i sin anden Periode: det rheumatiske Stadium. Muskelsmerterne hidrører fra Betændelse i Muskeltraadene og Muskelhinderne. Efterhaanden dør de Muskeltraade, hvor Trikinerne har slaaet sig ned, og fra det omliggende Væv produceres der en citronformet Bindevævskapsel om Trikinerne. Denne Kapsel er noget under en halv Millimeter lang og omkring en kvart Millimeter bred; den er derfor let synlig ved svag Forstørrelse, hvilket har sin store Betydning for Trikin kontrollen. I Løbet af $\frac{1}{2}$ —1 Aar begynder der yderligere en Forkalkning af Kapslen, hvilket imidlertid ikke berører Trikinens Livskraft; man har saaledes hos Svin kon-

stateret levedygtige Trikiner med forkalkede Kapsler 11 Aar efter Infektionen og hos Mennesker endog 31 Aar efter.

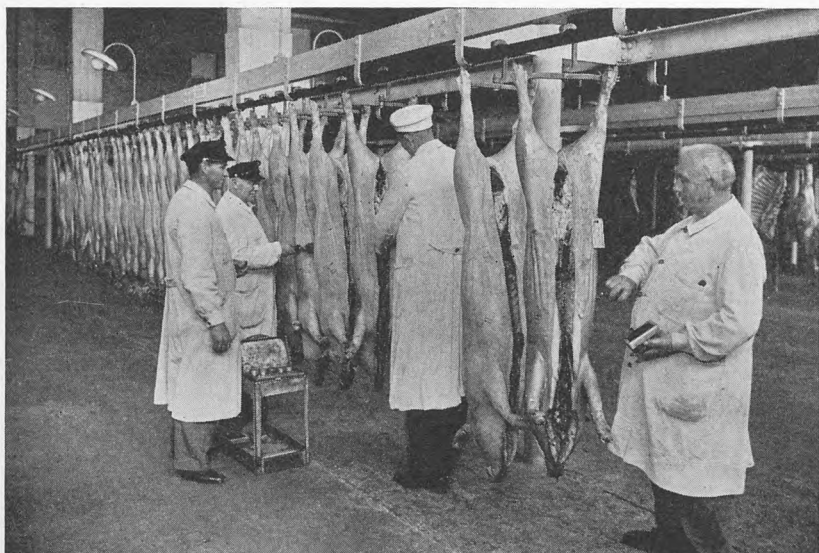
Er Trikinerne først indkapslet, taber Symptomerne hos Værten sig efterhaanden, og Sygdommen vil i Almindelighed ikke forvolde Fortræd mere. Men i visse Tilfælde — navnlig hvor der optages meget store Mængder Trikiner — dør Patienten — af og til allerede under det tyfoide Stadium eller, hvad der er mere almindeligt, som Følge af en Invasion i Mellemgulvet. En større Invasion her vil altid være faretruende, idet Mellemgulvets Funktion som Aandedrætsmuskel besværliggøres eller helt standses; mange Mennesker er derfor døde som Følge af Kvælning under en Trikininfektion.

Dødelighedsprocenten ved Trikinepidemier svinger overordentlig meget, hvilket først og fremmest skyldes, at det optagne Svinekød kan være mere eller mindre trikinøst. Det er saaledes let forstaaeligt, at Optagelsen af mange Muskeltrikiner, der i Tarmen udvikler talrige Larver, betinger en større Fare end Optagelse af mindre Mængder.

De indkapslede Muskeltrikiner er meget modstandsdygtige overfor ydre Paavirkninger. Almindelig Saltning og Røgning skader dem ikke. Kulde taaler de godt, medens de dræbes ved Opvarmning til 62—70° Celsius. Det maa derfor være paa sin Plads at fremhæve, at den almindelige Behandling af vore Flæske-raapølser ikke er i Stand til at dræbe eventuelle Trikiner, medens Stegning, der oftest, men dog ikke altid, betinger Temperaturen paa over 65° Celsius i Almindelighed vil betyde en Beskyttelse. Kogt Flæsk af trikinøse Svin kan derimod nydes uden Risiko.

2. *Trikinosens Udbredelse og Trikin kontrollen i Danmark.*

Det var Tyskeren *Zenker*, der i 1860 med en Meddelelse om Trikinose hos Mennesket satte Fart i Bestræbelserne for Indførelse af forebyggende Foranstaltninger mod Trikinose-Faren. I Tyskland indførtes saaledes meget hurtigt obligatorisk Trikin kontrol i saa godt som alle tyske Stater. Ogsaa i Danmark vakte *Zenkers* Oplysninger megen Opsigt og førte til Oprettelsen af de saakaldte private »Trikin kontorer«, der dog stod under de lokale Myndigheders Overopsyn. I 1887 blev der ved Københavns Sundhedskommissions Foranstaltning indført regelmæssig Undersøgelse af Svin paa Pøsefabrik-

Københavns Torve- og Slagtehaler.
Nummerering, Prøvetagning og Stempling ved Trikin kontrollen.

ker; senere (1897) indførtes samme Trikinundersøgelse i Odense og i Aarhus, og i 1902 bestemte Aarhus sig for en obligatorisk Undersøgelse af samtlige, slagtede Svin.

Det viste sig ved disse, for hele Landet meget utilstrækkelige Foranstaltninger, at der fandtes trikinøse Svin i Danmark, omend Ud bredelsen tilsyneladende ikke var særlig stor. Ogsaa blandt Mennesker blev der i denne Periode paavist enkelte Tilfælde, men da Spørgsmaalet syntes at være af ringe Betydning, reagerede Myndighederne meget lidt. Men det skulde snart vise sig, at Trikinfaren var en Realitet i Danmark.

I 1904 optraadte pludselig en alvorlig Trikinose-Epidemi i København; af de 40 angrebne døde 2. En nærmere Undersøgelse viste, at København i Lossepladssvinene paa Amager havde et farligt Trikin-arnested. Myndighederne greb ind og paabød obligatorisk Trikinundersøgelse af alle slagtede Lossepladssvin. Det viste sig herefter — gennem en 5-aarig Undersøgelssperiode — at mellem 6,78 til 8,87 % af Svinene var trikinøse. I de følgende Aar blev Trikinfundene sjældnere — i 1923—24 blev der saaledes kun paavist et enkelt Tilfælde — og i 1930 blev Svinehold paa Lossepladser forbudt.

Foranlediget af Trikiniepidemien i 1904 undersøgte *Chievitz* (1904—05) 127 Menneskelig for Trikiner og fandt 3,1 % inficerede. Aaret efter undersøgte *Høyberg* 500 Lig og fandt 3,4 % befængt med Trikiner. I 1911—12 foretog *Johs. Fibiger* en Undersøgelse af 232 Lig og fandt kun i 1,3 % af Tilfældene Trikiner; ved senere Undersøgelser (1913—14) af 259 Lig var Resultaterne i alle Tilfælde negative.

I 1906 undersøgte *Høyberg* Hunde- og Kattelig og fandt henholdsvis 1,2 % og 5 % positive Tilfælde, medens *C. O. Jensen* i 1919 kun fandt 0,4 % af Hunde og Katte inficerede. Endelig kunde *Hjortlund* i 1934—35 ikke paavise Trikiner i 1000 Hunde og Katte.

Det sidste Trikinfund i Svin i Danmark er saa langt tilbage som i 1930.

Bahr undersøgte i 1906 371 Rotter og fandt 19 inficerede og i 1912 blandt 17 Rotter 1 inficeret.

Bortset fra Rotterne, som endnu ikke er tilbørligt undersøgt, viser alle foretagne Undersøgelser saaledes en stærk Tilbagegang indtil helt Forsvinden af Trikiner i Danmark. Æren for dette Resultat tilkommer utvivlsomt Trikinikontrollen.

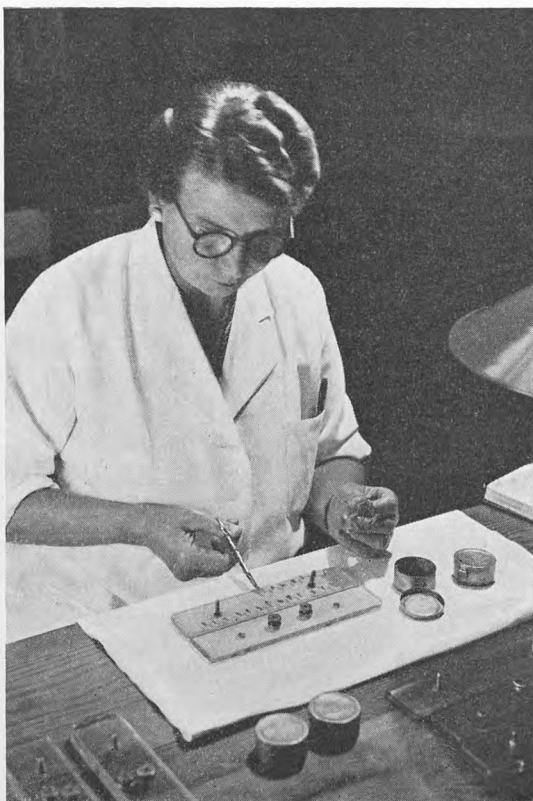
Der har imidlertid i de sidste Aar lydt Røster om en Nedlæggelse eller dog en Begrænsning af Trikinikontrollen — specielt i København. Hvor farligt et saadant Skridt vilde være, kan vi se af Tilfældene i Norge.

I 1939—40 blev der i Omegnen af Oslo paavist Trikinose blandt Sølvræve, Katte, Svin og Rotter; senere Undersøgelser har vist en ret betydelig Udbredelse af Sygdommen blandt disse Dyr, og Norge er da heller ikke i de sidste Aar blevet forskaanet for alvorlige Tilfælde blandt Mennesker.

Norge havde ikke den omfattende Trikinikontrol som f. Eks. Danmark, og Aar efter Aar har Smitten ubemærket grebet om sig blandt Rotter, Sølvræve og Svin for saa endelig at angribe Mennesker. Trikinosen er en meget vanskelig Sygdom at have at gøre med, og der løbes en alvorlig Risiko, saafremt den ikke, som i Danmark, holdes under stadig Kontrol.

Norge har utvivlsomt faaet sine Trikiner ved Import af Sølvræve-Avlsdyr fra Amerika; fra disse er formentlig Rotter, Katte og Hunde inficeret og fra Rotterne formentlig Svinene.

Da Danmark for en stor Del har faaet sine Sølvræve-Avlsdyr fra Norge, og da der sikkert ogsaa lejlighedsvis kommer norske Rotter

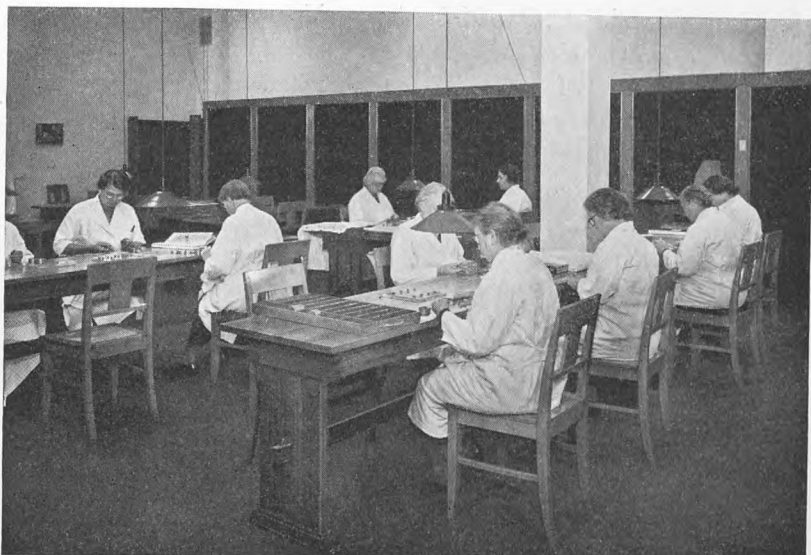
Klipning af Præparater.

Af hver Prøve klippes efter Muskeltraadenes Længderetning 14 havrekornstore Præparater, som anbringes paa Række i Kompressoriet.

hertil med Skibe, har der i de sidste Aar været en ikke uvæsentlig Fare for, at der atter kunde indslæbes Trikiner i Danmark.

Med Henblik paa denne Fare foretog *A. C. Hansen* og *H. Madsen* i 1941 Trikinundersøgelse af 197 danske Sølvræve, 2 røde Ræve, 106 Minks og 281 Rotter. I intet Tilfælde blev der paavist Trikiner.

Materialet var imidlertid for lille og for »lokalt« bestemt, idet Pelsdyrene hovedsagelig stammede fra Sjælland, hvorfor der nu efter Landbrugsministeriets Bestemmelse foretages særdeles omfattende Undersøgelser af tamme Pelsdyr, røde Ræve, Grævlinge, Hunde,

Københavns Torve- og Slagtehallen.
Interiør fra Trikinsalen. I Baggrunden ses Trikinoskopkabiner.

Katte og Rotter fra hele Danmark. Om Resultatet af disse Undersøgelser kan endnu intet siges.

Fra den 15. August 1910 blev der indført obligatorisk Trikinontrol i København. Kontrollen i København omfatter saaledes alle slagtede Svin, medens Loven kun kræver Undersøgelse af Søer, Orner og gildede Orner, der har været benyttet til Avl samt for Lossepladssvin af en slagtet Vægt over 100 kg., naar disse slagtes paa offentlige Slagtehus eller paa Eksportslagterier.

Den københavnske Trikinontrol er saaledes langt mere omfattende, end Loven kræver, og da der til Hovedstaden føres Svin fra saa godt som alle Dele af Landet, har Kontrollen fungeret som en Slags Sikkerhedskontrol for hele Danmark. Der er herved paaført København betydelige Udgifter, idet Loven forbyder, at der opkræves Afgift for Undersøgelse af andre Svin, end de i Loven nævnte. Men Værdien af den københavnske Trikinontrol for hele Landet er uomtvistelig stor, idet der herved gives ret betydelig Garanti mod, at Danmark overrumples af Trikinepidemier.

Medens en Trikinontrol tidligere altid blev foretaget ved Hjælp

af Trikin-Mikroskoper, har København siden 1912 anvendt Billed-Apparater, de saakaldte Trikinoskoper. Herved opnaas ikke alene en betydelig Besparelse, men Undersøgelserne kan foretages med større Sikkerhed.

Gangen i Undersøgelsen er følgende. Der udtages en Prøve fra Svinenes Mellemgulvspiller. Prøver klippes efter Muskeltraadens Retning i smaa Præparater, der anbringes under Pres mellem 2 Glasplader (det saakaldte Kompressorium). Selve Inspektionen foregaar i København i mørkelagte Kabiner. Undersøgelseskapaciteten er 54 Svin i Timen pr. Trikinoskop, hvilket for Københavns Vedkommende vil sige, at Trikin kontrollen med fuld Udnyttelse kan undersøge 432 Svin pr. Time.

HØKERFORENINGENS
LEGATSTIFTERE

1848	
Mette Kathrine Larsen eller Farrer	Kr. 14.000
1866	
Høker Ole Sørensen og Hustru	Kr. 600
1871	
Høker Ole Brønnicke og Hustru	Kr. 30.000
1873	
Bagermester J. B. Hahn og Hustru	Kr. 2.000
1874	
Høker H. Hansen og Hustru	Kr. 200
1875	
Kongelig Kusk P. Madsen	Kr. 200
1878	
Skrædermester J. M. Petersen	Kr. 1.000
A. P. Henriksen, A. A. Gjødesen og P. C. Bunch	Kr. 1.000
Skænket ifølge deres Ret som Exekutorer i O. Brønliches Dødsbo.	
1882	
Høker S. Poulsen	Kr. 1.000
Høker S. Christoffersen	Kr. 2.000
1883	
Høker J. Nørlunds Enke	Kr. 2.000
1884	
Gregor Sørensen og Hustru	Kr. 10.000
1885	
Høker Christian Pedersen og Hustrus 1ste Gave	Kr. 900

1894

Smørhandler Friederich Daniel Schmidt og Hustru....	Kr.	4.000
Høker Lars Jensen og Hustru Johanne Jensen	Kr.	2.000
Forhv. Høker Søren Ottesen, Christine Kathrine Thostrup, f. Lund, og forhv. Høker Jens Sørensen Thostrup	Kr.	6.000

1895

N. Nielsen og Hustrus Sølvbryllups-Legat	Kr.	1.000
--	-----	-------

1896

Fhv. Høker N. Johansen og Hustru	Kr.	500
Niels Peter Nielsen og Hustru	Kr.	1.000

1897

A. Larsen	Kr.	1.000
-----------------	-----	-------

1898

Grosserer S. Johannesson og Hustru	Kr.	2.000
Kommunelærerinde Frk. Sofie Louise Christensen	Kr.	3.000
Ole Larsen og Hustru	Kr.	500

1899

R. C. Schmidt	Kr.	2.000
---------------------	-----	-------

1900

Tuborgs Fabrikker	Kr.	200
-------------------------	-----	-----

1903

Partikulier Heemming Hansen	Kr.	1.000
-----------------------------------	-----	-------

1904

Høker Christian Pedersen og Hustrus 2den Gave	Kr.	1,100
---	-----	-------

1906

Chresten Olsen og Hustru	Kr.	500
Partikulier J. Jensen og Hustru	Kr.	500
Chresten Rasmussen og Hustru	Kr.	1.200

1907

Modtaget af Carlsberg Fondet	Kr.	500
Foreningens Bibliotek, oprettet af Insp. J. P. Pedersen for Stiftelsens Fribeboere, bestaar nu af 900 Bind.		

1910

Enkefru Maren Hejgaard	Kr.	200
Enkefru Marie Walløe	Kr.	2.000

1911

P. Frandsen	Kr.	1.200
Enkefru Josephsen	Kr.	200
Gave fra Carlsberg Fondet	Kr.	400
Firmaet S. Johannesson	Kr.	500
Hans Nielsen og Hustrus Legat.....	Kr.	500
Gave fra Begravelses-Selskabet »Det borgerlige Lig- Laug«	Kr.	3.800

1912

Grosserer M. D. Madsen og Hustrus Legat	Kr.	5.000
---	-----	-------

1913

Tuborgs Fabrikker	Kr.	500
Ekspedient, fhv. Høker A. C. Pedersens Gave	Kr.	1.600

1914

Grosserer J. Wiedemann	Kr.	3.000
------------------------------	-----	-------

1915

Røgmand A. H. Andersens Legat	Kr.	1.500
-------------------------------------	-----	-------

1916

blev der i Stiftelsen, Lipkesgade 16, Stuen, oprettet 2
Læse- og Forsamlingsstuer for Stiftelsens Friboere.

Møbler, Service og al øvrig Montering er skænket af For-
eningens tidligere Formand, Grosserer Johs. O. Hansen
og Hustru.

Enkefru Josephsens 2den Gave	Kr.	300
Grosserer Carl Olsens Jubilæums Legat	Kr.	5.000
Grosserer Johs. O. Hansen og Hustrus Legat	Kr.	5.000

1917

Enkefru Ane Kirstine Rasmussen	Kr.	300
--------------------------------------	-----	-----

GAVER SKÆNKET I ANLEDNING AF FORENINGENS

100 AARS JUBILÆUM 30. JUNI 1917

Vald. Larsen og Hustru	Kr.	1.000
J. C. Christensen og Hustru	Kr.	500
Enkefru L. Johannesson	Kr.	5.000
Direktør Jon Johannesson	Kr.	5.000
Grosserer Viggo Andersen	Kr.	5.000
Kommissionærer i Flæskehallen	Kr.	5.000
Foreningen for Arbejdsgivere i Fedevareforretninger og Pølsefabriker for København og Omegn	Kr.	2.500
Tuborgs Fabrikker	Kr.	300
Carlsberg Bryggerierne	Kr.	300

Ligeledes havde Foreningen den Glæde at modtage som Gave til Læsestuerne et opretstaaende Piano. Beløbet hertil var indsamlet af en Damekomité.

1918

Enkefru Anna Christine Brødegaard	Kr.	10.000
P. Christensen og Hustrus Legat	Kr.	400
Fabrikant Lars Pedersen og Hustrus Sølvbryllups Legat	Kr.	500
Lars Hansen og Hustrus Legat	Kr.	30.000
P. Chr. Nielsen og Hustrus Legat	Kr.	2.500
C. Brodersen og Hustrus Legat	Kr.	10.000

1919

P. Christensen og Hustrus 2den Gave	Kr.	600
C. Jacobsen og Hustrus Legat	Kr.	500

1920

Jens Christensen og Hustrus Legat	Kr.	500
---	-----	-----

1921

Grosserer C. Laurentius og Hustrus Legat	Kr.	500
P. Frandsens 2den Gave	Kr.	400

1922

Overportør H. Petersens Legat	Kr.	500
J. A. Norsker og Hustrus Sølvbryllups-Legat	Kr.	2.000
F. Mouvielle og Hustrus Jubilæums-Legat	Kr.	2.000

1923

Jens Petersens Gave	Kr.	500
Grosserer J. Wiedemann	Kr.	10.000

1924

J. A. Tivander og Hustru	Kr.	4.000
------------------------------------	-----	-------

1925

Grosserer August Olsen og Hustrus Jubilæums Legat . .	Kr.	5.000
---	-----	-------

1926

Enkefru Marie Hansen	Kr.	500
--------------------------------	-----	-----

1927

Grosserer Carl Rasmussen	Kr.	1.000
Enkefru Johanne Christensen	Kr.	600
Fru Hansine Rasmussens Mindelegat	Kr.	2.500
B. H. Ladevig og Hustru Julianes Mindelegat	Kr.	1.000
Enkefru Adamine Jensens Mindelegat	Kr.	1.000

1928

Enkefru Adamine Jensen	Kr.	400
Enkefru S. M. Johansen	Kr.	2.000

1929

Grosserer S. Houlberg og Hustrus Legat	Kr.	8.000
Røgmand A. H. Andersen	Kr.	2.000

1930

Enkefru Johanne Jensens Legat	Kr.	600
Enkefru Juliane Mathilde Jacobsen	Kr.	2.953
Ved Indsamling blandt Medlemmerne skænkede en Damekomité Foreningen en Silkefane.		

1931

Kommissionær L. Q. Christensen	Kr.	1.000
Grosserer Carl Olsen og Hustru	Kr.	5.000

1932

A. m. b. A. Schaub & Co.s Jubilæums-Legat	Kr.	1.000
---	-----	-------

Grosserer Johan Jørgensens Fødselsdags-Legat Kr. 2.000
 Enkefru Johanne Niensens Gave: 70 Bøger til Foreningens Bibliotek.

1933

L. P. Nielsen og Hustru Kr. 1.814

1934

Inspektør J. P. Pedersen og Hustru Kr. 2.000
 G. F. Adler Larsen Kr. 1.403

1935

»Confédération de la Charcuterie de France et des Colonies« Kr. 220

1936

Augusta Nielsen Kr. 500
 H. C. Nielsen Kr. 500

1937

Jens Jensen Kr. 1.000

1939

Grosserer Anders Thingvad Kr. 1.000
 Augusta Venemand Kr. 5.000

1940

Grosserer Viggo Andersens Mindelegat Kr. 4.000
 Foreningen af Fedevarehandlere og Pølsefabrikanter for København og Omegn Kr. 1.000
 Grosserer Anders Thingvads 2den Gave Kr. 1.000
 Grosserer Kaj Petersens Mindelegat Kr. 1.000
 A/S Niels Jensens Legat Kr. 2.000

1941

Fabrikant Jens Steffensens Legat Kr. 1.000
 S. Houlberg A/S ved Direktørerne Erik og Arne Houlberg til Udsmykning af Foreningens Stiftelse i Anledning af Foreningens 125 Aars Jubilæum i 1942 Kr. 8.000

